327

39-45
Brezel e Bro-Leon

Al Liamm
Tír na nÓg

Dastumadenn sevenadurel daouviziek

Eost 2001

Ingal e teu bep miz abaoe ugent vloaz ...

Bremañ

Koumanant bloaz : 250lur/ 38.11 €

8 str. Hoche - 35000 Roazhon

breman@wanadoo.fr

Bep miz lennit

Armor

kelaouenn ar vuhez e Breizh

Rener : Yann POILVET

7, ru Sant-Jakez - BP. 419

22404 Lambal

Koumanant bloaz : 225lur/34.30 €

CCP. 269170 Y Rennes

Bep tri miz lennit

AL LANV, kelaouenn, sokialour breizhek

liesdoare : politikerezh, etrevroadel, stourmadoù ar vro, sevenadur...

Koumanant : 180lur/27.44 €

Al Lanv 59, hent Kerdroniou Vihan, 29000 Kemper

Deskit brezhoneg pe gembraeg dre lizher :

SKOL OBER

C/° Kuzul Ar Brezhoneg

Rue du Muguet

Straed Louzaouenn-an-Hañv

22300 Lannuon

Pgz : 02 96 48 03 00

Al Liamm

Dastumadenn sevenadurel daouviziek

Eost 2001

Niverenn
327

56vet bloavezh

Renerien :
Ronan Huon – Tudual Huon

Postel

thuon@club-internet.fr
herve.latimier@wanadoo.fr

Pep skrivagner zo kiriek d'e skridoù

Niverenn bet skoazellet gant ar C.N.L. — Skol-Uhel ar Vro — Kuzul Rannvro Breizh — DRAC Breizh

TAOLENN

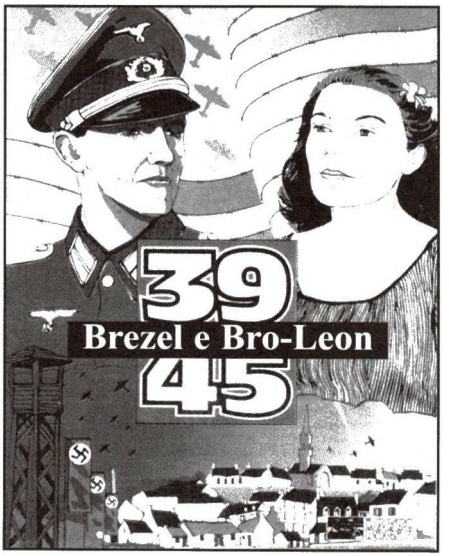

DIGORADUR :

Kinnig, gant Goulc'han Kervella 3

PEZH C'HOARI : 39-45 Brezel e Bro-Leon

Rak-c'hoari 7

Arvest I 9

Arvest II 42

Arvest III 68

Arvest IV 96

Arvest V 115

Da glozañ 124

NOTENNOÙ : 125

Strollad Ar Vro Bagan

a ginnig

39 - 45
Brezel
e Bro-Leon

Ur pezh-c'hoari skrivet ha leurennet gant

Goulc'han KERVELLA (1997)

Skeudennoù gant Marc LE TISSIER ha Louis BLONCE

Kinkladurioù savet gant	Michel FAGON ha Jean-Michel APPRIOU
Ar gouloù gant	François Eric Valentin
Ar son gant	Didier PORCHEL hag Eric PERON
Ar gwiskamantoù gant	Georgette MERDY
Labour-korf renket gant	Jocelyne BOENNEC.

Ul lodenn eus **ar sonerezh** zo bet savet gant Rene ABJEAN, kanet ha c'hoariet gant al laz-kanañ *Mouez ar Mor* hag *An Triskell.*

O c'hoari er pezh (an tudennoù pennañ) :

Ar sonaozour	Jean-Paul ROUE
Maria	Nikol AR VOURC'H
Karl	Didier PORCHEL
Yann-Vari Kerandel ha *Rommel*	Jacques HELARY
Ar c'hannerezed	Regine BOUJAN ha Marie-Christine LE PORS
An archer	Andreo OLLIVIER
Ar c'higer	Bob SIMON
E wreg	Denise THOUEMENT
Ar c'holonial	Jakez AR BORGN
An ostizez	Marguerite ROUE
Stefan, ar gov	Jean-Luc MINGAM
Tomaz	Thomas CLOAREC
Ronan	Ronan LESTIDEAU
Gan	Goulc'han KERVELLA
Chela	Solañj KLOAREG
Youenn	Jeremy UGUEN
Anna	Anna LE TISSIER
Hañz	Jean-Marie PHILIPPE
Fritz	Erwan CROGUENNEC
Rener ar skol	Yannick LETTY
Mestr ar Gestapo	Bruno PLOUGASTEL
Alice Coudol	Muriel COCHARD
Jozeb Tanguy	Yann Vadezour LAGADEG

ha kalz re all, tud en o oad gour ha bugale.

Brezel e Bro-Leon

Er bloavezh 1997 e oa bet savet ar pezh-c'hoari-mañ e galleg hag e brezhoneg mesk ha mesk. Amañ da heul e vezo kavet ar skrid brezhoneg anezhañ. Pemp gwech warn'ugent eo bet c'hoariet, e-pad tri bloaz, e Plougonvelen, Landerne, Plougerne, Brignogan, Lanrivoare, Gwipavaz, Lezneven, Sant Martin Montroulez ha Gwirliskin.

Ur pezh-c'hoari "war an ton bras" zo anezhañ : ur c'hant bennak a c'hoarierien, ugent teknikour, tud all d'ober war-dro an abadennoù, ur bern kinkladurioù, goulaoù, son, tan-arvest... Ul leurenn vras, 16 metrad war 14, a vez savet, a-wechoù war an aod, pe war an tevenn, dirak un iliz pe ur c'hastell. Ur strollad termajied o vont eus ur barrez d'eben o kas o strob ganto, sevel ha freuzañ, hag o c'hoari dindan pep amzer.

Seurt pezhioù-c'hoari a zispleg *Ar Vro Bagan* en hañv abaoe pemzek vloaz. Ar wech kentañ oa un taol esañ, *Ar Baganiz*, displeget e galleg hag e brezhoneg e Plougerne hag e Plouvian, er bloavezh 1985. An taol loc'h da vat voe e 1987 gant *Ys la Maudite* displeget e Plougerne, Brignogan, Landerne, Konkerne e-pad daou vloaz en doare divyezhek hag e brezhoneg penn-da-benn er bloavezh 1989. Er bloavezh-se e voe krouet *Liberta* diwar-benn an Dispac'h e Breizh. Berzh a reas e Plougerne, Landerne, Brignogan hag Plougonvelen e-pad tri bloaz. Ur pezh-c'hoari diwar-benn an Dispac'h Gall, hep banniel tri liv

ebet ! Er bloavezh 1991 e voe savet *Ar Basion Vras* heuliet gant sonerezh meurdezus Kristian Desbordes. E-pad meur a vloaz e voe c'hoariet e pep lec'h e Breizh, er-maez pe e salioù bras, en un iliz zoken : Roazhon, Gwened, Plañvour, An Oriant, Bignan, Kemper, Kastellin, Landerne, Brest, Plougonvelen, Gwitalmeze, Plougerne, Brignogan, Lezneven, Landivizio, Kastell-Paol, Montroulez, Gwirliskin, Gwengamp, Landreger... E Landerne da genver *Kann al Loar* e voe displeget *Ar Basion* e Brezhoneg penn-da-benn. E 1993 e voe savet *Ker-Ys* en un doare nevez. E-pad tri bloaz e talc'has adarre etre Plougerne, Pougonvelen, Brignogan, Gwengamp, Benodet ha Ploumanac'h. Neuze e voe tro *Brezel e Bro Leon*.

Da ger ez a seurt pezhioù-c'hoari ha ret kaout un toullad mat a dud da baeañ ar mizoù. Diouzh an amzer eo ret ober ivez hag alies a-walc'h e vez glav pe avel. Meur a dro eo bet ret deomp terriñ an abadenn. War goll evel-just. Ral eo deomp gellout c'hoari e brezhoneg penn-da-benn. Peurliesañ e vez kemmesket an div yezh, muioc'hig a c'halleg eget a vrezhoneg. An doare-se hon eus kavet evit gallout sachañ ur bern tud, nann-vrezhonegerien, tud diavaez-bro, ha reiñ da glevet brezhoneg memestra.

Gant *Brezel e Bro Leon* hon eus bet c'hoant da gomz diwar-benn ur prantad nevez eus hon istor. Re nevez o deus lavaret lod, rak n'eo ket ankounac'haet an darvoudoù kriz-se c'hoazh. Poanius e c'helle bezañ da glevet evit lod moarvat. Labour ar c'hoariva eo koulskoude divizout diwar gudennoù ar bed-mañ hag ar vuhez. Pep den a ya gant e hent "da gejout ouzh e blanedenn" ; bez' emañ paotred ar strouezh, bez emañ an drafikerien, bez' emañ Ronan an emsaver a yelo er Bezenn Perrot, bez' emañ ar re a ya da heul an darvoudoù... Bez' emañ an daou haroz, Maria, ar skolaerez ha Karl, an ofiser alaman. Drezo e

c'hoarvezo un tamm goanag er bed teñval-se. An darvoudoù danevellet er pezh-mañ zo bet gwir ur peur bennak en un tu bennak. An dud ivez ez eus bet anezho. Lakaet em eus anezho d'en em gavout asambles, da vevañ asambles e-pad pevar bloaz er porzh bihan-se en tu bennak er Vro Bagan.

Notenn :

E 1999 e voe savet *Avanturio Jañ Konan* en doare-se ivez. E 2001 e tispleg *Ar Vro Bagan* e bezh-c'hoari bras nevez *Tristan hag Yseult*, diwar sonerezh Kristian Desbordes.

Rak-c'hoari

Miz Gouhere 1997. Ur gêriadenn vihan war Arvor Bro-Leon. Ur c'hoarigan zo da vezañ displeget war leur ar porzh-mor. Staliet eo pep tra evit an arvest, al leurenn-c'hoari, ar c'hinkladurioù, ar gouleier, kadorioù ha delezioù ar sellerien.

War dro pemp eur d'abardaez eo. Brav an amzer, bev an avel viz evelkent. Emañ ar sonerien, staliet dirak al leurenn, o paouez echuiñ gant ar bleustradeg. Diskregiñ diouzh o binviji a reont ha sevel da vont kuit. Ur violoñserez yaouank nemetken a chom da seniñ. Sevel a ra ar sonaozour a oa o ren al laz-seniñ war al leurenn. Sellet a ra ouzh ar c'hinkladur, ouzh ar mor gant bagoù ouzh an eor a-dreñv al leurenn... Tostaat a ra d'ar violoñserez a zo chomet a-sav da seniñ hag a sell outañ, sebezet an tamm anezhi. Kaier ar sonerezh zo en e zorn gant ar sonaozour.

Ar sonaozour

Meur a vloaz oa ez oa marvet Karl Gernstein, an ofiser alaman ha va mamm Maria p'am boa kavet ar skridoù chomet war o lerc'h. O savet o doa pep hini diouzh e du, e doug ar brezel-bed diwezhañ. Me ne oan nemet ur paotrig dek vloaz d'ar mare-se. Memestra em boa dalc'het soñj mat eus Karl o seniñ gant ar violoñs, e-unan, eveldoc'h bremañ, e prenestr ar C'hommandantur a skoe war ar pleg-mor-mañ. Diwar an notennoù oa chomet em skouarn em boa bet c'hoant da sevel ar c'hoarigan-mañ hag e lakaat c'hoari amañ el lec'h ma oa bet tremenet an traoù. Sonerezh oa ha ne oa ket diouzh doare ar Führer Hitler, her gouzout moa graet diwezhatoc'h... Hans

Eidler pe Paol Hindemith... Pell-mat oan bet o kompren peseurt mignoniezh oa bet etre va mamm hag an ofiser alaman-se. Ouzhpenn mignoniezh voutin oa, karantez don ha gwirion. Gant ar c'hoarigan-mañ e fell din diskouez ar garantez-se ha pegement a nerzh-kalon o doa bet ranket kaout e-pad ar brezel. Nac'h asantiñ d'ar gasoni a oa etre ar pobloù, gouzout lavaret nann da dud o bro zoken. D'ar mare-se n'oa ket an holl Alamaned a-unan gant Hitler, ha n'oa ket an holl C'hallaoued a-enep Hitler. Seurt traoù a vez disoñjet gant an dud en deiz a hiriv.

Diskouez a ra ar c'hinkladur graet war batrom ar gêriadenn evel ma oa e 1940.

Amañ, en terouer-mañ ha war-dro, e oa bet en em gavet an darvoudoù az eus meneg anezho em istor. Sellit amañ an ostel lec'h m'oa bet staliet ar C'hommandantur ; pelloc'hik ar c'hovel, ar stal-ispisiri, ar skol laik amañ, an iliz, an uzin-soud da zeviñ bezhin tostoc'h d'an aod, ti va zonton Gan el lec'h m'edomp o chom... An tevennoù, an aod, ar mor.

Ar plac'h yaouank

Perak bezañ lakaet an istor da gregiñ d'an 28 a viz Even 1940...

Ar sonaozour

En dervezh-se e voe fuzuilhet un den eus ar vro, Yann-Vari Kerandel. Tamallet oa bet outañ bezañ gwallgaset ofiserien alaman kouezhet gant o c'harr-nij nepell eus ar bourk. Kentañ den lazhet gant an Alamaned e Penn-ar-Bed oa. Ar sonenn gentañ er c'hoarigan a gan an darvoud-se...

Arvest I

An hevelep lec'h diouzh an noz, war-dro 10 eur. Sklaer eo an oabl a-zioc'h ar porzh c'hoazh. Kann al loar a zo. Uhel eo ar mor, bagoù o vrañsellat war gorre. Torret eo d'an avel, klouar a-walc'h eo an amzer zoken. Leun a dud a zo war an delezioù hag ar c'hadorioù. Erru eo ar sonerien, hag ar sonaozour nebeut amzer war lerc'h. Kregiñ a ra an abadenn gant Gwerz Marv Yann-Vari Kerandel.

Ur werzenn nevez zo savet
Dirbenn Yann-Vari Gerandel
Zo bet barnet ha fuzuilhet
E bloavezh kentañ ar brezel.

Yann-Vari oa ur c'hristen mat
A veve e doujañs Doue
Gant eizh bugel en un tiad
E Lann-Genan e Plougerne.

D'ar Meurzh triwec'h a viz Even
Ur gwalleur bras zo c'hoarvezet
P'edor a-zevri gant ar foenn
Ur c'harr-nij alaman zo kouezhet.

Diredet ez eus da welet
Koueriaded a-ziwar dro
Pevar soudard o deus kavet
Un tamm bloñset hogen bev.

"Ma rofed dezho pep a roustad ?
Arabat skeiñ, levere Bi !
Plantomp 'ta ganto ur freskad !
Ket ! Bez int tud egizdomp-ni."

Setu ma oant kaset neuze
D'an ti-kêr evit ar varn
An dud greñche, an dud c'hoarzhe
Ouzh o bountañ, stag o daouarn.

Goude Plougerne 'z eont da Vrest
Da vezañ kraouiet en toull-bac'h.
' Chomint ket pell rak setu prest
Roet d'ar C'hallaoued o sac'h.

Arme Hitler e Brest zo maout.
Ar Gall n'en deus nemet skrabat.
An torfetour o deus c'hoant kaout
Oa gwall bounner e grabanad.

Da Blougerne int diskennet
Ouzhpenn pevar oant ar wech-mañ.
E pep lec'h o deus klasket
An torfetour 'vit e lazhañ.

Paket pemp tieg eus ar vro
Bi Gerandel, Yann Foricher,
Jañ-Lout al leure, Jañig ar Go,
Yann-Vari Salaun, hag a-herr !

O femp oant barnet d'ar marv
Gant al lez-varn eus an Arme
D'ar gêr c'hell mont tri anezho
Oant ket war al lec'h an deiz-se

Kaer o deus bet o mignoned
Ar Person, an Eskob zoken
Klask lakaat plegañ 'n Alamanted
Kriz ha kalet eo o lezenn.

Didruez 'r galon na ouelfe
O welet an daou Vreizhad-mat,
E Pontanioù neb a vefe,
O pediñ Jezuz hag e dad.

Neuze e oant dispartiet.
Jañ-Lout vo kaset d'an Alamagn
Ha Bi Gerandel zo savet
Da vont d'ar marv 'n ur c'harr-samm.

Deg soudard emaint war e dro
An tad Pouchard en e gichen
Mantred o c'halon ken a sko,
Ouzh e welet 'n ur seurt anken.

' N'em gavet e Fort ar Bougen
E voe staget ouzh ur wern
Hag eñ divrall, sevel e benn
Ha kreñv e vouezh ken ma tregern.

"Pardon, pardon, digant Doue.
Mervel a rankan evit Breizh
Da bep den me bardon ivez
Mervel a ran evit ar feiz

Mervel a ran 'vit ma vleuñfe
Karantez etre ar pobloù."
Bantet o fuzuilhoù neuze
O deus diskarget an tennoù.

Pedomp, pedomp a wir galon
D'an hini roas e vuhez
Da Gerandel kanomp ur son
' Ziskouez deomp hent ar garantez !

Lodenn 1

Fort ar Bougen e Brest. Ur c'harr-samm a erru e leur ar c'hreñvlec'h. Diskenn dioutañ a ra ur vandennad soudarded alaman o sachañ ganto ur breizhad war-dro hanter kant vloaz. E lakaat a reont harp ouzh ur voger hag aozañ o fuzuilhoù. Ur beleg a zeu da gomz gant ar prizoniad. E keit-se e klever mouezh an ofiser Karl Gernstein.

KARL

D'ar mare-se e oan c'hoazh e gwarnizon Brest. Yann-Vari Kerandel ha pevar gwaz all eus Plougerne a oa bet barnet d'ar marv. Tamall a raed outo bezañ boureviet ofiserien eus hor bro bet kouezet gant o c'harr-nij en ur park war ar maez etre Lann-Genan hag Koad-Kenan. Tri anezho a voe laosket da vont kuit,

unan all kaset da Vro Alamagn... Da 9 eur vintin e voe lavaret da Gerandel ar varnidigezh…

YANN-VARI KERANDEL

Laouen on o vervel mar bez bolontez an aotrou Doue. Kinnig a ran va buhez dezhañ. Keuz am bezo evelato d'am gwreg, da va eizh bugel, da va c'herent ha mignoned. Pediñ a rin evito pa vezin en em gavet er Baradoz.

MOUEZH KARL

A-hed an hent betek ar Bougen n'en doa graet nemet lavaret e chapeled. Fromet bras e voe hor soudarded dirak kemend-all a feiz hag a galonegezh.

Lakaet ez eus un tamm lien da vouchañ e zaoulagad. Reiñ a ra an tad Pouchard e aviel dezhañ da bokat.

POUCHARD

Kenavo er Baradoz !

YANN-VARI KERANDEL

Kreñv e vouezh. Mard oc'h prest me a zo ivez. Digant Doue e c'houlennan pardon ; pardoniñ d'an holl a ran. Mervel a ran evit ar Frañs, evit ar Relijion hag evit ma vefe karantez etre ar pobloù.

OFISER ALAMAN

Feuer !

Tennañ a ra ar soudarded. Kouezhañ a ra Kerandel, marv.

Lodenn 2

Kêr Vrest. Erruet eo an Alamaned da vat. Soudarded a zo e pep lec'h o pavatañ. Bannieloù ruz gant ar groaz kamm du a zo e-leizh anezho o fichañ en avel.

Mouezh MARIA, *mamm ar sonaozour*

En dervezh m'oa bet fuzuilhet Kerandel end-eeun e voe aloubet penn-da-benn ar vro gant an arme alaman. Du-pod ha teñval-sac'h oa an douar, ar mor hag an oabl gant kemend-all a girri-arsailh, a girri-nij, a listri-brezel... Ledet en doa kannad nevez an aotrou Doue mantell an Ankou war ar vro, ha d'ar paz e pavate war ar pave bannieloù ruz-tan ar groaz kamm, re-bar da greier evit krougañ an dud keizh e oant deut da breizhañ.

Gwashaat a ra an trouz brezel dre ma tremen an amzer. Bombezadegoù stank a zo bremañ war gêr-Vrest.

Mouezh AR SONAOZOUR.

Lazhet oa bet hon tad e Dunkerk. Va-unan e oan o chom e Brest asambles gant va mamm a oa skolaerez. Da viz Meurzh eus ar bloavezh 1941 e voe ret deomp kuitaat hor ranndi ken gwazh ma oa an tangwall e kêr.

AR RADIO

Ar vugale a-zindan 14 vloaz, ar merc'hed dougerez, an dud en tu all da 65 bloaz a zo ret dezho kuitaat Brest da vont da chom war ar maez. Ne c'hello mont e parrezioù an Arvor nemet ar re o deus kerent eno, gouest da reiñ digemer dezho.

Mouezh MARIA

D'ar bemzek a viz Ebrel e krogas Brestiz da dec'hout kuit eus kêr. Abaoe ma oa deut al listri-hobregonet Scharnhost, Gneizenau ha Priñs Eujen er porzh-brezel e oa ur spont ar glav dir a gouezhe noz-deiz war hor pennoù.

War an hent a gas d'an Arvor, un aridennad tud gant kirri, leun-barr a arrebeuri, malizennoù, pakajoù ha... bugale ha tud toc'hor. Tan bras zo e Brest, kirri-nij en oabl evel laboused-preizh. Klevet a reer ur c'han glac'harus, ar bobl harluet o vont war zu ar mor.

War zu ar mor

O vale war an hent emañ an dud daonet,
Gwall sammet ar merc'hed dindan o samm pounner,
O redek a bep tu bugale diskiantet
A-raok ar c'hirri-nij a c'hwezh an tan e kêr.

Redomp, redomp war zu ar mor
Buan, buan, a-raok an noz.
En Arvor e kavimp digor
Pell ar gêr-mañ, yud ha kloz.

Abred diouzh ar mintin 'oant aet en o hent,
Karget ganto pep tra, dilhad, arrebeuri.
Bugale ha tud kozh, merc'hed ha klañvourien
' Vountañ karrigelloù, ' sachañ war ar c'hirri.

Klevit, klevit, c'hwezh an avel
O kas pell diouzh ar vro
C'hoarzh an Ankou, trouz ar brezel,
O lakat ehan d'ar marv.

Lezel a felle dezho war o lerc'h da viken
Naonegezh, dienez hag ar fallagriezh
Nozvezhioù hir ar spont, deizioù du an Anken,
Ma vez breset ar bobl gant ar gwasker direizh.

Sellit, sellit, ar mor bras
Gwalc'hiñ hon daeloù raimp eno.
Kas kuit gwad c'hwerv an drouklazh,
Ha terriñ da vat ar yeo.

Div ganerez, ar verc'h dall hag ar vamm, a ya da heul ar bobl war hent an harlu. Kanañ a reont dreist trouz ar bombezennoù ha daoust d'an dañjer e chomont seder.

KANEREZED

Ar re a zo a-du gant ar Fürher hag ar Marichal a vezo roet boued dezho, da gentañ. A dammoù bihan avat, pizh ha kempenn.

Den na c'hello mont er-maez eus e di en noz nag eus ar vro en deiz hep kaout un tamm paper aotre. Ha c'hoazh ne vo ket roet da forzh piv !

Gwazh a se d'an hini a sikouro enebourien al lezenn nevez. Ul lodenn voued ouzhpenn en devezo an hini a ziskulio enebourien al lezenn nevez.

Chomit fur, chomit reizh gant aon rak ar bleiz. Digorit frank o taoulagad, distouvit ho tiskouarn. Ha stankit ho kenou. Mut, mut, mut, tout an dud !

Lodenn 3

War leur ar gêriadenn harp er mor. Deut eo an artizaned er-maez eus o zi o klevet trouz ar c'hirri-nij. Bez' emañ ivez an

ostizez, an archer, hag ur c'holonial hanter-vezv. Sellet a reont en oabl, ur c'harr-nij zo o vont da gouezhañ, flammoù ha moged du o tont dioutañ.

STEFAN (AR GOV)

Ul Lankaster eo !

AN OSTIZEZ.

Paket eo bet. Krog an tan en e revr.

AN ARCHER

Warnomp-ni eo e taolo e vombezennoù dre m'en deus ket gellet o zaoler e Brest.

STEFAN (AR GOV)

Aet e-bioù d'ar Priñs Eujen adarre, anat dit.

AR C'HIGER

E-biou deomp-ni ne'z aio ket se !

AN ARCHER

Peoc'h tudoù ! Ar Saozon zo a-unan ganeomp. Arabat dic'hastiñ war o c'hein.

AR C'HIGER

A-unan ganeomp kredapl ! Abalamour d'an dra-se eo e pakomp louzoù ganto.

STEFAN (AR GOV)

Sellit paotred. Lammet int er-maez gant o "farachut".

AN ARCHER

Poseve ne gouezho ket ar c'harr-nij e-kreiz ar bourk.

AR C'HIGER

Salv e vije bet deut ar Marichal er penn kentañ diouzhtu ; ne vije ket bet kement a freuz.

GWREG AR C'HIGER

Re wir eo. Joa o deus an Alamaned ouzh ar Marichal.

AN OSTIZEZ

Ar Jeneral de Gaulle eo zo kaoz ma pakomp gant ar Saozon.

AR C'HOLONIAL

Hennezh a zo ur foerer. Ma karje bezañ bet aet da vrezeliñ pa oa ar poent ha n'eo ket mont da guzhat da Vro-Saoz. Al lanfre !

Lodenn 4

Erru ur vandennad bugale eus skol Vrest, asambles gant Maria hag he mab, Youenn. Kanañ a-bouez-penn a reont en ur vale.

AR VUGALE

Nous irons tendre notre linge sur la ligne Siegfried...

AR C'HIGER

N'oc'h ket fur a-walc'h o kanañ an dra-se. Chomit peoc'h 'ta ! Peotramant ar Boched... eu... an Alamaned a glevo hag hor bezo sabad ganto. Gouest int zoken da fuzuilhañ unan bennak...

GWREG AR C'HIGER

Betek-hen n'hon doa ket da glemm. Anv fall oa bet diwar o fenn a-raok m'oant en em gavet er vro. Bremañ avat n'hon eus kavet abeg ebet enno. Tud onest int mardouen, arabat klemm diouto.

AN OSTIZEZ

Paotred yac'h. Mat ez a ar stal en-dro ganto. Boued ha boeson a ya en o c'hof forzh pegement. Hag arc'hant o deus da baeañ. Me garje ne vefe nemet pratikoù evel ar re-se. N'eo ket e-giz hor paotred deomp-ni, atav o klemm hag o chipotañ.

AR C'HOLONIAL

Re wir a lavarez. Ha paotred kaer int. Digor a gavont e pep ti ha zoken etre rampoù Lili Marlen amañ, n'eo ket gwir ? Ni avat ar paourkaezh Bretoned a chom serr dor an ostaleri ouzh hor fri ha banne ebet da evañ. Gast kozh !

AN OSTIZEZ

Chom peoc'h lonker brein !

AR C'HOLONIAL

Kollet eo bet ar brezel. Ar Boched zo er vro. Den ebet ne ra foutre kaer. Gant m'o devo boued da zebriñ, gwin da lonkañ, butun da fumiñ pe sikad da c'hlaourenniñ. Vive la République, un tamm bara hag un tamm kig. Ha bec'h d'ar marc'had du.

Lodenn 5

Paket eo bet ar soudarded saoz a oa kouezhet o c'harrnij. Kaset int war raok gant soudarded alaman war zu an toullbac'h. An ofiser Karl Gernstein, deut da ren gwarnizon Plougadvan, a zeu war o lerc'h.

SOUDARDED ALAMAN

Schnell. Raoust !

KARL *ouzh an deroueriz.*

Unan anezho n'eo ket bet kavet. Arabat da zen reiñ bod dezhañ. Ret eo en diskuliañ d'ar c'hommandantur. Barnet ha fuzuilhet e vez ar re a sav a-du gant an enebourien saoz... Mat ! Kit endro da labourat.

Gwelet a ra bugale skol Vrest ha Maria. Dont a ra en o c'hichen.

KARL

Piv ar vugale-mañ ?

MARIA

O tont eus Brest emaomp. Deut omp da glask repu da Blougadvan el lec'h m'am eus kerent. Digemeret e vezo ar vugale er skol laik.

KARL

Digemer mat deoc'h dimezell ! Ha deoc'h-c'hwi ivez bugale.

MARIA *hag* AR VUGALE

Trugarez deoc'h, aotrou.

Mont a ra kuit d'ar C'hommandantur.

Lodenn 6

Erruout a ra bugale ar skol laik war ar blasenn deut da ziambroug o c'henseurted eus Brest. Rener ar skol a zo ganto.

BUGALE PLOUGADVAN *o kanañ*

Keuz am eus da Vari Vastrouilh
Keuz am eus da Vari gaezh
Pelec'h an diaoul he c'havin bremañ
Kollet 'm eus va Mari gaezh.

AR RENER *da Varia*

En em gavet oc'h a-benn ar fin. N'eo ket bet re ziaes deoc'h dont betek amañ ?

MARIA

N'eo ket bet aes anat deoc'h. Kemend-all a dud a oa war an henchoù. Tud o leñvañ, o poaniañ, o c'houzañv, sec'hed ha naon dezho ; lod o kousket en ur vale, gwall sammet, o strobañ, o kouezhañ... Unan bennak o rankout en em gannañ da gaout plas war an hent bras. Kirri troc'holiet er fizier. Hag an aon neuze rak ar c'hirri-nij a deue trumm warnomp en ur sutal spontus.

AR RENER

Amañ e vezo siouloc'h an traoù. *O treiñ war-zu bugale Brest.* Alors il vous plait votre nouveau pays ?

BUGALE BREST

Oh, oui, Monsieur !

AR RENER *d'e vugale*

Ha c'hwi lârit un dra bennak dezho 'ta ! Toulloù fier ma 'z oc'h.

BUGALE PLOUGADVAN

Mont a ra mat, ya ?

UR BUGEL *eus Brest*

Ils ont dit Ya ! Ce sont des Boches.

AR RENER *en ur c'hoarzhin*

Ket alato. Ce sont des petits bretons. Vous verrez ils ne seront pas long à vous apprendre leur langue. Ma ! deomp d'ar skol.

Ar vugale a ya da heul en ur ganañ

AR VUGALE

Keuz am eus da Vari Vastrouilh...

UR BUGEL

Petra eo da anv te ? Me oar n'out ket ur Breton.

AR BUGEL ALL

Eo ! Me zo Breton.

AR BUGEL KENTAÑ

Helary n'eo ket un anv breton ! Un anv Makaroni eo.

AR BUGEL ALL

N'eo ket gwir, me zo Breton.

AR BUGEL KENTAÑ

Ket ! Ur Makaroni out. Yuzev ouzhpenn marteze. Ur Yuzev-Makaroni.

AN EIL BUGEL

N'eo ket gwir. Me zo ur Breton bihan.

Lodenn 7

Erruout a ra Gan, breur Maria, eus an aod. Bezhinaer eo. Gantañ emañ e familh, Chela ar wreg, Tomaz ar mab yaouankañ hag Anna, ur verc'hig dek vloaz. Ronan ar mab koshañ zo prizoniad e Bro-Alamagn.

ANNA *o redek da gaout he zintin hag he c'henderv*

Maria ! Youenn !

MARIA

Sell 'ta piv ! Anna, va filhorez. N'edos ket er skol 'ta ?

ANNA

Tra ! Chomet oan er gêr da sikour mamm da zivorañ an tali gant ar c'harr hag al loan.

CHELA

O paouez en em gavout oc'h ?

MARIA

Ya, nevez en em gavet omp. Ha c'hwi penaos emañ ar stal ganeoc'h ? Ha te, Tomaz, paotr yaouank out atav ?

TOMAZ

Ya, ya, paotr yaouank atav.

GAN

Ata, va c'hoar, boujantig out atav 'toare.

MARIA

N'em eus ket da glemm. Ha ganeoc'h-c'hwi penaos emañ an dro evit ar bezhin ?

GAN

Fred zo d'an tali. Nemet nag a boan gant ar gisti-hont. Hep ehanañ e vezont war hor c'hein.

MARIA

Chom a ra plas en ti evit lojañ ?

CHELA

Plas zo bremañ. Ur soudard alaman a oa ganeomp ken a bremañ. Nevez aet eo kuit.

GAN

Gwashañ tra hon devez d'ober eo klask koad ha glaou d'ober tan. Gant paotred Plouvian e c'hellomp ober eskemm. Ur c'harrad keuneud evit ur c'harrad bezhin du.

CHELA

Koustout a-walc'h a ra deomp kaout ar re-se er vro.

Sammañ a reont malizennoù Maria ha mont etrezek o zi. Anna ha Youenn a chom war-lerc'h da gaozeal.

ANNA

Ha te Youenn, dont a ri d'an aod ganeomp warc'hoazh.

YOUENN

Hein ?

ANNA

Gwir eo n'ouzout ket brezhoneg. Tu viendras à la grève avec nous demain ?

YOUENN

Couper le goëmon avec tonton Gan dans le bâteau. Oh oui.

Mont a reont d'ar gêr, laouen bras o-daou.

Lodenn 8

Diouzh ar pardaez war al leur-gêr. Bez' emañ Tomaz ha Saig, mab ar c'higer, o komz kenetrezo. Tabut zo ganto.

SAIG

Pell zo hon dije ranket taoler ar Saozon hag ar gomunisted er-maez eus ar vro.

TOMAZ

Ouzh ar fachisted eo e ranker enebiñ. Al labourerien ne fell ket dezho ober brezel.

SAIG

Ket, ar gomunisted eo ar re washañ. Hitler n'eo ket sot anezhañ. Pell zo en deus komprenet an dra-se. En Alamagn n'eus komunist ebet ken o vale. Tout emaint en toull.

TOMAZ

Darev eo d'ar vicherourien en em unaniñ. Te evel-just ne rez ket forzh. Brein eo da dad gant an arc'hant.

SAIG

Ar gomunisted zo deut da guzhat en hor bro. Laerezh hor bara a reont diganeomp.

TOMAZ

Klaoustre e teuio a-benn al labourerien diouzh ar fachisted.

SAIG

D'ar wech eo bet e-giz-se an traoù. Deomp-ni ar Vretoned e vez digaset al loustoni.

TOMAZ

Chom peoc'h. Erru ez eus unan bennak.

Trouz a glever. Ur soudard alaman mezv eo, o tont gant e varc'h-houarn. O kanañ emañ, pe o vlejal kentoc'h... Chom a ra a-sav dirak ar baotred yaouank.

AR SOUDARD FRITZ

Ata paotred ! Gouzout a rit pelec'h e vez kavet merc'hed brav er vro-mañ ? Fraulein, jolies Demoiselles.

TOMAZ

O klask merc'hed emañ ! Ar bouc'h loudour anezhañ.

SAIG

Ha ma vefe roet ur roustad dezhañ ?

TOMAZ

Kerkent !

SAIG

Bec'h dezhañ !

Reiñ a reont ur guchenn bazhadoù dezhañ ken e kouezh war an hent, e varc'h-houarn aet da ruilh pelloc'hik. Digeriñ a ra Tomaz e visac'h.

TOMAZ

Sell 'ta, petra zo en e sac'h ! Kig-moc'h, vioù, amann...

SAIG

N'eo ket kig-merc'hed nemetken a ya gantañ 'toare, ar pemoc'h divalav.

Reiñ a reont ur fustad taolioù dezhañ ken e laosk klemmoù truezus. Gouloù a zeu diwar ar mirador a zo a-zioc'h ar porzh.

UR SOUDARD

Qui va là ? Achtung ! Arrêtez !

FRITZ

Merc'hed brav. Fraulein.

Lodenn 9

An deiz war-lerc'h vintin. Bodet eo an holl deroueriz dirak ar c'hommandantur. Emaer o vont da sevel ar banniel kroaz kamm ouzh ur wern uhel. Seniñ gant an trompilhoù, taboulinoù, tuba, a ra un nebeud soudarded alaman.

Trouz a glever en ostaleri. Taolet eo ar c'holonial ermaez anezhi gant an ostizez.

AN OSTIZEZ

Po ket a vutun, lâran dit. N'eus tiket ebet ganit.

AR C'HOLONIAL

Gast loudour. Gwelloc'h ganit reiñ anezho d'ar Boched.

AN OSTIZEZ

D'ar Boched ha da forzh piv hag en deus un tiked. Petra ri, ar brezel zo !

AR C'HOLONIAL

An hini en deus ijinet ar brezel n'en deus nemet mont d'ar brezel. Evidon-me yañtao ne din ket da doullañ va c'hof evit ar

re Zu, ar re Velen, ar Yuzevien, ar Bikoed, ar Makaronied, ar Poloned, an Negus-makak pe ar Boched... Laval d'ar groug, bevet De Gaulle...

Kregiñ a ra daou soudard alaman ennañ hag e gas war-du an toull-bac'h.

AR C'HOLONIAL

Petain zo aet en e vugaleaj, Laval zo ul lañfre, Darnan un aneval, Doriot ul langoun, Henriot un tirik. Heil Hitler ! Bevet Churchill ! Gisti tout !

KARL

Lod ac'hanoc'h n'en em zalc'hont ket en un doare dereat pa vez savet ar banniel diouzh ar mintin. Un dra sakr eo koulskoude ha ret eo diskouez doujañs vras outañ. Ret eo chom difiñv-kaer, hep komz na c'hoarzhin. Degas a ran da soñj deoc'h ivez ez eo d'ho kouarnamant da baeañ ar mizoù a vez gant ar gwarnizon amañ. Pelec'h emañ ar garde ?

AR GARDE

Amañ emaon.

KARL *en ur reiñ ur follenn baper dezhañ.*

Lennit ar gourc'hemennoù diwezhañ.

AR GARDE *o lenn*

2 165,62 kant a ed a vezo ranket kas da Lanniliz...

UR VAOUEZ

Petra ! An hanter eus an eost.

AR GARDE

Fañch Abolivier, labourer-douar e Kerizouarn, a ranko paeañ 5000 lur a gastiz abalamour m'en doa ket kaset ed a-walc'h er miz all. Pevar ugent kant a foenn a ranko ar barrez kas da Vrest er miz-mañ. Ugent buoc'h a gentañ klas gant an tren da Vro Alamagn. Tri femoc'h...

KARL

Bez' ez eus lod amañ hag a zo en desped dezho o kas o moc'h. Ret e vezo deoc'h lakaat un tammig muioc'h a vec'h evit sikour ar soudarded hag ar re n'o deus ket a voued. 1200 lur bouez amann a rankoc'h reiñ bep sizhun diwar-vremañ...

UR VAOUEZ

Kement-se, langoun !

UR VAOUEZ ALL

1200 lur amann, alato. Penaos e raio an Arvoriz hag ar bourkiz da gaout amann evito ?

GARDE

Bez' e vo gellet reiñ ur c'hementad bennak dezho p'he devo ar barrez roet he lod.

KARL

Ar re n'o deus nemet ul loan a c'hello e zerc'hel evit o labour evel-just. Dreist-holl ar vezhinerien hag a labour an iod evit Bro Alamagn.

Ober a ra sin da bep hini da vont d'e labour.

SOAZ, *ur vaouez kozh*

Kemeret ar c'hanojoù hag ar roeñvioù. Kaset ar bagoù da Sant-Pabu. Kemeret ar c'holo evit ar c'hezeg. Kaset loan ar Balkouned ganto. Echu gant ar pesketaerezh. Roet ur freskad da Laouig kozh abalamour m'en doa ket c'hoant da reiñ e vioù dezho. Klañvet ar vamm, tamm boued ebet en ti, o va Doue 'ta !

AR C'HOLONIAL *deut er-maez eus an toull-bac'h*

Un Doue hepken, Saoz, ha n'emañ ket en neñv. Adolf Hitler eo ! Meuleudi da Adolf, meuleudi da Zoue !

Dont a ra ar soudarded d'e bakañ adarre.

AR C'HOLONIAL *o redek dirazo*

Heil Hitler ! Va revr Hitler !

Lodenn 10

A-raok merenn war ar leur-gêr. Bez' emañ Fritz o kignañ avaloù-douar e-kichen al logig-ged. Erru paotr al lizhiri a-bell war an hent-karr. Chom a ra da sellet ouzh al lizhiri zo en e sac'h.

PAOTR AL LIZHIRI

Roudaut, Bosseur dit Toby, Siegfried, Talec, Kervella, Gwelennok, Schlafter, Le Vourc'h, Abernot, Shreier, Buchner...

Dont a ra etrezek Fritz.

PAOTR AL LIZHIRI

Ul lizher evidoc'h, Marichal Fritz.

FRITZ

Ya ! Ya !

Kemer a ra al lizher. Paotr al lizhiri a gendalc'h gant e droiad. Digeriñ a ra Fritz al lizher. Goullo eo. Dipitet bras an den. Tostaat a ra Hanz ur soudard all a zo diouzh ged.

HANZ

Ha neuze Fritz, n'eo ket mat ar c'heloù.

FRITZ

N'em eus bet keloù ebet.

HANZ

Keloù ebet ?

FRITZ

Tra. Goullo eo al lizher.

HANZ

Marteze n'o doa netra da lavaret dit.

FRITZ

Tamm bazane !

HANZ

Perak e tispartiez ar patatez ?

FRITZ

Amañ e lakan ar re dev, Wiston Churchill int. Pelloc'hik aze ar re hir ha moan, patatez De Gaulle...

HANZ

N'e peus graet bern ebet evit Hitler ?

FRITZ

Evit c'hoazh n'em eus kavet hini vrein ebet.

O DAOU *en ur ober goap*

Heil Hitler !

Lodenn 11

Erru ar c'hlasad bugale gant ar rener ha Maria, en ur ganañ "Maréchal nous voilà !" Chom a-sav a reont e-kreiz al leur-gêr.

AR RENER

Labour, Famillh, Mamm-vro. Fellout a ra d'ar Marichal Petain e teufe pep Breizhad da vezañ ul labourer-douar. Hirio neuze emaomp o vont da sikour ar gouerien.

Reiñ a ra pep a bod-houarn dezho.

UR BUGEL *d'ar re all, dre guzh*

Ar Fransizien a ya tout o bara gant ar Makaroni, eme va zad.

UR BUGEL ALL

Ar merc'hed a ya ganto ivez. Sot-pitilh eo ar merc'hed yaouank ganto pa sonont gant ar mañdolin.

UR BUGEL

N'o deus nemet chom da seniñ gant ar mañdolin ti ar Mussolini.

AR RENER

Chomit peoc'h bugale. Hirio emaer o vont da chaseal an dorifored.

UR BUGEL

Mestr, petra eo an dorifored ?

UR BUGEL

Ar Boched eo, a lavar va zad.

BUGALE

Boched ?

AR BUGEL

Ar Boched ya, abalamour int deut stank en un taol evel an dorifored war ar patatez. Prest da lonkañ anezho penn-da-benn.

UR BUGEL

Ar Yuzevien eo, eme va zad, o deus rivinet ar Frañs.

AR RENER

Selaouit mat 'ta ! Un amprevan ruz eo an dorifor. Debriñ an delioù avaloù-douar a ra...

UR BUGEL

Dañjerus int diouzh doare. Flemmañ a reont, lammat ouzh an daoulagad, toullañ an diskouarn.

AR RENER

Gevier a lavarez. N'int ket drouk met droug a reont d'an trevajoù. Pakit pep a bod houarn. Enno e vezint lakaet ha devet goude-se, evel-hen.

UR BUGEL

Ma vezont poazhet e vezint mat da zebriñ da heul an avaloù-douar.

AR RENER

Deomp d'ar park.

Tremen a reont dirak logig Fritz atav gant e batatez.

UR BUGEL

Dont a rez ganeomp Fritz. Ni a zo o vont d'ober brezel d'az preudeur, an dorifored.

FRITZ

An dorifored, ya, ya ! Pegen mignon eo ar Vretoned vihan-se !

Lodenn 12

Diouzh ar pardaez e ti Gan ar bezhinaer. Emañ an holl en dro d'an daol. Bez' emañ ivez Ronan ar mab henañ nevez deut en dro eus Bro-Alamagn.

CHELA

E penn kentañ ar brezel e rankemp reiñ pep tra dezho. Aon hon doa razo. Da c'houde oa deut ar poent da gaout boñioù. N'oa ket gwall aes kennebeut. Neuze e rankemp ambroug anezho war ar maez evit klask boued, kolo, foenn hag all...

TOMAZ

Ne vez ket kavet koar ken. Taouarc'h a vez prenet evit espern ar glaou. Marc'had du. Kuit da fustañ re a amann e vez prenet druzoni diouzh ar saout. Stagañ a reont ouzh ar staoñ. Erk ! Ne chom ket ken gloan a-walc'h d'ober loeroù ha mitoù. Gant ar marc'had du e c'heller prenañ gloan.

GAN

Evit c'hoazh e chom taouarc'h a-walc'h en aod. Da c'houde 'vat e vezo ranket deviñ bezhin pe kaoc'h-saout d'ober tan.

CHELA

Tremen hep boued a c'hellomp ober c'hoazh, ni an dud vras ; chom hep tommañ an ti avat ne c'heller ket, abalamour d'ar vugale.

MARIA

Keloù m'eus bet eus Brest. Mantrus eo 'toare nag a dud a vez dirak ar stalioù o c'hedal o zro. Ne chom ket kalz a varc'hadourezh. Berr an traoù ha keraouez war bep tra. Ar marc'had du a za mat en-dro, anat deoc'h.

RONAN

Hag er skol ?

MARIA

Kartennoù a vez roet deomp evit ar bara, ar c'hig hag an druzoni. Ar vugale n'o devez ket bara a-walc'h da zebriñ, na kig, na legumaj, na sukr, na laezh, na chokolad...

RONAN

Ar Yuzevien eo a zo kaoz. Ar re-se zo paotred fin, gouzout a reont sachañ o revr ganto kuit d'ober ar brezel. Kas ar re all d'an tan a reont ha rastellat an arc'hant neuze.

MARIA

N'out ket heñvel ken abaoe ma 'z out deut en-dro eus an Alamagn.

RONAN

Amzer am eus bet eno da studial ha d'en em soñjal. Bretoned all am eus kavet hag a fell dezho digabestrañ ar vro.

MARIA

Abalamour da v-Breiz Atao eo ez out bet laosket da zont kuit ac'hano ?

RONAN

Ket ! Abalamour oan bezhinaer hag ar vezhinaerien ez eus ezhomm anezho d'ober soud ha iod evit ar Reich. Harpañ gwelloc'h diouzh ar skorn a ra an iod eget ar merkurokrom. Fred zo da Tali moan ar Baganiz e Bro-Rusia !

GAN

Ro peoc'h 'ta glapez.

RONAN *o lenn Feiz ha Breiz*

"Sant Tomaz a lavare e oa heñvel ar Yuzevien ouzh un toullad tremenidi a bign en ur vag evit ober hent hag e-pad m'emañ ar gristenien o roeñvat a laer diwar o c'houst ar pezh a c'hellont hag a doull zoken korf al lestr... N'eus nemet un dra d'ober dezho...

GAN

Peoc'h ! Feiz ha Breiz ivez a zo bet touellet gant an Alamaned. An aotrou Perrot a oa un den fur koulskoude p'edo Kure amañ a-raok ar brezel.

Klevet a reer ar c'heleier er radio diwar-benn brezel Rusia.

TOMAZ

Ar rusianed zo soudarded ! Asambles ganto e rankomp stourm a-enep an Nazied hag ar Fachisted zo e Bro-C'hall hag e lec'h all. Ni bet oc'h en em gannañ ouzh Franco er bloavezh c'hwec'h ha tregont ha bremañ e rankfemp chom sodet amañ.

RONAN

N'eo ket an Alamaned ar re washañ. Ar Sovieded eo ar fallañ tud zo er bed. Muioc'h a aon zo da gaout rak ar gomunisted eget rak ar faskourien. Petain a lavar...

TOMAZ

Va ridell gant Petain. Ul lanfre eo ha Laval un aneval. Gwerzhet o deus Bro-C'hall d'ar Boched.

GAN

Peoc'h a vezo pe petra !

KELEIER ER RADIO

Le lundi 20 Octobre le lieutenant-colonel Hotz, Feld-Kommandant de la place de Nantes a été abattu de deux coups de pistolet. En expiation de ce crime, il a été ordonné de faire préalablement fusiller cinquante otages. Cinquante autres seront fusillés au cas où les coupables ne seraient pas arrêté d'ici 3 jours. Une récompense sera offerte aux habitants qui contribueraient à la découverte du coupable.

Tra ma oa ar re vras o selaou ar c'heleier o deus ar vugale Youenn ha Anna kendalc'het da c'hoari e korn an oaled.

YOUENN

Hor bro eo Bro-C'hall, bro Jan d'Ark, a lavar ar mestr-skol.

ANNA

Piv eo hon enebourien neuze ?

YOUENN

Ar re ruz. An diaoul ruz hag a ra kemend-all a fallagriezh d'ar Werc'hez Vari ha d'ar mabig Jezuz.

ANNA

Ha Hitler piv eo ?

YOUENN

Hitler zo o vont da saveteiñ Bro-Europa a-bezh. Bro-Alaman eo e vro, nazi eo. Mussolini eo mestr an Itali, faskour eo. Hag an U.R.S.S. renet gant Stalin zo komunour...

ANNA

Ha De Gaulle piv eo ?

YOUENN

Ur jeneral trubard aet da guzhat da Vro-Saoz. E dad kozh Charlez ar Gall a oa ur breizhad mat.

ANNA

Petra eo ur jeneral trubard.

YOUENN

Ur jeneral hag a zo bet traiset e vro gantañ.

Echu ar c'heleier er radio.

TOMAZ

Gisti! Tud digablus ha bugale emaint o vont da lazhañ.

MARIA

Gwall galonek e rankont bezañ evit bale evel-se war zu ar marv.

TOMAZ

Bevet komunisted Bro-Alamagn ! Salv e c'hellfent reiñ lamm d'ar fachisted.

GRAN

Evidomp-ni eo echu ar brezel. Arabat klask kaoz ken ouzh ar soudarded alaman. Gwelet a rit ar pezh a c'hoarvez gant ar re a lazh unan bennak anezho !

TOMAZ

Perak n'int ket chomet er gêr ? N'eo ket ni a zo bet o klask anezho, eo !

GAN

Peoc'h a vezo gant hemañ !

Skeiñ a reer ouzh an nor. Kerkent e lazher ar radio hag e guzhat. Fritz ha Hanz a zeu tre, en ti.

O DAOU

Radio Paris ment, Radio Paris ment, Radio Paris est allemand !

Diroll da c'hoarzhin a reont.

HANZ

Pedet oc'h gant ar c'homandant da zont da evañ ur banne warc'hoazh er c'hazino.

FRITZ

An holl deroueriz zo pedet da zont. Fiziout a ra ar c'homandant warnoc'h.

HANZ

Kenavo warc'hoazh.

C'hoari gant ar vugale a reont a-raok mont kuit.

GAN

Ma biskoazh c'hoazh ! Pediñ ac'hanomp da vont da frikotañ ganto.

CHELA

Gwelloc'h deomp mont. Ret eo tremen ganto, te evit da vag, Maria evit ar skol.

GAN

An hini-mañ hen evit ar moc'h, pe ar saout, pe an amann.

CHELA

N'o deus graet seurt ebet deomp.

GRAN

Tra, nemet añmerdiñ hor revr deomp. Ne 'z eus nemet mont en o gwele diouzhtu kement hag ober.

CHELA

Merc'hed a-walc'h zo enno dija.

GAN

Ha me bet o terriñ va revr en Dardanelles ha me oar. Pebezh glapez sot !

Lodenn 13

Er pardaez war-lerc'h er c'hazino. Bez' emañ lod eus an dud o tañsal, lod all oc'h evañ banneoù. Kemmesket eo an Alamaned hag ar Vretoned.

AR C'HIGER *o komz ouzh Karl*

Savetaet e vezo Europa gant ar Fuhrer. Ni amañ e Bro-C'hall eo ret deomp sevel a-unan ganeoc'h. Div vro vras ha kaer evel-se a rank bale a-unan. Ar bolitikerien vrein hag ar Yuzevien lous eo o deus sachet ar brezel war ar bed. Int-i eo zo e penn Bro-Saoz.

Merc'hed yaouank, en o azez war ur skaoñ, zo o sellet gant avi ouzh ar soudarded.

MERC'HED

Sellit outo 'ta ! Pegen kaer int e-kichen hor soudarded-ni. Ar vrud o doa da vezañ tud kriz deut da lazhañ ar vugale ha da c'hoari ar merc'hed en desped dezho. Bremañ e welomp sklaer ez eus bet livet gevier deomp. Ganto e vezo urzh ha kempenn an traoù er vro da vihanañ. Pegen brav int, pegen kaer, paotred faro, kanfarted leun a yec'hed, leun a c'hwiti. C'hoari ar merc'hed a reont, a gav deoc'h ?

Erru ar c'holonial, ur revriad gantañ. Kanañ a ra...

AR C'HOLONIAL

C'est la valse des vaches
Qui vont pendant la nuit
Gagner quelques marks
Pour vendre leur coeur à l'ennemi
Tandis que leurs amis, leurs frères
Vivent dans la misère...

Kaset eo er-maez eus ar sal p'en em gav Maria ha Chela e toull an nor. Mont a ra Karl d'o diambroug.

KARL

Laouen on e vijec'h deut

Kinnig a ra dezho pep a vanne gwin.

CHELA

Trugarez deoc'h ne evan ket a win.

MARIA *en ur skuilhañ he banne war al leur*

Me ne evan ket asambles gant ar re zo deut da waskañ va fobl.

CHELA

Alato ! N'emañ ket mat da benn ganit.

Chomet eo an holl a-sav. Sellet ouzh Karl ha Maria a reont.

KARL

Me a blij din ar re a gar o bro !

Ober a ra sin hag e krog an dañs en-dro.

Lodenn 14

Un nozvezh diskar-amzer e ti Gan. Bez' emañ Maria o skrivañ ouzh an daol, ar vugale o c'hoari a-raok mont da gousket.

Mouezh MARIA

Pegen kalet eo ar vuhez. Berr ar glaou hag ar c'hoad evit tommañ ar skol hag an ti. Skort ar boued. Daoust da se ne glemm ket re ar vugale. An aer vor ha c'hwezh kreñv ar bezhin zo a-walc'h dezho da chom yac'h ha dibistik.

ANNA *o tispakañ un aval-orañjez*

Gwel amañ 'ta Youenn. Va zad en deus kavet avaloù-orañjez er mor. Ur vag he doa graet peñse e Kerlouan.

YOUENN

Paket oa bet gant ar Japoned ?

ANNA

Ar Japoned zo e Kallot, n'int ket tud drouk.

YOUENN

N'eo ket ar re-se. Ar Japoned a lavaran dit o deus distrujet listribrezel an Amerikaned e Pearl Harbour. Abaoe emañ ar Yankee-ed ganeomp.

ANNA

Piv eo ar Yankee-ed ?

YOUENN

Ar memes re hag a oa bet en Enez Terc'h e-pad ar brezel 14. Tonton Gan en doa bet chewing-gum ganto 'toare.

ANNA

Petra eo chewing-gum ?

Mouezh KARL *a weler o skrivañ ouzh e daol er c'hommandantur*

Miz Kerzu 1941. Dougenet eo atav ar Marechal kozh Petain gant ar C'hallaoued. Gouarnamant Vichy avat ne blij ket tamm ebet dezho. Abalamour m'emañ re a-du gant an Alamaned, war o meno. Ar Vretoned n'eus ket da glemm re diouto. Ne reont ket re a daolioù fall. Rebech a reont evelato ouzh ar Wehrmacht lakaat ar vro war an noazh.

Mouezh MARIA

Muioc'h-mui e sav ar Vretoned gant ar Saozon. Panefe ar re a ra o mat eus ar brezel gant ar marc'had du evel-just. Emañ Bro-Alamagn war an diskar anat eo. Gwashaat a ra an Nazied, hep ehan o furchal, o spiañ, o harzhal. Ur spont eo bevañ gant an anken.

Mouezh KARL

Miz Kerzu 1942. Va zrede Gouel Nedeleg e Breizh. Diouer a voued a zo, paour eo an dud. Kalz e komzer eus ar brezel e Bro-Rusia. Hor soudarded zo izel o c'hribell ganto. Disfiziañs o deus ar Vretoned diouzh radio Pariz hag ar c'hazetennoù gallek. Un tamm brezhoneg a vez bep an amzer war radio Roazhon, met n'eo ket aes da glevet dre amañ.

Arvest II

Lodenn 1

E ti Gan diouzh ar pardaez. Emañ tud an tiegezh o selaou ar radio e-ser debriñ ur pred dister.

AR RADIO

Le 29 janvier 1943 la Royal Air Force afin d'isoler le port de Brest par le chemin de fer, bombarde le viaduc de Morlaix. Plusieurs bombes meurtrières sont lachées sur la ville. L'école maternelle Notre Dame de Lourdes est touchée : 39 enfants de moins de 6 ans et leur maîtresse, soeur St Cyr, sont très...

ANNA

Perak 'ta o deus bet c'hoant da zistrujañ Pont Montroulez ?

YOUENN

Evit troc'hañ an hent-houarn...

ANNA

Perak an hent-houarn ?

YOUENN

An hent-houarn-se a gas da borzh Brest.

ANNA

Pegen fall int. Ne ouzont ket bizañ.

YOUENN

Freuzet o deus an iliz, ar vered ha pulluc'het ar skol.

ANNA

Hag ar pont ?

YOUENN

N'eo ket bet paket pe nebeut. Un tenn er c'hleuz.

ANNA

Pebezh dispign ! Kemend-all a vombezennoù evit ober un toullig bihan er pont bras.

YOUENN

Me am bije graet evel-hen : tatatata... Distrujet ar pont penn-da-benn, hep stekiñ ouzh ar skol, na lazhañ bugel ebet na den bras.

ANNA

Te zo barrek Youenn !

Lodenn 2

E Montroulez. E-touez dismantroù ar skol, kerent o klask o bugale. En a-dreñv Pont Montroulez. Lod eus an tadoù ha mammoù zo ganto korfoù bugale vihan marv. Klevet a reer gwerz Lazhadeg an inosanted.

AR BOBL

Naontek kant tri ha daou ugent
An nav war n' ugent a C'henver
Da ziv eur ha kard, da Wener
D' Anaon ez int aet, daou ugent.
Skolidigoù hag o mestrez
Eus skol gristen Lourd Montroulez
Kalz a re all zo bet gloazet
Er c'hlas ur bomb a oa kouezhet.

Un tad kozh

Va c'halon baour a zo seizet
Va merc'h vihan zo bet lazhet
Lazhet eo bet gant ur sparfell
War zigarez ober brezel.
Sailhañ garo war evnigoù
Ur gaouedad bugaligoù
Bodet en skolig
Evel en un neizhig.

Ar Bobl

Un tarzh ! Flastret ar gaouedad
Un tarzh ! Flastret ar gaouedad
Daou-ugent a vugaligoù
Zo bruzunet o relegoù.
O sparfell griz zo ac'hanout !
Perak ? Ya, perak seurt darvoud ?

Ar vugale

Tenn e kavomp kuitaat
Ken yaouank mamm ha tad.
Aelez, roit deomp digor,
Ma vezimp er goudor.
Bremañ war an douar
Ez eus reuz ha glac'har
Bemdez trouz ar brezel
Kañvioù e Breizh-Izel.

Ur baotrez vihan

Tad-kozh, deus 'ta tad-kozh. Deus buan da welout
O pebezh 'bleunienn goant. Kutuilh din ar bezvoud
N'eo ket poent an neizhioù c'hoazh gant al laboused?
Ar c'houkoug o kanañ, peur e vezo klevet ?

AN TAD-KOZH

Va c'halon baour a zo sammet
Gant rann-galon ; va filhorez
Diganin zo bet lamet
D'ar baradoz gant an aelez.

AR BAOTREZ VIHAN

Ro din, tad-kozh, ur pokig trouz
Fur e vezin, 'rabat gourdrouz.

AN TAD-KOZH

Ne glevo mui trouz va fokoù
Falc'het eo bet gant an Ankou.

AR BAOTREZ VIHAN

Kan din tad-kozh ur ganaouenn.
"Ar vro gozh" pe "Ar yarig wenn".

AN TAD-KOZH

Biken n'he c'hlevin o kanañ lirzhin
Gwerzioù, sonioù na kantikoù.
Falc'het eo bet gant an Ankou.

AR BOBL

Truez, truez ouzhoc'h, o tadoù o mammoù !
Nav bugel ha tregont, 'n o zouez koubladoù.
Merzheriet en o bleuñv ha c'hoazh n'eo ket hor roll
Skrijusañ mortuaj a gavfed er bed-holl.
E pep den a galon, ken euzhus gwalleurioù
A enaou kasoni ouzh an holl vrezelioù.

E koun hor bugale ni ‘ savo ur chapel
Ur baradozig koant war an douar santel
Bet glebiet gant o gwad
A zo gwad hor gwad deomp-ni.

Lodenn 3

E ti Gan adarre diouzh ar pardaez. Emañ an tiad o selaou ar skingomz.

RADIO

Le vendredi 29 janvier 1943 restera la journée la plus noire que la ville de Morlaix ait vécue dans sa longue histoire. Certes les Morlaisiens ont connu d'autres heures sombres, notamment en 1522 et en 1532 lorsque les Anglais effectuèrent des raids sur la cité, pillant la ville, massacrant beaucoup d'habitants. Mais ces raids furent moins meurtriers que celui que les avions anglais viennent de commettre. Plus de 80 personnes dont la moitié d'innocents petits enfants. Quand mettra-t-on fin aux crimes de Churchill et de son valet De Gaulle.

TOMAZ

Radio Paris ment. Radio Paris est allemand. Gevier tout !

RONAN

Ar Saozon milliget. A-hed ar wech ez int bet a-enep ar Vretoned hag ar Gelted. Rivinet oa bet Breizh ganto gwechall. Hag hiriv ‘ta ! Mil tri c'hant martolod bet lazhet e Mersel-Kebir ; 500 roazhonad drailhet gant ar c'hirri-nij saoz, 500 all e Sant Nazer, 350 en Orian, 250 e Brest. Bremañ int en em lakaet da zrouglazhañ ar vugale zoken !

MARIA

Arabat selaou radio Pariz. Livañ gevier a reont evit sevel ar C'hallaoued hag ar Vretoned a-enep ar Saozon hag an Amerikaned.

Trouz kirri-nij o tostaat a-bell. Mouchañ ar prenezier a ra Chela hag Maria.

YOUENN

Selaou Anna ! Ar c'hirri-nij amerikan o tostaat.

ANNA

Nag a drouz zo ganto !

YOUENN

Heñvel int ouzh kestell houarn hag a ruilh en oabl e-kreiz ar moged tev.

ANNA

Kestell o ruilh' e-touez ar stered ?

YOUENN

Heñvel ouzh euzhviloù ha diaouloù an ifern o strinkañ tan ha dir dre o begoù.

ANNA

Ar marv o tostaat.

Lodenn 4

War leur-gêr ar porzh. Deut eo an dud, dre laer, da sellout ouzh ar c'hirri-nij o tremen dreist Bro-Leon da vont war-zu Brest.

RONAN

Sellit outo ! An Amerikaned du, leun o c'hof a win ! Gisti ! Adarre emaoc'h o vont da zic'hastiñ gant ar paourkaezh Brestiz.

TOMAZ

Te zo gwelloc'h ganit ar Boched, langoun. Hag ar re a zo o labourat evito. Hag ar merc'hed a vez o ruilh o c'horf ganto e gweleoù ar c'hommandantur.

AR C'HOLONIAL

Ma ne reont nemet kousket c'hoazh ! "C'est la valse des vaches..."

Erru soudarded da gregiñ ennañ ha d'e gas d'an toull-bac'h.

Lodenn 5

En ul lec'h all eus ar blasenn. Krennarded o sellout ouzh ar c'hirri-nij.

UR C'HRENNARD

Peseurt kirri-nij int ?

UNAN ALL

Mustang pe Thunderbolt a gav din.

UNAN ALL

Deomp war voger ar vered. Ac'hano e vezont gwelet mat o taoler o bombezennoù war gêr-Vrest.

Erru Karl e-kichen ti Maria el lec'h m'emañ an dud, er-maez, o sellout ouzh an oabl.

KARL

Kit da gousket. Klozit mat ho ti. An disterañ gouloù a c'hell sachañ ar marv warnoc'h. C'hwi a rank mont ivez, Itron.

MARIA

Me n'em eus ket aon o chom er-maez.

KARL

C'hwi n'oc'h ket heñvel ouzh ar re all. Int-i n'o devez preder nemet gant o bara hag o labour pemdeziek. Ne glaskont nemet ren ur vuhez ordinal... Tud dister e gwirionez.

MARIA

Evel-se int hag evel-se eo e karan anezho. Kaer ho pezo ober fae warno, ha goap outo zoken tud uheloc'h egedoc'h int. Nousped kantved zo ez eus bet graet sklaved anezho, nac'het outo o frankiz hag o ene zoken. Ha c'hwi n'oc'h ket deut d'o dieubiñ, met da sklavaat anezho gwashoc'h c'hoazh. Forzh peseurt torfed a rafent e vezint pardonet. E-skoaz c'hwi a zo dibardon, rak gwaskañ pobladoù a-bezh ha drouklazhañ a rit dre ma 'z eoc'h, evit bresañ ar bed dindan ho treid.

KARL

Dirak an Aotrou Doue em eus touet sentiñ penn-da-benn ouzh Adolf Hitler, fürher ar Reich. Va gwad ha va buhez, mar bez ret, a roin hep klemm evit seveniñ va fromesa.

MARIA

Ho promesa ! Doue ne vir ket ouzhoc'h terriñ ar promesa ho peus graet d'ur muntrer skrijus evel hennezh.

KARL

Muntrerien ez eus ivez e-leizh eus ho tu deoc'h-c'hwi. E bro Alamagn e vez ho kirri-nij o hadañ ar marv war hor c'hêrioù ni-ivez. Bugale, mammoù ha tud-kozh dinamm, a vez drailhet ha lazhet ganto bep noz. Tan, gwad, kig, eskern, e-touez al ludu, pa oant o klask repu. Va mamm, ur vaouez kozh anezhi, a gren bep noz gant ar spont e kêr Hambourg pa glev, evel amañ, kirri-nij ar marv dreist he fenn. Va faotrez vihan a youc'h bep noz pa glev anezho o tostaat...

MARIA

N'o peus nemet chom a-sav gant ar brezel neuze.

KARL

Chom a-sav gant ar brezel ? Biskoazh kemend-all !

Mont a reont kuit pep hini diouzh e du.

Lodenn 6

En deiz war-lerc'h, diouzh ar mintin, war leur ar porzh, dirak ti ar c'higer.

SAIG

Va c'henderv Fañch an Talok en em blij e Bro Alamagn evit doare. Lizher am eus bet gantañ. Kartennoù a vez roet dezho evit ar bevañs hag ar butun, nemet eno eo un tamm mat founnusoc'h ar boued eget amañ.

AR C'HIGER

Eno n'eo ket falloc'h tamm ebet eget amañ. Joa o deus an Alamaned ouzh ar Vretoned. N'eo ket un dizenor dit va mab mont d'an Alamagn da c'hounid da varañ.

GWREG AR C'HIGER

Skrivañ d'az tud a c'helli. Ne sellont ket pizh ouzh al lizhiri. Ha bep dek miz e c'helli dont d'ar gêr e-pad pemzek dervezh.

AR C'HOLONIAL

Ha ma vezez friket gant ar c'hirri-nij eno da dud o devo pep a voutegad arc'hant gant an asurañsoù. Ur pezh kaer sur !

TOMAZ *oc'h en em gavout*

' Toare emaout o vont da Vro Alamagn.

SAIG

Re wir eo. Va lizher am eus bet evit an STO. O kaout ar medisin on bet. "Yac'h ar paotr, pa vramm ha pa staot !" Bremaik emaon da vont kuit gant an oto Malious.

TOMAZ

Glapez sot ma 'z out. Dre gaer ez ez da brizoniad gant ar Boched. C'hoant bezañ boureviet ganto peus 'ta ? Pe pakañ da varv dindan ar bombezennoù saoz eno ?

GWREG AR C'HIGER

Klevit hemañ, ar fri-mic'hiok-mañ ! En Alamagn ez eus ezhomm tud ivez da labourat. Ha da sikour an Alamaned da stankañ 'n hent ouzh ar gomunisted ha da Stalin, al lanfre bras, hag en deus c'hoant da zebriñ ar bed-holl.

AR C'HIGER

Ar gisti-se a oa a-unan gant Hitler er penn kentañ. Ha bremañ o deus troet o c'hrampouezhenn. Ur gwall dra e vefe evit ar vro ma teufe ar re-se da c'hounid ar brezel.

GWREG AR C'HIGER

Lazherezh ha muntrerezh, merzherenti d'ar Gatoliked, buhez ifernus d'an holl. Doue ra viro ! An Alamaned kaezh a zo o-unan ahont e Rusia o tifenn ac'hanomp, e-touez an erc'h tev hag ar skourn kalet.

SAIG

Re yaouank e oan da vont d'ar brezel pa oa bet disklêriet. Bremañ e fell din sikour ar brizonidi a zo en Alamagn abaoe daou vloaz. Pa vezin en em gavet eno e c'hello daou anezho dont en dro d'ar gêr. Tadoù a familh a zo kalz anezho.

TOMAZ

Me m'eus bet lizher ivez evit an STO. *(Diskouez a ra al lizher)* Ha set' amañ ar pezh a ran gantañ. *(Regiñ al lizher a ra)* Me yañtao ne 'z in ket da labourat evit ar Boched. Kentoc'h ez in da guzhat.

AR C'HOLONIAL

Evidon-me, yañ, ma c'hellan chom er gêr a chomo. Eno, toare, n'ez eus na gwin na merc'hed. Kaol Boch nemetken mat da bakañ poan gof ha foeretez. Banne gwin ebet. Kaol tout !

Lodenn 7

Trouz botoù pounner ha sonerezh ken pounner all. Erru eo bagad an Alamaned evit sevel ar banniel. Goap a ra ar re yaouank outo ha, dipadapa, mont da guzhat. Dont a ra an dud war al leur-gêr. Sevel a ra ar banniel goustadik. En un taol krenn e ya kuit gant an avel. Diroll a ra an holl da c'hoarzhin. Strakal a ra ar c'holonial en e zaouarn gwashoc'h-gwazh. Dont a ra ar soudarded da gregiñ ennañ ha d'e gas d'an toull-bac'h.

AR SOUDARDED

Heil Hitler ! Heil Hitler !

AR C'HOLONIAL

Va revr Hitler ! Va revr Hitler !

Hag an holl da c'hoarzhin. En em gavout a ra Karl war ar blasenn. Reiñ a ra an dud peoc'h.

KARL

Krog eo ar Führer da lakaat sevel ur voger zifenn hed-a-hed aochoù Bro-C'hall. Stankañ hent a raio ouzh an enebourien ma

klaskont douarañ amañ ur wech bennak. Ar skol a vezo kemeret evit reiñ bod d'ar vicherourien a deuio da labourat war ar voger-se.

MARIA

Ha bugale ar skol, da belec'h e vezint kaset ?

KARL

Un ti bennak a vezo kavet evito. Selaouit mat bremañ : tennoù min a vezo lakaet e tevennoù Park ar C'hastell-Mein, Park an Toull Bras ha Park ar Grugell. Arabat mont di ken na da gas ar saout da beuriñ nag ar bezhin da sec'hañ.
Lakaat a rin ar skritell-mañ ouzh moger ar c'hommandantur. Bez' emañ war gorre anv ar re a ranko mont da zarbar traezh ha simant gant o c'hirri ar sizhun-mañ war santerioù an aod.

MARIA

Re e sachit war an dud. Kontrol d'an Armistis eo.

AR C'HOLONIAL

Hag al laezh hag an amann, hag ar c'hezeg hag ar saout, ar moc'h hag ar maout ! Hag ar gwin 'ta ! Tout ez eont e kof ar Boched. Me m'eus c'hoant da gaout ur banne gwin.

Terriñ a ra e voutailh c'houllo ouzh troad ar banniel. Ur soudard a zeu, gant e vailhonetez, d'e lakaat da zastum pizh, pep tamm gwer strinket war al leur.

AR C'HIGER

A-raok m'oa deut ar Marichal ez ae fall spontus ar stal er vro. Re a voued a oa, re a voeson gant an dud. N'ez aent ket ken d'an oferenn na d'ar gousperoù. Santez Jan d'Ark ne veze ket pedet ken, nag Itron Varia ar Folgoad kennebeut. Ar merc'hed a oa krog da zilezer o c'hoefoù ha da lakaat lostennoù berr. Edo ar Frañs o vont war he fenn. E-skoaz bremañ...

AR C'HOLONIAL

E skoaz bremañ ar Frañs zo gwerzhet d'ar Boched, pemoc'h tev. Hor patatez hag hor fav a vez laeret diganeomp da vont da vouetañ ar Barizianed. Ha bec'h d'ar marc'had du !

MARIA

Ar Reich n'en deus ket e bar da laerezh o feadra digant ar Vretoned. Ha d'ober lezennoù evit klask pakañ an dud e gaou.

KARL

N'eo ket ni zo kaoz ma vez graet marc'had kuzh. Muioc'h a varc'hadourezh a chomfe ganeoc'h ma vefe onest an holl dud.

Evidon-me eo sklaer an traoù : difenn-groñs eo reiñ an disterañ tamm amann d'un soudard alaman dre laer !

En ur c'horn eus al leur-gêr ez eus ur strollad krennarded o vale gant ur banniel tri-liv. Kanañ "Ar Marseillaise" a reont a-bouez-penn. Bukañ o fuzuilhoù warno a ra ar soudarded alaman. Spontet eo an holl. Karl o laka da ziskregiñ diouzh o fuzuilhoù ha d'ar re yaouank mont kuit.

KARL

Emichañs e vezo desket dezho kanañ gwelloc'h pa vezint mistri en o bro !

An holl da c'hoarzhin.

KARL

Echu bremañ. Ra yelo pep hini da labourat.

Mont a ra an dud kuit pep hini diouzh e du.

Lodenn 8

Erru eo ar c'harr-boutin war al leur-gêr. Barrikennoù a ziskenner dioutañ da gas d'an ostaleri. An archer a zeu da stankañ an hent outo.

AN ARCHER

Hopala ! Da biv eo ar barrikennoù-mañ ?

AN OSTIZEZ

Din-me int !

AN ARCHER

Ur paper-aotre ho peus ?

AN OSTIZEZ

Aotre petra ! Va ridell gant an aotre.

AN ARCHER

Goustad ma merc'h. Ar barrikennoù-se a vezo kaset da di Paotr ar Foucher. Ha set' amañ un tell-kastiz a-enep ar marc'had du. *(En em lakaat a ra da skrivañ.)*

AN OSTIZEZ

Skriv atav ma kerez. Te eo a vezo dic'hastet ma vezez paket gant an Alamaned.

AN ARCHER

Hopala ! O klask ober aon din emaout, va merc'h ! Setu te neuze en em lakaet da brenañ roum evit ar Boched. Difenn eo, her gouzout ervat a rez. Lakaet em eus em fenn ober brezel d'ar re zo oc'h ober marc'had kuzh gant an Alamaned. E Lanniliz en dervezh all e oa ur vaouez o klask gwerzhañ ur vuoc'h d'ar soudarded. Paket ar vuoc'h ha kaset da di ar c'higer. E Landeda paket un Alaman o laerezh koad. Alo hop ! Kaset lizher ganin

d'ar Feld Kommandantur. E Gwiseni, ur c'houer o kuzhat bleud gwinizh en e galatrez. Un donellad hanter ! Hopala. Kaset ar bleud da di ar baraer. Piv ar mestr amañ ! "Contravention. Exécution. Pas de discussion."

AN OSTIZEZ

Na pebezh den out alato ! Ar fliked all a ra fars ganit douetus.

AN ARCHER

Brud vat a zigasin endro da archerien Bro-C'hall.

AN OSTIZEZ

Archerien Bro-C'hall. Bez' e c'hell bezañ foug ennout gant archerien Bro-C'hall. Petra eo o labour bremañ. Ober chase d'ar Yuzevien d'o c'has da Vro Alamagn. Trizek mil anezho o deus tapet ha kraouiet er Val d'Hiv e Pariz. Ur vezh eo !

AR GANEREZ

Hastit afo ! Hastit buan a leverent. Kasit ho tilhad ganeoc'h. Mont a reomp d'ober un tammig tro war ar maez. Da glask labour d'ar re n'o deus ket. Ha dao an holl er c'hirri-boutin. En em gavet war dachenn ar Val d'Hiv e oa ur spont. Berniet ar vugale vihan, an dud klañv, merc'hed dougerez, kozhidi an eil war ar re all ; tamm boued, banne dour, medisin ebet war o zro. Seizh devezh oant chomet, mesk-ha-mesk, dindan an heol berv. Meur a hini zo bet marvet, meur a hini a zo bet o klask en em zistrujañ.

MAMM AR GANEREZ

Traoù heugus zo bet gwelet eno. Kenwerzhourien, marc'hadourien-dilhad eus ar re binvidikañ o vont da Bariz da laerezh ar mezer hag an danvez bet chomet war lerc'h ar Yuzevien kaset da Vro-Alamagn.

AR GANEREZ

An holl anezho zo bet harluet da Vro-Alamagn. Ar vugale, kerkent hag en em gavet en Auschwitz, a zo bet mouget ha devet...

AN OSTIZEZ

Bez' e c'hellez fougeal archerien Bro-C'hall. Ar Boched n'o defe ket graet ken gwazh.

Erru an ofiser

KARL

Peseurt trouz zo amañ ganeoc'h ?

AN ARCHER

Barrikennoù zo bet prenet dre laer amañ. Un tell-kastiz am eus savet.

KARL

Evit ar c'hommandantur eo bet prenet ar barrikennadoù-se. *(Regiñ a ra an tell-kastiz)*

AN OSTIZEZ *d'an archer*

Paourkaezh genaoueg. Avañsetoc'h out bremañ.

AR C'HOLONIAL

En taol-mañ e c'hellin kaout un tañva poseve.

Kaset eo kuit gant an Ostizez.

KARL *d'an archer*

Gwelloc'h deoc'h ober mat ho labour-archer e lec'h klask kaoz ouzh ar barrikennoù. Klaskit pakañ ar re yaouank ha ne fell ket dezho mont d'an Alamagn da labourat. N'oc'h ket gouest da dapout hini ebet, nemet tud strobet pe re gozh da vont di.

AN ARCHER

N'eo ket me zo kaoz. Ober a ran va labour met ar Vretoned yaouank ne fell ket dezho mont da labourat da Vro-Alamagn. Selaou ar radio ha lenn ar gazetenn a reont. Bez' e ouzont e vez taolet bep noz bernioù bombezennoù war ar c'hêrioù, al labouradegoù, ar c'hampoù-labour. Meur a Vreizhad a zo bet lazhet eno dija. Setu pa 'z an da gerc'hat anezho en o c'hêr evit

reiñ an urzh dezho evit an STO e vezont tec'het kuit hag aet da guzhat evel ur vandennad logod a-raok an targazh.

KARL

Dre heg pe dre gaer e vezo ret dezho mont di koulskoude. Lakait c'hwi muioc'h a imor evit klask anezho. Grit aon dezho, boureviit unan bennak anezho, pakit unan bennak eus o familh e gouestl... Grit forzh petra gant ma 'z ay yaouankizoù Breizh da labourat evit ar Reich. Schnell !

AN ARCHER

Graet vo diouzh ho kourc'hemennoù !

Lodenn 9

Bez' emañ ar Archer o treuziñ an aod el lec'h m'emañ ar vezhinaerien hag an aocherien gant o labour.

AN ARCHER *kreñv a-walc'h da vezañ klevet ganto*

Ma vijen me mab da Saig Kouloum ne chomfen ket da yarañ en va gwele warc'hoazh vintin. Sachañ va skasoù ganin ha

dipadapa. Gweladenn zo da gaout dizale ha n'eo ket parlant eus an eured a vezo graet, kredit ac'hanon.

Larkoc'hig ec'h en em gav gant Tomaz.

AN ARCHER *o pakañ anezhañ en ur c'horn distro*

Oc'h ober petra emaout amañ te ? N'out ket aet d'ar vizit evit an STO 'ta ?

TOMAZ

Tra ! Marvet eo va zad ha va mamm. Va-unan emaon er gêr evit entent ouzh an tiegezh.

AN ARCHER

Marvet da dad ha da vamm ? Peur 'ta ?

TOMAZ

En noz-mañ. Marv trumm. Kavet int bet marv o-daou en o gwele.

AN ARCHER

Morjin ! Hag o-daou en aod o trouc'hañ bezhin du en tu all da Lost-Logod. Gwelloc'h dit mont kuit eus Plougadvan da guzhat er Menez en tu bennak. Hag arabat dont en-dro d'ar gêr ken e vo deut an noz !

Mont a ra kuit an Archer.

Lodenn 10

War al leur-gêr dirak an ostaleri. O vont da loc'hañ emañ ar c'harr-boutin. Emañ Saig o kimiadiñ diouzh e dud.

SAIG

Klaoustre e vezin lartoc'h kentañ tro ma teuin en-dro d'ar gêr.

GWREG AR C'HIGER

Kredabl-sur e vezi. Eno 'toare e vez aozet boued mat d'ar Fransizien e-barzh keginoù naet ha kempenn, lojet e vezont e kambreier nevez flamm-flumenn, hag ar prevezioù 'ta, pegen dilastez int a leverer.

AR C'HIGER

Ken naet ma 'z int ma c'hellfen aozañ va anduilh ha va gwadigennoù enno, ken seder ha tra.

AR C'HOLONIAL

Hemañ a vefe gouest d'ober marc'had du e kampoù an Alamagn, gant ar re varv. Gwadigennoù a rafe gant ar re Zu, fourmaj-kig gant ar Yuzevien, silzig gant an Arabed, anduilh gant ar Boloniz, Makaroni gant an Italianed... ha Kig ha Fars gant ar Vretoned.

Loc'hañ a ra ar c'harr-boutin. Rannet eo o c'halon d'ar c'higer ha d'e wreg. Hejañ a ra Saig e zorn dre doull ar prenestr.

Lodenn 11

Emañ bugale ar skol o vont d'an aod. Chom a-sav a reont war ar blasenn da aozañ o faneroù, higennoù ha binviajoù da besketa.

AR VUGALE *o kanañ*

Kavet peus da saout 'ta Yannig
Kavet peus da saout ?
N'em eus ket, n'em eus ket.
Gwelloc'h egeto 'm eus kavet

UR BUGEL

Va zad a lavar e vije bet jentiloc'h an Alamaned ouzhomp ma vije bet deut ar Jeneral Petain kentoc'h e penn ar vro.

UR BUGEL ALL

Ar Marechal Petain, n'eo ket ar Jeneral eo !

UR BUGEL

Da dad dit-te zo un trubard. Gwerzhañ moc'h d'ar Boched a ra.

UR BUGEL ALL

Ha da vamm dit-te. O kousket ganto e vez.

AR BUGEL KENTAÑ

N'eo ket gwir. Lavaret dezhi a rin. Ha te vo diskuliet ha paket ha lakaet en tren asambles gant ar Yuzevien !

AR MESTR

Chomit a-sav d'en em gannañ.

UR BUGEL

Mestr, perak e toug ar Yuzevien bep a steredenn velen war o bruched.

AR MESTR

Abalamour m'en deus ar Marichal c'hoant d'ober un dispac'h bras er vro.

UR BUGEL

Va zad a lavar ez eus re a Yuzevien er vro. "Ret eo kas anezho kuit", emezañ.

AR MESTR

Peoc'h bugale. Ne fell ket din klevet seurt komzoù ken ganeoc'h. Ar Yuzevien, ar Gristenien, ar re Zu hag ar re Wenn zo ker koulz tud an eil hag ar re all. Ar re vras a c'hell kaout droug an eil ouzh ar re all, gwazh a se dezho. Met c'hwi bugale arabat deoc'h mont d'o heul. Ret eo poaniañ evit ma vefe frankiz, eürusted ha peoc'h e-touez an dud war an douar. Neuze e vezo brav ar vuhez evit an holl. Ma ! Reverdi vras a zo hirio. Deomp d'an aod da glask ormel, turuilh, kontilli-legestr, pizaod ha gweltrez.

FRITZ *diwar e logig*

Taolit evezh ouzh an tennoù-min, bugale. Arabat deoc'h mont diwar an hent-karr !

HANZ

Ma pakit ul legestr hen digasoc'h da Hanz. Sot eo Hanz gant al legestroù.

UR BUGEL

Legistri ! Ya vol Hanz !

BUGALE ALL

Ali, Alo, Les boches salauds !

FRITZ

Hailhoned vihan, peus ket mezh !

Redek war o lerc'h a ra en ur c'hoarzhin.

Lodenn 12

Tremen a ra ur c'harr-nij, izel-kenañ, a-reze an toennoù. Krog eo an tan ennañ. O vont da gouezhañ er pleg-mor emañ. Emañ ar baotred hag ar merc'hed yaouank o sellet outañ diwar ar c'hae.

KRENNARDED

Ur c'harr-nij saoz eo douetus.
Paket eo bet gant an daou garr-nij alaman ahont.
Perak e taol moged gwenn ken stank ?
Evit reiñ da c'houzout d'an enebourien en em rent dezho.
Perak tennañ warnañ c'hoazh neuze ?
Pegen fall e tennont. E-biou adarre !
Diwar ti-c'hard Kerizog eo emaint o tennañ.
Ar gisti gast !
Bag va eontr Gan zo aet da saveteiñ ar Saozon.
Hag ar gagnoù-hont o tennañ warno c'hoazh.

Gant ar vezh alato !

Lodenn 13

En em gavet eo ar vag er porzh. Daou Saoz marv a zo e-bourzh. O lakaat a reer war daou gravazh da gas war-zu an iliz. En em dolpet eo merc'hed ar vro war ar vri.

MERC'HED

Tennañ warno o deus graet goude ma vefent en em rentet.

Ar vezhinaerien zo bet o klask saveteiñ anezho o dije gellet bezañ lazhet ivez.

Un dañjer eo buhez an dud a vor abaoe m'eo deut ar brezel er vro.

Sachañ warnomp, bountañ warnomp a reont didruez. War o meno e rafent brav deomp abalamour d'ar soud. Padal e rankomp kas hor bagoù, bep abardaez, da benn all ar barrez. Bep mintin e rankomp mont war hon troad da gerc'hat anezho. Ne c'heller ket mont da daliañ forzh pelec'h evel kentoc'h. Lod eus ar sec'hadurioù zo difenn sec'hañ bezhin warno. Hor paotred yaouank a gasont d'an Alamagn pe da vañsonat war o blockhauzoù. Pelec'h e kav dezho e c'hellimp pourchas a-walc'h a iod d'an uzin ?

Mont a reont war-lerc'h an daou gravazh el lec'h m'emañ ar Saozon varv. Ar vezhinerien zo deut eus an aod hag a ya da heul ivez.

AR C'HOLONIAL

Dominus vobiscum, eme an aotrou person. Dominus vobiscum, eme an aotrou 'n eskob. Dominus vobiscum eme hon tad santel ar Pab, Dominus vobiscum eme an aotrou Doue. Ha dour benniget forzh pegement war ar re varv, war ar re c'hloazet, war ar brizonidi. Meuleudi da Jezus Krist, meuleudi d'ar c'hommandantur, meuleudi d'ar marc'had du, gloar da Zoue,

gloar d'ar Marichal Petain, da Laval, da Vichy, d'an STO, d'an TODT, d'ar gastoù, d'ar gisti... Adolf Duparc a ro ar gomunion da Philippe Petain, Pie XII a ro an absolvenn da Adolf Hitler. Ha mat pell 'zo ! Dominus vobiscum, kouezhet ar person en dour zomm. Amen !

MARIA

Dec'h e pare an heol war an tevennoù. Pegen brav gwelet ar merc'hed o lakaat an tali da sec'hañ hag ar vugale o c'hoari en aod en dro d'ar bagoù.

GAN

Dec'h oa yac'h an avel ; hirio ez eus c'hwezh fall ganti.

MARIA

Ne vez ket gwelet ar skleur eus an heol ken. Mouchet gant moged du ar brezel. Fournioù a vez o teviñ er reter a leverer. Fournioù da zeviñ tud, n'eo ket da zeviñ bezhin.

CHELA

Dec'h e c'hellemp mont dizoursi d'an aod ha war ar mor.

GAN

Stanket eo ar mor ouzhomp ha c'hoant dezho ouzhpenn da lakaat ac'hanomp da labourat evito. "Grit iod" emezo. Ha ni glapezeien o kiañ war al labour c'hoazh pa 'z eo paeet mat, evit ur wech !

MARIA

Ur vered eo deut ar mor da vezañ. Ha ni a vez o sikour anezho da sebeliañ ar re varv... e-touez ar bezhin.

CHELA

Klemm zo aes, bevañ a ranker se. Ha me zo gwelloc'h ganin plegañ va choug ha mont war benn va daoulin gant m'o devo va bugale boued da zebriñ.

MARIA

Kentoc'h e oa ac'hanomp ur bobl lorc'hus a valee sonn o fenn. Bremañ omp deut da vezañ ur bagad chatal kaset ha degaset. Mistri oamp war hor buhez, bremañ e vezomp gourc'hemennet ha gourdrouzet. Kentoc'h e c'hellemp rannañ ar bara hag an amann, bremañ e vezont tailhet deomp. Diberc'hennet omp bet, lakaet ouzh ar chadenn. Ha petra reomp, sentiñ ha doujañ d'ar vistri.

KARL *goude m'en doa klevet klemmoù an dud*

Klemm a rit a-enep gouarnamant ar Marichal Petain. Ar wech kentañ din d'ho klevet ken fraezh-se. N'oc'h ket mistri ken war ho pro na war ho labour, emezoc'h. M'eus aon, a-raok ar brezel ne oac'h ket ivez, c'hwi Bretoned. Cheñch mistri ha netra ken ho peus graet. Arabat deoc'h avat sevel a-enep hor soudarded. O labour a reont. Int-i o-unan a rank sentiñ ouzh o mistri. Gwazh a-se deoc'h ma rankont en em zifenn ouzhoc'h.

Erruet int war al leur-gêr. Kas a reer an daou gorf marv en iliz. Ur c'harr-tan du hir ha lufrus a erru war ar blasenn. Daou zen gwisket e du, doare kêr, a zeu er-maez dioutañ. Dont a reont da gomz ouzh Karl. Uhel eo ar gaoz ganto.

ANNA

Piv eo ar wazed-se ?

YOUENN

Paotred ar Gestapo.

ANNA

Petra eo ar Gestapo ?

YOUENN

Pakañ a reont an Deroristed hag ar Yuzevien.

ANNA

Perak pakañ Yuzevien ?

YOUENN

Abalamour int Yuzevien. Ar Yuzevien n'int ket tud evel ar re all !

ANNA

Peseurt tud int 'ta ?

YOUENN

Yuzevien int, set' aze !

Mont a ra kuit paotred ar Gestapo. Treiñ a ra Karl warzu tud ar vro.

KARL

Ret eo deoc'h poaniañ da ober muioc'h a iod gant ar bezhin. Muioc'h a c'hounid a dennoc'h diouzh al labour-se evit ho familhoù. Aesoc'h e vezo ho puhez hag hini ho pugale. Ret eo deoc'h labourat evit an Europa nevez, ho pro eo diwar vremañ. Ul labour bras ha kaer hon eus da seveniñ asambles. Gwazh a-se d'an hini a savo a-enep pe a chomo war-lerc'h. Heil Hitler.

Mont a ra kuit an dud diwar al leur-gêr. Chomet eo Maria.

MARIA

Na c'hwi zo paotred gouest. Dale ebet evit kas ar vro-mañ war an noazh hag ar vroiz da beuriñ. Ha goulenn ganto labourat laouen evidoc'h c'hoazh !

KARL

En hor bro-ni e vez sachet muioc'h war an dud c'hoazh. Ha n'eo ket amann nag avaloù-douar eo a reont. Kanolioù, kirri-nij, listri-brezel ne lavaran ket. Hor bara n'eo ket gwenn ken pell zo.

MARIA

Skignet ho peus ar spont hag ar marv dre ar bed. Bouzar-glez oc'h 'ta ? Pa ne glevit ket ar mammoù hag ar vugale o leñvañ hag o krenañ.

KARL

Hor bugale hag hor gwragez deomp a leñv hag a gren kalz muioc'h c'hoazh.

MARIA

Tennañ a rit o bugale, o faotred, o merc'hed diganto. Ha c'hoant ho peus ouzhpenn da lakaat anezho da youc'hal Heil Hitler laouen ?

KARL

Gwasket hon eus ar pobloù all gwir eo. Ken gwazh all siwazh hon eus gwasket hor pobl-ni ivez.

Arvest III

Lodenn 1

War al leur-gêr. Marc'had zo. Emañ ar varc'hadourien o tispakañ o stal. Emañ an dud o vont da brenañ traoù diganto. Alice Coudol, ur plac'h yaouank ugent vloaz eus Lezneven hag he mamm a zo o werzhañ mezer, lien hag a bep seurt danvez d'ober dilhad. O lemmañ kontilli emañ ar ganerez, he merc'h en he c'hichen a son gant an ograou bihan. Tremen a ra ar merc'hed dirak o stal, sellout a reont ouzh ar marc'hadourezh hep prenañ. Berr eo an arc'hant gant an dud.

AR GANEREZ

Berrentez zo war ar marc'hadourezh. Ha keraouez !

AR C'HOLONIAL

Ar marc'had du !

AR GANEREZ

Pinvidikaat a ra ar genwerzhourien. Lod zo pinvidik-mor.

AR C'HOLONIAL

Ar marc'had du !

AR GANEREZ

Ni hon eus riv ha naon. Ar genwerzhourien ne reont ket forzh, gwerzhañ a reont o marc'hadourezh, gwerzhañ mat ha gwerzhañ ker.

AR C'HOLONIAL

Ar marc'had du !

Lodenn 2

En em vodet eo merc'hed ar vro, kenetrezo. Klemm a vouezh izel a reont.

MERC'HED AR VRO

A-benn peur 'ta e c'hellimp kaout druzoni gant hon tikiji ?

Da belec'h an Diaoul ez a tout an amann ?

Laezh a vez atav gant ar saout, ket !

D'ar wech ez eus bet graet amann er vro-mañ.

Ul lodenn diouto a vez dalc'het da vouetañ tud kêr, a zo gwir.

Ha pa gavomp un disterañ tamm amann, dre boan, kerkent e teu tud da glask kaout anezho en eskemm d'un tamm chikore, sukr pe boued all hag a zo rouez.

Ar re a ra marc'had du o devez 'pezh a garont.

Perak 'ta e vije graet bravoc'h da lod eget da lod all ?

N'eus nemet ar re zo savet pinvidik en un taol kont gant ar brezel a c'hellfe bevañ ? Hag ar re all 'ta, ar vugale, ar re gozh, ar vicherourien, n'o deus nemet kreviñ d'ober ?

Bemdez-Doue e vez gwelet tud o pinvidikaat spontus diwar goust ar beorien.

Ar barrez ne ro ket d'an Alamaned ar pezh a rankfe reiñ. N'eo ket ni zo kaoz alato !

Hor bugale deomp-ni a rank tremen gant bara du sec'h... pa vez lod o reiñ gwinizh d'o moc'h.

AR C'HIGER

zo o tont gant ur garrigell karget a sac'hadoù ed

N'eo ket me m'eus disklêriet ar brezel. N'eo ket pec'hed reiñ boued d'ar moc'h p'o devez naon, eo ! An aotrou Doue ne fell

ket dezhañ e vefe marnaoniet e grouadurioù. Me pa glevan va femoc'h o toc'hal defout kaout da zebriñ ez a bihan va c'halon. C'hwi a viro ouzhin da reiñ boued dezhañ ?

UR VAOUEZ

Pemoc'h tev.

GWREG AR C'HIGER

Ar gwir zo gant va fried. Ar greun-se zo deomp. Kit da sutal c'hwi ma n' oc'h ket gouest da labourat, teodoù flaerius.

MERC'HED

Gwashoc'h eget ho moc'h oc'h !

En em gannañ a reont ken e rank ar c'higer hag e wreg tec'hout kuit gant o c'harrigellad ed.

Lodenn 3

En em lakaet eo ar ganerez da vouskanañ "Et tout ça ça fait de bons Français", kanaouenn Maurice Chevalier. Erru ar C'holonial er-maez eus ar c'hovel gant e bifoun da vont da veskañ ar soud.

AR C'HOLONIAL

Mat ar stal gant ar Gall. Bourc'hizien c'hall, koñversañted c'hall, trafikerien c'hall, kapitalisted c'hall, archerien c'hall, ar milis gall. Ar c'henwerzh a ya endro, labour o deus an uzinioù, arc'hant a zo er yalc'h. Salv e padfe c'hoazh ar brezel emezo ! Ha me ar paourkaezh genaouog, na tamm butun, na banne gwin.

En em lakaat a ra da zañsal e-unan gant e bifoun...

Lodenn 4

Chela, gwreg Gan, zo o tibab un tamm mezer diwar stal Alice Coudol. Tostaat a ra houmañ outi. Dre guzh e komzont o-div, oc'h ober neuz da zivizout diwar-benn an danvez.

ALICE COUDOL

C'hwi, anat eo, ne blij ket ar Boched deoc'h.

CHELA

Deoc'h-c'hwi ne reont ket ivez ' toare.

ALICE COUDOL

Hag ho mab, emit-hu, pelec'h emañ bremañ ?

CHELA

Pehini anezho ?

ALICE COUDOL

An hini ne vez ket gwelet ken abaoe ma klasker paotred yaouank evit mont da labourat d'an Alamagn.

CHELA

Petra ?

ALICE COUDOL

Da guzhat, vasil ?

CHELA *disfi enni*

Da guzhat ?

ALICE COUDOL

N'eo ket klañv, poseve ?

CHELA

O tra, n'eo ket klañv. Ar c'hontrol eo zokenoc'h.

ALICE COUDOL

Ar c'hontrol ?

CHELA

Ur c'horfad imor zo ennañ. Ar pezh zo ne oar ket penaos terriñ e imor.

ALICE COUDOL

N'en deus nemet labourat evit ar vro.

CHELA

Labourat evit ar vro, penaos 'ta ?

ALICE COUDOL

Muioc'h-mui a dud yaouank zo o kuzhat. En em vodañ a reont evit gellout digabestrañ ar vro diouzh an Nazied.

CHELA

Ar rezistañs a fell deoc'h lavaret ?

ALICE COUDOL

Dres ar rezistañs. Komz a rin outañ p'en em gavin gantañ ur wech bennak. Grit anv atav dezhañ ma keroc'h.

En em zispartiañ a reont o welet soudarded o treuziñ ar blasenn.

Lodenn 5

En em gavet eo an archer war al leur-gêr. Tostaat a ra Alice Coudol outañ.

ALICE COUDOL

Ur gaoz m'eus c'hoant da doullañ ganeoc'h. Dalc'her a reoc'h war ho teod ?

AN ARCHER

Me n'on ket ur glabouser.

ALICE COUDOL

Anaout a ran ac'hanoc'h, c'hwi n'anavezit ket ac'hanon. Gouzout a ran n' oc'h ket troet gant an Alamaned. Un dra am eus da c'houlenn ouzhoc'h : ha dont a rafec'h er rezistañs ?

AN ARCHER *souezhet bras*

Me er rezistañs ? Penaos ho peus soñjet ennon ?

ALICE COUDOL

Deut on a-berzh anaoudegezhioù kozh deoc'h.

AN ARCHER

Piv 'ta ?

ALICE COUDOL

Coum ha Paillier eus Sant Pabu, Amedee Rolland eus Lanniliz, Theo Jaouen ha Job Mouden eus Treglonou. Goulenn a reont e teufec'h da vestr ganto.

AN ARCHER

Me n'ouzon ket mat piv oc'h c'hwi.

ALICE COUDOL

Alice Coudol eo va anv. E Lesneven emaon o chom asambles gant va mamm, ober a reomp ar marc'hajoù etre Brest ha Kastell-Paol.

AN ARCHER

Aes eo da lavaret. Ha ma vijec'h c'hwi eus ar Gestapo. Kemend-all a anv zo diouto bremañ.

ALICE COUDOL

Aes eo kompren ho pefe disfiziañs ouzhin. Ma ! Peus nemet selaou Radio-Londrez bep abardaez. Keloù a glevoc'h diwar va fenn. Un drovezh bennak e c'halvin ac'hanoc'h. P'ho pezo graet ho soñj e raimp bodadeg kenetrezomp.

Lodenn 6

Un nebeud dervezhioù diwezhatoc'h. Ti Gan goude koan. Bodet ez eus un nebeud stourmerien guzh en-dro d'an daol. Chela ha Maria zo diouzh ged e-kichen an nor hag ar prenestr.

ALICE COUDOL

Va labour eo klask tud ha lakaat anezho da zeskiñ diouzh an armoù evit ma vefent prest d'en em gannañ pa deuio an Amerikaned hag ar Saozon war hor sikour.

AN ARCHER

Me zo a-du da labourat a-gevret ganeoc'h, gant ma ne vo ket klasket lazhañ soudarded alaman.

TOMAZ

Eo ! Ret eo lazhañ anezho, muiañ ma c'hellomp, ha distrujañ o zraoù, evel ma ra paotred an FTP.

ALICE COUDOL

Re abred eo c'hoazh da vont a-zoug dezho. Arabat dezho gouzout ez eus ac'hanomp na reiñ digarez dezho da fuzuilhañ tud hag a zo digablus.

AN ARCHER

Gerioù a furnez hag a bouez a zeu ganeoc'h.

GAN

Ni zo ali ganeoc'h ivez war an traoù-se.

ALICE COUDOL

Na glaskit nemet tud a fiziañs, tud hag o deus feiz en o bro. Ar re zo bet soudard pe martolod a vezo roet ar c'hargoù uhelañ dezho.

AN ARCHER

Arabat mont da c'houlenn digant ofiser ebet hag en dije bet darempred gant an Alamaned na gant ar re zo o labourat evito.

TOMAZ

Na den ebet eus an tu dehoù.

GAN

Glapez sot. Neuze, n'az pezo den ebet er vro-mañ. Amañ n'emaomp ket er Menez Are.

ALICE COUDOL

Gwenn pe Ruz ne ran ket forzh pe liv e vefent gant ma lakaint o foan da gas an enebourien kuit eus ar vro.

AN ARCHER

Daou archer a anavezan ha n'int ket paotred fall : Kloareg ha Gwilhou.

GAN

Ha San Jan C'hamm, mitio, hag a zo marga e Porzh-Trein ?

TOMAZ

Ket hennezh alato. Noz-deiz e vez fourret en ostaleri kollabo.

AN ARCHER

Ar Sidaner, hag a zo skolaer e Lanniliz, ne dlefe ket bezañ fall ivez.

GAN

Me anavez unan all, da vihanañ Job Karaez eus an Aber-Ac'h. Kentañ mestr sako oa e Toulon p'oa saborded al listri-brezel.

ALICE COUDOL

Ouzh e gavout oun bet. Soñj en deus sevel ur gompagnunezh e Landeda. E Plougerne e rankimp ober heñvel ivez.

GAN

Evit Yann-Vari Gourton ne deuio ket yañ. E-bourzh ar Strasbourg oa e Mers-El-Kebir. "Puten c'hast, emezañ, mont gant an Anglichen. Tri bledie, emezañ, mont gant ar gisti-se. Gwelloc'h ganin kac'hat en va bragez".

Trouz a glever er-maez. Mont a ra an Archer hag Alice Coudol da guzhat er gambr. Buan e tispak Gan an dominoioù war an daol.

Lodenn 7

Lopañ a reer ouzh an nor. Digeriñ a ra Chela. Ar c'higer eo, deut d'ober ur bale betek ti Gan.

AR C'HIGER

Tud zo en ti ' toare.

GAN

O c'hoari domino, gwelet 'rez...

AR C'HIGER

Ar pevare a vank deoc'h...

Mont a ra en e azez ha kregiñ en un dorniad dominoioù.

TOMAZ

Ni ne c'hoariomp ket domino gant ur c'hollabo.

AR C'HIGER

Me oar peseurt jeu zo ganeoc'h.

GAN

Al lazherezh n'emañ ket ganin yañ.

AR C'HIGER

Me zo jeu vat ganin.

TOMAZ

O ya vasil. Ouzhpenn un doublenn a zo ganit.

AR C'HIGER

Peus nemet strakal din ma peus.

TOMAZ

Ha goude m'am befe me ne strakan ket d'ur c'hollabo.

GAN

Gwelloc'h ganin stankañ pe mougañ.

TOMAZ

Krougañ pe kroufañ ma c'hellan.

AR C'HIGER

Deut oan da ginnig deoc'h va c'harr m'ho pefe ezhomm anezhañ evit ober ho cheu.

TOMAZ

Chomet boud ar Boched. Setu m'az peus c'hoant d'ober domino ganeomp.

AR C'HIGER

Kaset on d'ar gêr 'toare.

TOMAZ

Mat zo graet dit langoun.

Kregiñ a ra e kolier ar c'higer ken a rank Gan dont d'o dispartiañ.

Lodenn 8

Maria ha Ronan, ar mab henañ, er c'hraou-saout.

MARIA

Ha te Ronan, heñvel ouzh da vreur Tomaz e ri ?

RONAN

N'oun ket sot a-walc'h da vont d'en em gannañ evit Bro-C'hall. Dec'h edo ar C'hallaoued mignoned vras gant ar Saozon, hiriv ez eus brezel kenetrezo. Dec'h e oant enebourien douet d'ar Boched, hiriv e valeont kazi-kazel. Kae da glask kompren un dra bennak ganto. N'o deus nemet laosker ar peoc'h gant ar Vretoned, n'eo ket ni zo bet o klask kaoz ouzh an Alamanted.

MARIA

Memes bro omp, ret eo en em sikour.

RONAN

N'omp ket eus ar memes bro. Kalonek eo paotred ar strouezh, ne lavaran ket ar c'hontrol. Nemet labourat a reont evit o mistri hag a raio adarre sklaved anezho ma teuont da c'hounit ar brezel. En o enep o-unan e stourmont peogwir Bro-C'hall ne ra tamm forzh ebet gant Breizh.

MARIA

Na te zo diaes da gompren !

Lodenn 9

War al leur-gêr dirak ar c'hovel. Erru Soaz da gaout ar gov gant he diennerez.

SOAZ

Va den mat, va diennerez ne dalv netra ma ne vez ket stanket an toull-mañ er pod.

STEFAN AR GOV

N'eus toull ebet n'am befe ket stanket. Nemet toull an Houc'h e Plougouloum... *(Sellet a ra ouzh ar pod)* Ur gwall doull eo Soaz, mes gant ur pilerad amann e vez stanket forzh peseurt toull. Amañ avat e rankan lakaat un tamm bras a gig-sall. A-hend-all ne bego ket mat.

SOAZ

Evit un toull ken bihan ! Ret eo kement-se ! Ha c'hoazh n'eo ket sur e vefe padus al labour.

STEFAN AR GOV

M'ho peus c'hoant e vefe padus al labour e rankin kaout ur sac'had patatez ouzhpenn.

SOAZ

Biskoazh kemend-all ! Kollet eo ho skiant vat ganeoc'h ?

STEFAN AR GOV

A-drugarez Doue n'eo ket. Mes ar paotr a veze o laerezh ar peg en un uzin alaman zo bet paket ha taolet en toull. Setu ul lodenn eus ar boued-se zo evit e wreg hag e vugale...

Lodenn 10

Erruet eo an Archer p'oa an daou all o tabutal.

AN ARCHER

Ha c'hoazh e rankoc'h lakaat ur piled koar da chapel Sant Stefan en deus heñchet hemañ war e vicher.

STEFAN AR GOV

Hag unan all da Sant Herbot "evit ma teuio buan kalz amann er ribod".

SOAZ

O va Doue 'ta ! Emaon lakaet war an noazh gantañ.

Mont a ra kuit en ur glemm.

Lodenn 11

Dirak ar c'hovel

AN ARCHER

Setu distres va belo adarre.

STEFAN AR GOV

Deus anezhi amañ ma vo graet ur c'hempenn dezhi.

AN ARCHER *o tiskouez ur poltred dezhañ*

Sell 'amañ !

STEFAN AR GOV

Ar Jeneral de Gaulle... Ma vije bet gellet ober un dra bennak er barrez-mañ ivez.

AN ARCHER

Anaout a rez tud all hag a soñj eveldout ?

STEFAN AR GOV

Unan bennak yañ a anavezan hag a vefe a-du a-walc'h ganeomp.

AN ARCHER

Greomp 'ta neuze bodadeg adarre kenetrezomp.

Mont a reont er c'hovel.

Lodenn 12

War al leur-gêr a-raok poent merenn. Erru paotr al lizhiri da ingalañ ar goloioù lizhiri.

PAOTR AL LIZHIRI

Ul lizher evidoc'h, Marichal Fritz.

FRITZ *foug ennañ*

Ul lizher, ya, ya !

En em gavet eo ar gigerez en e gichen.

GWREG AR C'HIGER

Daoust hag un dra bennak zo evidon ?

PAOTR AL LIZHIRI

Kaout a ra din ez eus ul lizher...

Klask a ra en e sac'h ha reiñ al lizher dezhi.

GWREG AR C'HIGER

Ul lizher gant Saig. *(lenn a ra ha semplañ).*

Tud a deu d'he lakaat war ur gador. Ar c'higer a lenn al lizher.

AR C'HIGER

Mav eo Saig en un uzin alaman... gant bombezennoù saoz... Ar gagnoù !

En em vodet eo an Deroueriz war o zro. O harpañ a reont daoust d'an droug o deus bet gellet kaout outo a-raok.

AR GANEREZ

Un oferenn vo kanet d'ho mab
Un oferenn d'ar brizonidi
Un oferenn d'an Anaon
Un oferenn evit an STO
Un oferenn evit an intañvezed
Un oferenn evit an emzivaded
Un oferenn evit ar Frañs.

AR C'HOLONIAL

D'ar Yuzevien oferenn ebet. Oferenn ebet d'an Deroristed kennebeut. Set' aze petra a vez graet gant ar gwin ruz, lakaat kanañ oferennoù. Tout ez a ar gwin e kof ar veleien, ha ni amañ, kras-kraoñ hor c'hornailhenn.

Lodenn 13

Emañ Ronan o wiskañ e zilhad "Bagadoù Stourm" en e gambr. Emañ Maria o komz gantañ.

MARIA

Bara ha labour, ha peoc'h a fell d'an dud kaout. Tra all ebet. Forzh petra int gouest d'ober evit an traoù-se.

RONAN

Labourat evit ar Reich zoken. Ni Bretoned a-ouenn-vat zo sklaer hor mennozh. Ne fell ket deomp kaout Bro-C'hall ha Marechal Vichy, na Bro-C'hall ha Jeneral Londrez. Breizh d'ar Vretoned, pep ki mestr en e di.

MARIA

Kae kuit 'ta plankenn !

Mont kuit a ra d'ur vodadeg strollad broadel Breizh.

Lodenn 14

E ti Gan. Diouzh an noz. Tolpet eo ar stourmerien guzh en-dro d'an daol. Lod o tiwall.

RENER AR SKOL *o tispakañ ur c'haier*

Setu amañ niverennoù al listri-spluj deut er-maez eus porzh Brest er miz diwezhañ.

GAN

723 soudard alaman zo e Landeda, 704 e Plougerne.

RENER AR SKOL

Kanolioù ar Fleskoù e Lanniliz eo ar re greñvañ er vro. Re Rannenezi e Plougerne a c'hell pakañ etre Tremenac'h ha Gwiseni. Ar re zo er Groaz-Uhelañ a bak azalek Santez Varc'harid betek Gwitalmeze. Re Gleuz-Koz an Aber-Ac'h.

ALICE COUDOL

Ar re a rank kaout kartennoù-den ha kartennoù-boued eo goulenn digant "Florette" e ti-kêr Gwiseni.

TOMAZ

E skol an Aod ez eus deut 18 den yaouank eus Plouzane en eskemm da re Wiseni ha ne felle ket dezho mont d'an STO.

ALICE COUDOL

Mat ez a al labour en a-raok. Foug zo ennon gant ar pezh a rit. Ingalet mat e vez "Difenn Bro-C'hall" e-touez an dud etre Kastell hag Gwitalmeze gant ar strollad "Alliance".

AN ARCHER

Taolit evezh kenkaz e vezoc'h flatret. E Kerfissien ez int deut a-benn da c'houzout pelec'h oa kuzhet an armoù. E Mezpaol eo bet darbet d'ur c'hrenn-paotr gwerzhañ ur guchenn rezistañted d'ar Gestapo.

ALICE COUDOL

Unan bennak a Gastell a anavezit hag a vefe gouest da sevel ur gompagnunezh eno ?

AN ARCHER

Goulennit digant ar c'habiten Mogerou. E-kichen ti va zud-kaer emañ o chom.

ALICE COUDOL

Goulennit gantañ c'hwi hoc'h unan neuze !

Lodenn 15

Trouz ur c'harr o tont buan war an hent. Tec'hout a ra an dud da guzhat, panefe re an ti. Amzer o deus bet da guzhat ar skingomz en ur ribod bras. Difoupañ a ra paotred ar Gestapo en ti, asambles gant Karl.

MESTR AR GESTAPO

Klaskit mat e pep lec'h dre an ti. Pelec'h emañ an Deroristed, pelec'h emañ an armoù ? Pelec'h emañ ar c'hazetennoù ? Pelec'h emañ ar post ?

CHELA

N'eus ket eus an traoù-se amañ. Ni n'omp ket Teroristed omp.

KARL

Gwir eo. Bezhinerien sioul int. Talvoudus int evit ar Vro hag evit soudarded ar Reich. Ne glaskont ober nemet o labour hep klemm. N'emaint ket e-barzh ar Rezistañs, va c'hrediñ a c'hellit.

MESTR AR GESTAPO

Salv e lavaroc'h ar wirionez. Gwazh a-se m'ho peus kontet gevier din. Ha gwazh a se d'ho soudarded ma vezont re laosk gant an dud-mañ. Deomp kuit.

Mont a reont er-maez. Trouz ar c'harr o loc'hañ hag o pellaat.

GAN *en ur dennañ ar post diouzh ar ribod*

Gwelloc'h tennañ ar Jeneral de Gaulle eus al lec'h-mañ. Ken difrae all ne blij ket al laezh-ribod dezhañ.

Lodenn 16

War al leur-gêr deiz ar marc'had. Marc'hadourien paour ar stal ganto. Tud o vont hag o tont, o prenañ nebeut a dra. Bez'

emañ Ded Katou o krazañ kistin war an tan en ur c'horn eus ar blasenn. Alice Coudol zo oc'h ingalañ kazetennoù dre laer.

BUGALE *oc'h en em gavout*

Kistin 'z eus !

D'ar red ez eont war-dro ar varc'hadourez.

Erru eo paotred ar Gestapo. Pakañ krog e Alice Coudol a reont hag he c'has ganto. Trouz ar c'harr o loc'hañ kuit.

BUGALE *o komz kenetrezo*

Perak eo bet paket Alice ?

Peogwir edo e-barzh ar Rezistañs.

Petra eo ar Rezistañs ?

Tud fall hag a vez o laerezh an dud onest.

Sevel a reont an dud an eil a-enep ar re all, c'hwezhañ an tan er vro.

Komunisted int !

Tud a-du gant de Gaulle.

Ar re a vez o selaou Radio Londrez.

Ret eo flatrañ anezho d'an Alamaned.

Neuze e vezont paket hag e vezont boureviet, evel-hen.

Ober a ra neuz da voureviañ Alice Coudol.

HANZ *a oa tostaet d'ar vugale*

Bep noz e vez freuzet an traoù gant an Deroristed. Soudarded alaman a vez lazhet ganto a-wechoù zoken. Kuzhat er c'hoajoù a reont. Lakaat a reont trenioù da darzhañ, trouc'hañ orjalennoù pellgomz. Ne c'hellomp ket bevañ dizoursi ken abalamour dezho. Kaer ez eus stagañ o foltred ouzh ar mogerioù ha fuzuilhañ ar re a vez paket ne deuer ket a-benn diouto.

AR C'HOLONIAL

Echu ganit ober da babor, paotr faro. C'hwezh fall zo ganeoc'h. Fin zo deoc'h. Bremañ n'eo ket echu klask trabas ouzhomp. Gwin a fell din kaout.

BUGALE *o c'hoari boureviañ*

Dal ! Pak an dra-mañ loen fall. Lavar din pelec'h emañ da gamaraded, pelec'h emañ an armoù, pelec'h emañ ar post TSF ?

RENER AR SKOL *o tont da zispartiañ anezho*

Ehanit d'ober brezel. Ma ouesfec'h petra a zeu an dud voureviet da vezañ. Ma ouesfec'h da belec'h e vez kaset ar Yuzevien, n'ho pije ket c'hoant da c'hoari evel-se.

HANZ

Den ebet na glask gouzout da belec'h e vez kaset ar Yuzevien. Den na c'houlenn netra. Gwin, bara, arc'hant a c'houlennont ha netra ken. An arc'hant eo a gas ar brezel en-dro.

AR C'HOLONIAL

Gwazh a se d'ar re n'o deus ket arc'hant. N'o deus nemet reiñ peoc'h ma n'int ket gouest da gaout arc'hant. N'eo ket gwir Kiger ? Gwazh a se d'ar re n'int ket gouest d'ober marc'had du.

RENER AR SKOL

Ahont e Bro-Alamagn ez eus savet kampoù evit lakaat an dud a ne blijont ket da Hitler. Ar Gestapo hag ar Milis a bak ar Yuzevien d'o c'has d'ar c'hampoù-se. Evel m'o deus graet evit Alice Coudol. Boureviet e vezont ha lakaet e bagonioù-loened evel chatal.

UR BUGEL

Hon archerien-ni a oar ez eus eus ar c'hampoù-se ?

RENER AR SKOL

Anat dit e ouzont. Ar Marechal Petain a oar ivez, Laval, Doriot, Henriot, Deat, Darnand a oar. Nemet emglev o deus graet gant Hitler ha labourat evit ar Reich a reont.

MARIA

Bugale a-oad ganeoc'h a vez kaset gant ar bagonioù-loened-se da Vro-Alamagn.

UR BUGEL

Ha petra a lavar o mamm hag o zad ?

MARIA

An tadoù a vez glac'haret ken na ouzont ket ken petra ober. Lod a ya da sot, lod a chom mantret, lod a glask kaout un tamm karantez a-raok an disparti. Ar mammoù avat a gustum aozañ boued evit ar veaj, gwalc'hiñ o bugaligoù, ober ar pakajoù... Ha deut an deiz da vont kuit. P'oa savet an heol oa goloet orjal dreinek ar c'hamp a lienaj ha dilhad bugale o sec'hañ. Graet ganto ar malizennoù. Netra n'o doa ar mammoù ankounac'haet ! al lienennoù, ar c'hoarielloù ha kement tra m'o deus ar vugale ezhomm. C'hwi ne rafec'h ket kemend-all ? Ne rofec'h ket a voued dezho da zebriñ ha goude ma vefent da vezañ lazhet warc'hoazh ?

Lodenn 17

Dont a ra war wel un ti hent-houarn en ur gêr vras. Ur bern prizonidi war al linenn diwallet gant soudarded alaman. Erruout a ra an tren. Pignat e-barzh a reont bountet didruez gant ar soudarded. Spontus eo e diabarzh ar vagon, start eo an dud, poan o deus o kaout o alan, klask krapat gant o daouarn a reont, da zigeriñ an nor, ar prenestr, an doenn. Ur c'han glac'harus a glever mouskanet gant ar brizonidi.

Mard eo un den

Na c'hwi tud dienkrez, na c'hwi tud dibreder
Deoc'h vez tomm 'n ho ti ha c'hwek an digemer.
Na pa deuit d'ar gêr da zebriñ merenn ha koan,
Boued lipous war an daol, en oaled un tamm tan,
Ha bodet war ho tro kerent ha mignoned
O kemer plijadur, marvailhat a-gevret.

Ha kaout a ra deoc'h e ve c'hoazh un den
An hi' vez o poaniañ 'kreiz ar pri war an hent.

Ha n'en devez diskuizh nag en noz nag en deiz
Tamm bara da zebriñ ha bazhadoù e-leizh
Bourevien didruez hag a sko ken garo
Hag a skign hep abeg ar marv war o zro ?

Ha kaout a ra deoc'h vefe c'hoazh ur vaouez
An hi' zo touz he blev, goloet a lastez,
Dinerzhet krenn hag aet divemor, dianav,
O vont 'vel ur follez gant he selloù goullo ?

Arabat disoñjal 'z eus bet eus an dra-se !
Arabat disoñjal 'z eus bet eus an dud-se !

Garanit ar gerioù don-don en ho kalon
Adlârit ar gerioù, er gêr pe en ur vont.
A-raok mont da gousket, 'n ur sevel d'ar beure
Ha deskit anezho gant kred d'ho pugale.

Ma ne rit ket
Ra gouezho 'ho ti en e boull !
Ra grogo ar c'hleñved ennoc'h,
Ra dec'ho kuit ho pugale diwar ho tro !

Mouezh ALICE COUDOL

Pemp den ha daou ugent edomp er vagon. Ugent den nemetken zo chomet bev. Ha c'hoazh n'oa ket hor bagon an hini gwashañ na tost da vezañ. Du e oamp gant an naon hag ar sec'hed. Bep wech ma chome an tren a-sav e youc'hemp da c'houlenn dour da evañ... Ral eo bet deomp kaout ar pezh a c'houlennemp.

En em gavet eo ar brizonidi e kamp ar marv. Gwelet e vezont o vont hag o tont, kaset ha degaset gant ar soudarded alaman. Sonerien gwisket ivez gant dilhad roudennet zo seniñ tonioù drant. Moged tev a sav diouzh siminalioù uhel. Kelc'hiet eo ar c'hamp gant neud orjal dreinok.

Mouezh ALICE COUDOL

E bagonioù plombet hon eus beajet e-pad meur a zervezh. Ar vugale zo bet dispartiet diouzh o mammoù ha kaset den ebet n'oar da belec'h. Sklavourien omp deut da vezañ. Bemdez-Doue e vezomp o tougen sammoù pounner. Marv omp dija. Anat eo ne 'z aimp ket ken d'ar gêr. Den ebet siwazh na c'hello mont kuit eus al lec'h-mañ, na pa ve ken evit gellout diskouez a-wel d'an holl, dre ar bed, gant ar poanioù garanet er c'hig, ar fallagriezh graet gant an Nazied da bobloù all.

En em gavet omp e Plougadvan adarre. Diouzh ar pardaez. Bez' emañ Maria o skrivañ ouzh taol.

MARIA

Ur c'heloù fall spontus hon eus klevet. Kaset eo bet Alice Coudol da Vro-Alamagn ha boureviet. Traoù skrijus a c'hoarvez e broioù reter Europa. Lavaret a ra ar radio e vez mouget ar brizonidi gant gaz-lazhus ha devet ar c'horfoù anezho goude-se. N'o deus dale ebet o kas milieroù, milionoù a dud marteze d'ar bed all.

Er c'hommandantur emañ Karl o lenn ul lizher.

KARL

"Lakaet ar c'heflusker diesel endro. Pemp munutenn warn 'ugent war-lerc'h ez eo marvet ar pep brasañ eus an dud. Dre ar prenestr bihan e c'heller o gwelet. Ken start ma 'z int er sal ma chomont en o sav, evel peulioù du. Familhoù a chom bodet, krog an eil e daouarn ar re ar re all. Nag a boan d'o dispartiañ pa vez ranket goullonderiñ ar sal evit digas tud all e-barzh da lazhañ. Neuze e vezont taolet bern war vern..." Va Doue benniget pebezh estlamm ! Ret e vefe reiñ da c'houzout d'an holl dre ar bed an torfejoù skrijus sevenet gant an Nazied.

Lodenn 18

Ur pennad amzer war-lerc'h. Miz Kerzu eus ar bloavezh 1943. Bez'emañ Maria o skrivañ ouzh taol.

MARIA

Gouzout a ra gouarnamant Bro-C'hall ez eus eus ar c'hampoù-se. Ar Saozon hag an Amerikaned a oar ivez. Hag amañ e Plougadvan, emit-hu ? Daoust ha gouzout a ra an dud un dra bennak ? Ne gav ket din. Ken pell m'emañ Bro-Alamagn ahont, ken diaes m'eo o buhez amañ. Paket eo bet Alice Coudol, met al labour boulc'het ganti n'eo ket aet da get. Ret eo deomp kenderc'hel war he lerc'h. Ar rouedad Jade-Fitzroy-Brest en deus goulennet ganeomp skoazellañ anezho da gas en-dro da Vro-Saoz paotred ar c'hirri-nij bet kouezhet e Bro-C'hall. Fred bras zo d'ar baotred-se hag a oar mat o micher.

En un ti bihan en Arvor Landeda. Bez'emañ stourmerienguzh ar c'hanton o studial penaos kas ar Saozon betek ar vag a deuio d'o c'herc'hat er-maez da Tevenn Santez Varc'harid.

AN ARCHER

Kazeg hon doa graet an div wech kentañ.

GAN

Re fall an amzer, diaes ar mor...

AN ARCHER

An taol-mañ a ranko mont da benn.

STEFAN AR GOV

Perak e kemeront kement-se a boan gant paotred ar c'hirri-nij ?

AN ARCHER

Evit ma c'hellfent kenderc'hel gant ar brezel. Feulzet eo ar Boched. Ar paotr Göering zo ur revriad droug ennañ. Ret eo lakaat evezh vras.

STEFAN AR GOV

Mont ar rin gant ar c'harr-samm betek Landerne. Eno e kerc'hin anezho.

GAN

Ni c'hedo ac'hanoc'h e bourk Landeda.

AN ARCHER

Ac'hano e kasoc'h anezho war o zroad betek Prad al Lann. Neuze e rankoc'h sutal ton ar "Madelon".

GAN *o sutal*

Evel-hen.

STEFAN AR GOV

Ket glapez ! Ar Marseillaise eo an ton-se. Klev ganin kentoc'h ! *Sutal a ra ar Madelon.*

GAN

Bez' e vezo ar mor en e zazre, mat eo.

AN ARCHER

Kasit anezho dre an aod betek enez Tarieg.

STEFAN AR GOV

Hag al lizhiri ?

AN ARCHER

Job az ay gant e wetur d'o c'has di.

GAN

Penaos ez aint betek Enez Wennog ?

AN ARCHER

Fañch a deuio ahont gant e vag... Ac'hano e vezint kerc'het gant ar bagoù saoz. Grit mat ar sinalioù gant ar gouloù. Al lizherenn Z eo zo d'ober.

Lodenn 19

Nebeud dervezhioù da c'houde. Bezhinerien ha pesketaerien oc'h ambroug soudarded saoz treuzwisket e doare ar vro. Ober a reont neuz da zastum bezhin en aod. Klevet a reer kemennadennoù er skingomz : "Les Faux cols de Georges Henri sont prêts chez la blanchisseuse" ; "Le radiateur tient bien" ; "Le Loing est une rivière rapide" ; "Les troènes sont en fleurs".

Mouezh MARIA

Teir gwech eo aet an traoù a-dreuz. Mao ha Sarol o deus divizet kas anezho da Vro-Saoz nozvezh ar Pellgent.

Lodenn 20

Nozvezh ar Pellgent. En un ostaleri e Lanniliz. Bez'emañ ar soudarded alaman oc'h evañ. Ur banne mat zo ganto. Pelloc'hik ar stourmerien hag ar soudarded saoz treuzwisket.

Tamm-ha-tamm e tomm o frioù d'an holl. Ken m'en em lakaont da ganañ "Ar Marseillaise", "It's a long way to Tipperary" hag "Silent Night" a bep eil, hep ober van a be vro e vefent.

Mouezh MARIA

Pebezh Nozvezh Nedeleg ! Ar wech-mañ o deus ar Saozon gellet mont en-dro d'ar gêr.

Mouezh KARL

Ar bedervet gwech din eo da lidañ Gouelioù Nedeleg er vro-mañ. "Noel da Jezuz" a gan ar Vretoned. Em bro ivez e kanont meuleudi da Salver ar Bed. Padal omp bet pell hag hir o kanañ meuleudi d'ur Salver all, moustachoù bihan dezhañ, ur gasketenn kalet gantañ war e benn hag o youc'hal gerioù a gasoni. En nozvezh-mañ e seblant bezañ ar poanioù hag al levenez brasoc'h. Peur e c'hellimp adarre lidañ ganidigezh ar gwir Salver, e-touez hon tud, er peoc'h ?

Arvest IV

Lodenn 1

Miz Meurzh 1944. War aod Santez Varc'harid e Landeda. Dazre zo. Ofiserien a vale war an traezh asambles gant ar Marechal Rommel. Sellout pizh a reont ouzh an difennoù simant ha houarn lakaet penn-da-benn an aochoù da virout ouzh ar bagoù hag ar c'hirri-nij da zouarañ.

Mouezh KARL

Evit an eilvet gwech eo deut ar Marichal Rommel d'ober ur gwel deomp, hiziv d'an 8 a viz Meurzh. E penn ar rann-arme B emañ. En e garg emañ difenn an aochoù ouzh ar Saozon hag an Amerikaned. Karout a ra Rommel e vro Alamagn. An Alamaned a gar anezhañ ivez. Un haroz eo evito. Evit doare ez eus savet un toullad jeneraled a-enep Hitler da glask e ziskar. Rommel n'emañ ket en o zouez. Touet en deus le d'e Führer. Un dra santel eo evitañ. Biken ne dorro d'e c'her. Asantiñ he deus graet ar Wehrmacht da bep gourc'hemenn o tont eus Hitler, an SS-ed, al lazh-Yuzevien, ar stourmoù kriz a-enep pobloù all Europa. Amen, Amen, Amen eme ar Jeneraled. En eskemm e vez laosket hir ar chadenn ganto. Pep ki mestr en e di ha sach an hini ma c'hell.

UN OFISER *o tisplegañ an doareoù da Rommel*

Difennet mat eo an Aber-Ac'h hag an Aber-Benniget. Ne gav ket din avat e vefe al lec'h gwellañ evit dilestrañ, fin... Hor mad hon eus graet el labourioù-mañ eus ar pezh ho poa displeget

deomp an dro gentañ ma oac'h bet deut amañ : peulioù houarn, peulioù koad en traezh, belkadoù tammoù simant, treuzier houarn ha simant, orjal dreinok, tennoù-min... Hag an tammoù bravañ amañ, "asperjez Rommel" a vez graet diouto, gant resped deoc'h. Dizañjer eo e c'hellfe ar c'hirri-nij dont war zouar amañ. War an tevinier n'eo ket bet graet kerkoulz al labour. Re stank eo bet hadet an tennoù-min. Ma teu da unan strakañ ar re all a raio ivez. Da rouesaat e vezint moarvat. Endro d'ar bourkioù e vezo ret toullañ fizier doun da herzel ouzh ar c'hirri-arsailh.

Un trouz bras a glever, un tenn o tarzhañ. Chom a ra an holl ofiserien ha soudarded a-sav. War ar vri, uheloc'h eget an aod, e sav ur vogedenn danav. Ur soudard a zeu ac'hano o tougen ur baotrez vihan, drailhet he izili outi.

KARL *outañ e-unan*

Gast a vrezel ! Pep tra hon eus laeret digant tud ar vro-mañ, o gwazed, o gwragez, o c'hezeg, o frankiz... O bugale bremañ ivez. Mallozh Doue war ar brezel-mañ. Mallozh Doue warnomp-ni hon-unan hag a skign ar marv dre ma 'z eomp.

Lodenn 2

Diouzh ar pardaez dirak dor ar c'hazino. Bez'emañ Fritz diouzh gward o komz a vouezh izel gant un toullad krennarded. E-barzh an ti emañ an dud o tañsal. Ar c'han hag ar sonerezh a glever...

UR C'HRENNARD

Da vro Rusia emaout o vont 'toare. Perak ?

FRITZ

Re laosk o deus kavet ac'hanon moarvat. Re gamalad ganeoc'h.

UR C'HRENNARD

Peur emaout da vont ?

FRITZ

Dizale moarvat. Met ne fell ket din mont. Eno e varv bemdez kantadoù soudarded eus ar Wehrmacht. Ar Rusianed n'int ket tud int, bleizi yud ne lavaran ket. Urzh a zo bet roet dezho da harpañ, kousto pe gousto, betek ar marv. Sentiñ a reont strizh ouzh ar gourc'hemennoù a vez roet dezho gant o ofiserien. Hon arme-ni zo kelc'hiet ganto. Noz-ha-deiz emaint e-kreiz ar spontusañ ifern. Ar soudarded varv a chom da vreinañ, bern war vern, war an dachenn. N'eus ket a dud a-walc'h da gas anezho kuit. Ur flaer heugus a sav e pep lec'h. Ar yenienn-sklas, ar skorn-kalet, an naon, ar sec'hed. O c'hezeg o deus ranket lazhañ da gaout un dra bennak da zebriñ. N'o deus tamm nerzh ebet ken da vale, da chom er sav zoken, da c'hourvez. Heñvel-mik ouzh relegoù int pe tud diskiantet. Biken ken ne welint o gwragez nag o bugale, biken ne deuint en dro d'ar gêr.

Mont kuit a ra trumm en ur laosker e fuzuilh war e lerc'h. Sellout a ra ar grennarded outañ, o pellaat en deñvalijenn evel un den kollet e skiant gantañ.

Lodenn 3

E-kreiz an noz. Sonerezh zo atav er c'hazino. Emañ ar soudard Hanz o vont hag o tont, diouzh gward, hed-a-hed ar porzh. Sellout a ra ouzh ar mirador. Ouzh skleur al loar e wel e gamarad Fritz ouzh ar groug. Pignat buan a ra er skeul. Re ziwezhat. Marv eo Fritz. Skrijañ a ra Hanz.

HANZ

E-pad pemp bloavezh omp chomet mut. Grik ebet ganeomp. A-dreuz Europa omp bet kaset ha digaset evel ur vandennad chatal. Ali ! Alo ! Ali ! Alo ! En hon sav-sonn, pe war hor c'hrabanoù. Ur brezel bras, ur brezel kaer, ur brezel meur... Dre gaer oamp bet aet d'ar brezel, hep klemm na goulenn tra. Ali ! Alo ! Heñvel ouzh ur bagad deñved o sentiñ ouzh ar c'hi-gard ! Adolf Hitler ar gastaouer.

Tennañ a ra er vann gant e fuzuilh ha diskenn da vont kuit. Deut eo ar soudarded ha tud ar vro a oa o tañsal er-maez eus ar c'hazino. Gwelet a reont d'o zro ar soudard Fritz a-ispilh ouzh ar mirador.

Lodenn 4

Diouzh ar pardaez. En un ti bihan eus an Arvor. Kouerien o selaou ar radio. Erru paotred ar strouezh da c'houlenn digor. En o zouez rener ar skol, Tomaz ha Stefan.

AN OZHAC'H

Piv a zo aze ?

TOMAZ

Patrioted. Boued a fell deomp kaout.

AN OZHAC'H

Deuit e-barzh. Un tamm disfiziañs am boa. Meur a wech omp bet laeret gant lakipoded, "patrioted" war o meno.

RENER AR SKOL

'Po ket da glemm ouzhomp. Roet vo deoc'h "paper mat da vezañ paeet" gant "paotred ar foucher" pa vezo echu ar brezel.

AN OZHAC'H

Intañv on met va div verc'h zo o vont da aozañ boued deoc'h. Laezh, bleud ha vioù zo d'ober krampouezh.

UR VERC'H

Alo 'ta ! Ar billig war an tan.

Azezañ ouzh taol a reont tra m'en em laka ar merc'hed da aozañ krampouezh.

UR VERC'H

Pep a vanne chistr az aio gant ar baotred, vasil !

STEFAN

Ur banne chistr a raio vat deomp, sec'h eo an amzer.

AN OZHAC'H

Sachit ganeoc'h !

UR VERC'H

P'ho pezo debret leun ho kof e c'helloc'h mont da gousket war ar c'holo, el lab-karr.

TOMAZ

Trugarez deoc'h evit sikour evel-se paotred ar strouezh.

AN OZHAC'H

An holl vroiz n'int ket heñvel ouzhomp, gwir eo. Na pet a gustum flatrañ o c'henvroiz ! Ar c'habiten Mogerou hag e verc'h Lizig zo bet gwerzhet e Kastell, Alice Coudol ha Georges Roudaut e Lezneven...

RENER AR SKOL

Tud bet diskuliet gant tud eus o bro, amezeien alies ! Euzhus eo soñjal e c'hoarzhadennoù ar Gestapo a resev kement ha kement a lizhiri flatrerezh !

SEFAN

Tud ar strouezh n'int ket direbech penn-da-benn an holl anezho kennebeut.

Un amezeg zo deut d'ar red en ti.

AMEZOG

Kit buan da guzhat ! Erru ar Gestapo.

Tec'hout a reont par ma c'hellont. Diflukañ a ra paotred ar Gestapo en ti. Kaer o deus klask ne gavont ket paotred ar strouezh. Kregiñ a ra mestr ar strollad Gestapo en ur paotr bihan a oa en e wele.

GESTAPO

Hemañ a lavaro ar wirionez deomp. Arabat dit kaout aon ne rin ket a boan dit ! An eurier kaer-mañ a roin dit ma lavarez din pelec'h eo kuzhet an Deroristed.

Sellet a ra ar paotr gant avi ouzh an eurier zo gant ar Gestapo.

AR PAOTR

Amañ n'eus bet morse a Deroristed. Ni zo tud a-walc'h evit hon labour.

GESTAPO *en ur waskañ war droad ar bugel*

Kaoze 'ta fri mic'hiok !

AR PAOTR

Amañ n'eus bet morse a Deroristed !

Klask tec'hout a ra. Lazhet eo gant ar Gestapo. Mont kuit a reont goude bezañ c'hwezhet an tan en ti.

Lodenn 5

War al leur-gêr. Emañ ar Gestapo o kas prizonidi en a-raok. Lakaat anezho a reont en ostaleri deut da vezañ toull-bac'h.

KANEREZ

Set' amañ ar re voureviet. Taolioù botez, taolioù penn, taolioù skourjez. Pa'n noz e chomont mut. Ha diouzh ar mintin petra c'hoarvez ? Petra int bet o kontañ ? Daoust ha flatret o deus unan bennak ? Disfi zo outo.

Rener ar skol zo streinet gant ar soudarded bremañ. Peustu eo e zremm, koeñvet e zaoulagad. Ar vugale a sell outañ a-bell.

AR VUGALE *kenetrezo*

Perak o deus paket ar skolaer ?

Abalamour m'eo bet flatret gant unan bennak.

Penaos e teufe a-benn an archerien hag ar Gestapo da dapout krog er Batrioted, a gav dit ? Ret eo kaout tud evit gwerzhañ anezho, tud hag a anavez mat anezho.

AR C'HOLONIAL

Gwashoc'h e vefe evito ma vefent paket gant ar Milis.

UR BUGEL

Petra eo ar Milis ?

AR C'HOLONIAL

Ar Milis. Ur vandennad lanfridi ! Langouned bet el "lejion estren", pe war linenn an tan e Rusia... Gallaoued vat anezho na petra 'ta !

GWREG AR C'HIGER *diwar dreuzoù he dor*

Nag a freuz gant an Deroristed ! Tamm peoc'h n'hon devez ken abalamour dezho. Abalamour dezho eo ez eo bet lazhet va mab

Saig e Bro-Alamagn. An Alamaned zoken a gemer droug ouzhomp abalamour d'an dud fall-se.

Lodenn 6

Er c'hommandantur. Deut eo Maria da gaout Karl en e vurev.

MARIA

Va niz yaouank Tomaz zo bet paket ha toullbac'het gant ar Gestapo. N'ouzon ket da belec'h eo bet kaset. Me ' garfe mont da welet anezhañ mar gellan...

KARL

Klevet em eus an doare. Paket eo bet ho preur gant komando Landerne en e benn un den anvet Schaad, ur gwall zen anezhañ. Siwazh ez eo sikouret gant un nebeud broadelourien vreizhat, gant rezistanted ivez hag o deus c'hoant da saveteiñ o buhez, ha c'hoazh gant a bep seurt paotred hep feiz na reizh, tud diskorpul... Mont a ran da c'houlenn pelec'h eo bet lakaet ho niz. Klask a rin reiñ tro deoc'h da welet anezhañ, evit ar wech diwezhañ marteze...

Lodenn 7

Nebeud devezhioù war-lerc'h en ur gêr vras. Toull-bac'h al lu alaman. Soudarded oc'h ober ged dirak an nor. En em gavout a ra Maria. Chom a ra mantret oc'h anaout he niz koshañ, Ronan, dilhad an alamaned war e gein.

MARIA

Penaos 'ta ! Te eo Ronan ? Te o tiwall dor an toull-bac'h ha da vreur Tomaz e-barzh. Ha te armoù an Alamaned etre da zaouarn. Kollet eo da skiant ganit 'ta ?

RONAN

Kement all a zroug a zo bet graet d'ar Vretoned gant ar C'hallaoued. Lazhet ar brezhoneg er skol, merzheriet hor pobl ganto, nac'het gwirioù Breizh.

MARIA

Hag ezhomm ho poa lakaat dilhad an Nazied war ho kein evit difenn ho pro ?

RONAN

N'oa nemet en doare-se e c'hellemp stourm evit Breizh evel soudarded.

MARIA

Stourm evit Breizh ! Bretoned all a stourm evit o bro hag a-enep ar Faskourien. E-touez ar re gentañ eo bet ar Vretoned o vont da heul de Gaulle. Ar re gentañ int bet o kregiñ gant ar brezel kuzh.

RONAN

Evit Bro-C'hall emaint o stourm, n'eo ket evit Breizh eo. Me n'on ket a-unan gant an SS-ed kennebeut. N'em eus ket touet le da Adolf Hitler. N'on nemet ur soudard breizhat o stourm evit Breizh.

MARIA

Kaout a ra deoc'h n'eus nemedoc'h o labourat evit Breizh 'ta ! Paotred ar strouezh a gomz brezhoneg gwelloc'h egedoc'h-c'hwi an holl anezho. E Londrez ez eus savet ur strollad Breizhiz, Sav Breizh e anv, evit difenn ar brezhoneg hag ar gizioù kozh.

RONAN

Gizioù kozh ! Traoù marv ha didalvez, folklorajoù !

MARIA

Padal ar re-se pa vezo echu ar brezel a c'hello goulenn lezennoù nevez evit Breizh hag ar brezhoneg digant gouarnamant Bro-

C'hall. E-skoaz c'hwi a ranko mont da guzhat ha ma vezoc'h paket e c'helloc'h lavaret kenavo da Breizh ha d'ar brezhoneg.

RONAN

Ar C'hallaoued ne raint ket foutre kaer ma c'hounezont ar brezel. War-lerc'h ar brezel 14 oa bet goulennet lezennoù nevez. Ha petra o deus bet ? Un taol botez e toull o revr da vont d'ar gêr ha mat pell zo. Bremañ eo e rankomp labourat evit ar vro hag ober hor mat eus enebourien Bro-C'hall.

MARIA

Kaout a ra deoc'h bezañ sikouret gant an Alamaned da zieubiñ ho pro ? Pelec'h emañ ho penn ganeoc'h ?

RONAN

Ni paotred ar Bezenn Perrot hon eus feiz kreñv en hor bro. N'hon eus pinvidigezh all ebet. Ur banniel hon doa ezhomm kaout, hag un den a spered uhel d'hon henchañ war zu ar Pal. Yann-Vari Perrot hon eus kemeret da vestr, ur Breizhad penn kil ha troad, divrall en e gredenn. E anv hon deus roet d'hor bagad

Breizhiz abalamour ma oa bet drouklazhet dre garantez evit Breizh.

MARIA

Pec'hed oa deoc'h bezañ saotret e anv evel-se. An aotrou Perrot n'oa ket un den feuls na yud. N'oa ket a-du gant an Nazied. Ur c'hristen mat oa anezhañ, e-skoaz c'hwi zo paganed ur relijion nevez.

RONAN

Krediñ a ran e vezo gwall-ziaes d'an dud kompren mat an dibab hon deus ni graet. Diaesoc'h c'hoazh sevel a-du ganeomp moarvat. Evidon-me eo echu ar stal a ouzon. Biken ne 'z in d'en em gannañ gant an armoù ouzh va c'henvroiz, anat eo. Biken ken moarvat ne welin dremm tener va mamm, nag ar gêriadenn el lec'h m'on bet ganet...

MARIA

Aes e vezo d'ar C'hallaoued ha d'ar Vretoned all tamall ouzhoc'h bezañ savet a-unan gant an Alamaned. Aesoc'h a se dezho reiñ lamm d'ar brezhoneg ha d'an emsav, siwazh. Gwelloc'h em befe kavet ma vijec'h bet savet a-enep ar faskouriezh Nazi ivez, rak pobl ebet ne c'hell tapout he frankiz ganto.

Lodenn 8

En toull-bac'h, en ur sal deñval. Emañ Tomaz war ur gador, gwall-aozet eo. Digeriñ a ra an nor. Erru ar c'higer. War gorf e roched emañ.

TOMAZ *souezhet*

Oc'h ober petra emaout amañ ?

AR C'HIGER

Gwelet a rez mat da-unan. Deut on da reiñ un taol dourn d'hor mignoned.

TOMAZ

Hor mignoned ?

AR C'HIGER

Ar "Boched" tro ma lavarez.

TOMAZ

Peus ket 'vezh ! Treitour !

Savet eo da dufañ ouzh dremm ar c'higer. Hemañ e daol war e gador.

AR C'HIGER

Taol da bouez aze ! Bremañ e ranki kaozeal peotramant e paki.

TOMAZ

Ne gaozein ket, n'em eus netra da lavaret dit.

AR C'HIGER

Lavar fraezh 'ta emaout e-barzh ar rezistañs.

TOMAZ

Gant unan bennak avius on bet flatret.

AR C'HIGER

Peseurt labour a rez e-barzh ar rezistañs ?

TOMAZ

Netra foultr, 'lâran dit.

AR C'HIGER

Piv eo ar mestr ganeoc'h ?

TOMAZ

N'em eus na mestr na Doue.

AR C'HIGER

Gant piv e peze an armoù, ar journalioù, an traktoù ?

TOMAZ

Biskoazh n'eus bet armoù, na journalioù, na traktoù ganin.

AR C'HIGER

Pelec'h e kuzhit an armoù, an tennoù ? Lavar 'ta amprevan !

TOMAZ

Ne ouezan dare, 'lâran dit.

AR C'HIGER

Ya, kredapl ! Pelec'h emañ ar postoù TSF ?

TOMAZ

Ne ouezan siseurt ebet. Hen touiñ a ran.

UN OFISER SS *deut sioulik er sal*

Arabat touiñ aotrou Roudaut. N'eo ket brav, ha n'eo ket gwir ouzhpenn. An holl ac'hanoc'h a c'hoarvez ar memestra ganeoc'h : er penn kentañ e nac'hit kement tra a vez tamallet ouzhoc'h hag a-barzh ar fin e teuit da anzav ur bern torfejoù. Na pegen diaes kofes ar pec'hejoù. Keta !

AR C'HIGER *o kenderc'hel da voureviañ Tomaz*

Piv ar mestr ganeoc'h ?

TOMAZ

Mestr ebet.

AR C'HIGER

Ingalet peus traktoù ha journalioù ?

TOMAZ

Ur wech bennak marteze.

AR C'HIGER

Ma, bremañ e teu ganit avat. Lavar din-me da biv neuze ?

TOMAZ

Dre zindan an norioù e lakaen anezho, pe er straejoù e taolen anezho e-touez an dud.

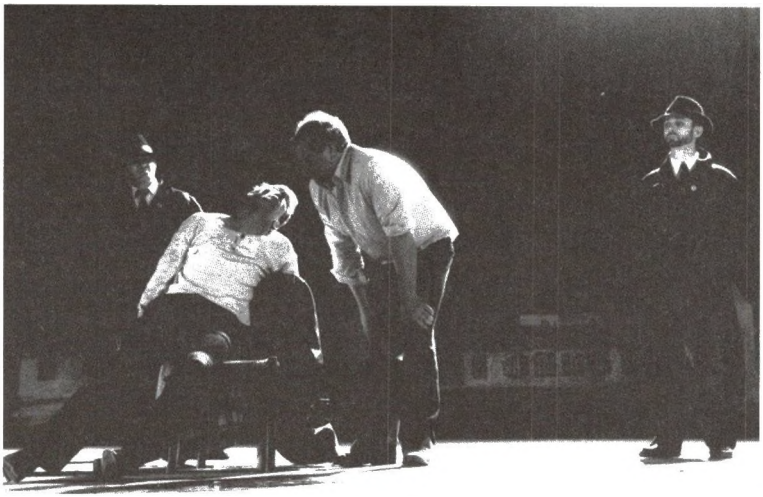

AR C'HIGER

Gant piv e peze anezho ?

TOMAZ

Gant ur c'hamalad din...

AR C'HIGER

Pe anv eo da gamalad ?

TOMAZ

Per, pe Jakez, pe Dof, pe Biel...

Feulziñ a ra gant an nerzh a chom gantañ. Taolet eo da ruilh gant ar c'higer.

AN OFISER SS

Fall-du eo sevel a-unan gant terroristed. N'eo ket deread skeiñ gant hor soudarded hag i troet o c'heiñ ganto.

AR C'HIGER

Pe anv eo da gamalad ?

TOMAZ

...

N'eo ket gouest da gomz ken. Skeiñ garo a ra ar c'higer gantañ ken e erru Karl d'o dispartiañ.

Lodenn 9

Mont a ra da gaout an ofiser all.

KARL

Ur vezh eo evit arme Bro-Alamagn, evit Bro-Alamagn a-bezh zoken, bezañ o voureviañ tud ar vro-mañ.

AN OFISER SS

Ar vezh zo evidout hag an dizenor da heul. Te eo a zo savet a-du gant hon enebourien. Trubardet 'peus da vreudeur.

KARL

Va dever oa dislavaret anezho ha treiñ kein outo. Salv e c'hellfent gwalc'hiñ hon daouarnioù leun-wad hag adkavout hon enor.

AN OFISER SS

Peoc'h pelloc'h gant da gatekiz. Anaout mat a rez an Deroristed. Da vuhez a laoskin ganit ma lavarez din piv int.

KARL

Ne rin ket marc'had ganit. Ne werzhin ket tud digablus dit.

AN OFISER SS *o skrignal*

Ne vezo ket gellet sevel an Europa Nevez hag a bado ouzhpenn miz vloaz hep ma ve kignet un tammig unan bennak. Lezenn ar bed-mañ eo.

KARL

Nac'h a ran sentiñ ouzh al lezenn-se.

AN OFISER SS

Set' aze ur pezh kaer pe e fell dit sentiñ pe ne fell ket dit. Kalz uheloc'h egedout eo al lezenn-se. An Urzh Nevez a reno war ar bed, kaer pezo ginañ.

KARL

Re vat ec'h anavezan an Urzh Nevez-se. War ho meno ez eo ret lazhañ tud direbech evit argas ar muntrerezh eus ar bed, ret gwallañ ha boureviañ a-drojoù evit lakaat ar Reizh da ren war ar bed. Meur a gant vloaz zo e vez tud a seurt ganeoc'h oc'h ober seurt labour, o klask pareañ kleñvedoù ar bed, lemel o fec'hedoù digant ar pobloù war o meno. O vreinañ muioc'h-mui an dud hag ar bed ne lavaran ket !

AN OFISER SS *o kregiñ e Tomaz*

Sell mat ouzh an dud-mañ. Ne dalvezont ket ouzhpenn ar boan a vez kemeret ganto. Te da-unan a oar ne reont ket forzh ganit. Pa vezi paket ha barnet d'ar marv ne deuio hini ebet anezho war da sikour.

KARL

An dra-se n'eo ket gwir avat. A-unan int ganin prest da va harpañ...

AN OFISER SS

Un harp a-zoare avat a-berzh tud aonik, trubard, trafiker, gaouiad...

KARL

A bep seurt zo anezho gwir eo. Me n'on ket gwelloc'h egeto. Dont a raio ar mare avat ma...

AN OFISER SS

Mare ar sklavourien !

KARL

Ket ! Mare an dud digabestr.

AN OFISER SS

An dud digabestr ? Ma biskoazh ! Diskouez din pelec'h emañ an dud-se neuze ?

KARL

En toulloù-bac'h savet ganit, er galeoù graet ganit, er c'harnelioù digoret ganit. Ha deut ar sklavourien da vezañ mistri war ar bed.

AN OFISER SS

Laka d'az tud digabestr, tro ma lavarez, dilhad va foliz. N'o dezo tamm dale ebet o cheñch tu d'o chupenn.

KARL

N'int ket direbech, her gouzout mat a ran. Aonik pe griz e c'hellont bezañ a-wechoù ivez, evel an dud all. Se zo kaoz ma ne c'heller ket reiñ dezho kennebeut ur galloud dreist ar re all. Droug-implij a rafent dioutañ moarvat. N'eus er bed-mañ den dinamm a-walc'h evit bezañ ar mestr nemetañ war ar re all. Daoust d'ar sioù-se eo ret kaout truez ha doujañs evito. Ouzhit-te avat hag ouzh tud da seurt ne vo tamm truez ebet da gaout pa vo deut deoc'h ar mare da zont dirak ar varnerien.

Lakaat a ra an ofiser SS soudarded da gregiñ e Karl ha d'e lakaat en ur c'hell eus an toull-bac'h.

Lodenn 10

En ti diouzh ar pardaez-noz. Bez' emañ Maria o skrivañ.

MARIA

Hon dever eo stourm ouzh pep faskouriezh. Ha kemer perzh asambles gant ar re all a zo savet evit difenn ar frankiz. Republikaned Bro-Spagn, Sovieded paket en desped dezho er

Werhmacht ha tec'het kuit, Italianed oc'h enebiñ ouzh Mussolini, Alamaned a-enep Hitler, Poloniz... Goude ma vefemp disheñvel an eil re diouzh ar re all e-keñver liv ar c'hroc'hen, ar yezh, ar sevenadur, ar relijion ez omp gouest d'en em unaniñ evit klask diskar relijion nevez an Nazied. Amañ e Breizh eo bet nevez paket an daou vreur Tanguy, beleien e Pont-Aven ha kaset da Vro-Alamagn.

Evel en un hunvre e weler an daou veleg kaset gant an Alamaned war zu ar marv.

JOZEB TANGUY *unan eus an daou veleg*

Tamallet zo bet din bezañ roet bod en va fresbital da zaou soudard amerikan bet kouezhet o c'harr-nij e parrez Pont-Aven. N'em eus ket mezh o vezañ her graet, ar c'hontrol eo. Va dever oa reiñ digor dezho em zi pa oant dindan dec'h ha n'oa ket o gwerzhañ d'o enebourien.

Mouezh Maria a glever tra ma weler arridennadoù prizonidi bountet didruez gant soudarded alaman pe paotred ar Milis.

MARIA

Job Mouden labourer-douar e Treglonou, paket ha merzheriet gant ar Gestapo a-raok bezañ kaset da Vro-Alamagn. Jean Riou a Lezneven, tapet, merzheriet, harluet. Aimée Talec, rener-skol e Plouzeniel, tapet, boureviet, kaset kuit da Vro-Alamagn. Louise Mogerou a Gastell-Paol, paket, boureviet, harluet. Edouard Queau, rener-skol e Porsall, paket, merzheriet, divroet... Ar memes kredenn o doa an holl anezho. Memes stourm a renent. Ha dont a raint en-dro d'ar gêr, emit-hu ?

Bez' emañ Youenn, mab Maria, o lenn lizher o rener-skol bet paket ha divroet ivez. A-nebeudoù e klever mouezh ar rener o komz ouzh e skolidi.

RENER AR SKOL

Va skolidi garet. Dizale ne weloc'h ket ac'hanoc'h ken er skol. Klask zo warnon ha ret eo din chom da guzhat. Ho fiziout a ran

en ho skolaerez Maria hag a ouezo koulz ha me pourchas deskadurezh deoc'h ha digeriñ ho taoulagad war traoù ar bed-mañ. Ha goude ma vefen paket ur peur bennak e chomin dalc'hmat ken kreñv all atav em c'hredenn. Salv e c'hellfen enebiñ ouzh ar vourevien ma tegouezh din kouezhañ etre o c'hrabanoù. Ha c'hwi ivez va bugale dalc'hit start atav d'ar gredenn-se : kaerañ labour an dud a galon eo dieubiñ an denelezh eus pep gwaskerezh. Ho puhez ne dalvezo ket kalz a dra ma ne lakait ho poan da gas ar mennozh-se da benn. Arabat kas ar preder-se diouzh ho spered tra ma vevoc'h, a-hent-all e savo tud fallakr adarre da veuziñ ar bed-holl en ur mor a wad hag a zaeloù.

Arvest V

Lodenn 1

Miz Even 1944. Emañ Karl en toull-bac'h.

KARL

"This is D-Day" zo bet lavaret er skingomz saoz da greisteiz. Kroget eo an dilestrañ e Bro-Normandi. An arvoriz zo tomm d'o ler eno moarvat, kemend-all a listri, a girri-nij, a ganolioù, a soudarded zo bodet war an aochoù. Dizale ec'h en em gavo an Amerikaned amañ ivez. Noz-deiz e kustum an douar krenañ dindan hon treid gant ar stroñs. Diouzh alemañ zoken, e-kreiz sioulder an toull-bac'h, e klever a-bell trouz pounner ar c'hanolioù o strakal hep ehanañ. Bez' emañ ar brezel war an echu anat eo. Adarre e savo ar Vretoned war o zreid a-dreñv. An drafikerien avat a zo aet moan o lost. An Alamaned n'int ket gwall nec'het. Heil atav, emezo ! Ha bec'h ganto, toullañ fozioù, sevel kaeoù ha mogerioù. Redek, youc'hal, lazhañ, harzhal a bep eil... Evel-se int bet desket !

Gwelout a reer bandennajoù soudarded Alaman o kuitaat parrezioù an Arvor da vont da repuiñ e kêr Vrest. Kirri-arsailh, kirri-kouer, soudarded, tud ar vro, kezeg, mesk-ha-mesk war an heñchoù leun a boultrenn. Miz Eost zo anezhi bremañ. Kirri-nij a dremen en oabl, tennañ a reont war an dec'hidi. Klevet a reer ar werz "War an hent gwadok".

A-hed an hent dre ma tec'hont
War o zro ' skignont ar marv
Penn-da-benn a-dreuz Bro-Leon
Ar gwad a ruilh 'hed an ero

Mouezh MARIA

Pebezh kemm zo deut en Alamaned ! Ken faro ma oant p'oant en em gavet er vro ! Bremañ emaint o tec'hout, truilhok ha lostok, dispourbellet o daoulagad. Feulz atav avat. E-pad meur a nozvezh int bet o vale, kezeg ha tud ha kirri mesk-ha-mesk, e-touez ar boultrenn, ar sec'hor, an tennoù. An Amerikaned war o lerc'h ha war o gorre, paotred ar strouezh o hegañ anezho en tu all d'ar c'hleuzioù. Furoc'h eo reiñ peoc'h dezho kuit na yafe muioc'h a zroug enno. Diskiant a-walc'h eo lod eus ar rezistanted. Bremañ p'emañ ar gounid gant an Amerikaned e kredont ober o fabored. Abalamour d'ar re-se siwazh ez eus bet lazhet meur a zen e Breizh mizvezhioù diwezhañ ar brezel.

Lodenn 2

En toull-bac'h. Karl e-unan. Pellaet eo an trouz eus an Alamaned o tec'hout kuit.

KARL

Emaint aet kuit. Ha gwir eo kement-se ? Argaset ar vourevien, setu bremañ an dieuberien ! Daoust da se ez eus enkrez ennon. Ne gredan ket mont er-maez kenkaz... Piv on evit ar bras eus an dud nemet ur "Boch" evel ar re all. Ne ouzont ket petra eo bet va buhez amañ e-pad pevar bloaz. N'eus ket kalz anezho hag a oar penaos em eus klasket difenn anezho gwellañ m'am eus gellet hag aesaat o buhez pemdeziek. Nemet Maria, met Maria a zo aet da ambroug hor soudarded betek Brest...

Difoupañ a ra war al leur-gêr ur vandennad tud o kanañ ar "Marseillaise" a-bouez o fenn. Bannieloù tri liv zo ganto. Bountañ a reont merc'hed, bet touzet o blev, en o raok. Redek a bep tu a reont da lemel ar bannieloù alaman ha pep tra a zegas da soñj eus mare an Dalc'hidigezh hag ar brezel. Ar vugale a sell a-bell outo.

KANEREZ

Aet ar Boched kuit. Erro an Amerikaned. Stank eo ar Rezistanted war ar blasenn. Dispak eo ar fuzuilhoù bremañ. An holl anezho o deus bet klevet galvadenn ar Jeneral de Gaulle er bloavezh 40. An holl a zo bet aet d'e heul e-barzh ar Rezistañs. Ar marc'had du, emezoc'h ? Alato, amañ n'ez eus ket bet eus an dra lous-se.

AR C'HOLONIAL

o vountañ ar merc'hed blev touz en e raok

Ar re o deus bet labouret gant ar Boched a zamanto d'o ler. Kerkoulz hag ar re o deus bet karget o c'hof hag o yalc'h tra m'edomp-ni o kreviñ gant an naon... hag ar sec'hed. E-pad pevar bloaz eo bet diroufenn o c'hof ha me kras-kraoñ va c'horzailhenn. Bremañ 'vat e vezint divouzellet.

AR C'HIGER

Na pet gwech on bet entremar da vont er Rezistañs. Goulennit digant va gwreg 'ta.

GWREG AR C'HIGER

Re wir eo ! Na pet gwech em eus ket klevet anezhañ o lavaret : " Ha ma 'z afen me ivez e-barzh ar Rezistañs !"

AR C'HIGER

Va breur ivez a oa e-barzh ar Rezistañs !

GWREG AR C'HIGER

Re wir eo ! E-giz va gwaz !

AR C'HOLONIAL

o komz ouzh ar merc'hed blev touz

Ar gisti-mañ zo bet e-pad ar brezel o reiñ boeson d'ar Boched ha bet c'hoariet ganto, ha n'oant ket en desped dezho, kredit ac'hanon. Rañspallennoù, putennoù, gisti gast !

UNAN EUS AR MERC'HED

Klevit hemañ ivez ! War e veno en deus enebet ouzh ar Boched e-doug ar brezel. Pa ne glaske nemet gwin da evañ ha merc'hed evit netra. Hag ar re all 'ta. Dec'h edont gwall lostok dirak an Alamaned. Hiriv emaint o rodal hag o lakaat tro. Hourrah evit ar Saozon, hourrah evit an Amerikaned, emezo ! Dec'h edo medalenn ar Marichal war o bruched, hiriv emañ hini de Gaulle.

UR VAOUEZH ALL

Kement hini zo ac'hanoc'h zo bet er Rezistañs war ho meno. Kement hini en deus lakaet e vuhez en arvar evit sikour ar Yuzevien, evit reiñ bod d'ar Yuzevien, evit kuzhat ar Yuzevien.

UR VAOUEZ

Ar Yuzevien a anavezan-me n'int ket bet amañ o kuzhat. An holl anezho zo bet diskuliet, paket, merzheriet ha kaset evel chatal da Vro-Alamagn.

Reiñ a ra ar C'higer ur flac'had dezhi ken e ya da ruilh war al leur hag an holl da c'hoarzhin. Erru ar C'holonial gant ar soudard Hanz, lakaet dilhad a bemdez gantañ.

AR C'HOLONIAL

Sellit 'ta tudoù piv am eus kavet o kuzhat !

AR C'HIGER

Hanz ! Ma biskoazh kemend-all ! Dilhad kouer gantañ. Piv eo ar butenn zo aet da reiñ un dilhad breton dezhañ ? Sellit mat bugale petra a ranker ober d'ar Boched. Ur skoladenn vat a vezo evidoc'h. Bec'h dezhañ, paotred. Poan a-walc'h hon eus bet abalamour dezhañ ha d'he genseurted. Un digoll hon devo bremañ. Arabat kaout damant dezhañ.

En em lakaat a reont da lopañ gantañ.

HANZ *en ul leñvañ*

Me zo a-du ganeoc'h bremañ.

AR C'HIGER *en ur reiñ ur bal dezhañ*

Dal ! Pak ar bal-mañ ha gra un toull bras, da vez ! Nebeutoc'h a labour deomp. Pep hini d'e dro.

En em lakaat a ra da doullañ en ur c'hornad leton eus al leur, paotred yud o wallgas anezhañ.

Dont a ra Karl war al leur e-touez an dud da glask sioulaat anezho.

KARL

Ehanit tudoù ! N'eo ket fur ar pezh a rit aze. Echu eo ar brezel bremañ.

AR C'HOLONIAL

Na piv zo deut da brezeg deomp !

AR C'HIGER

Karl, ar c'homandant bras. Eñ eo zo penn-kaoz d'ar gwalleurioù a zo bet en em gavet ganeomp e-pad pevar bloaz.

KARL

Mont a ran da ziskleriañ deoc'h ar pezh zo bet tremenet amañ. Laoskit ac'hanon da gomz.

AR C'HIGER

Da gomz c'hoazh emezañ ! Daoust ha e peus te laosket ac'hanomp da gomz e-pad pevar bloaz.

YOUENN *o tont da zispartiañ anezho*

Gedit ! A-du oa Karl ganeomp. Difenn ac'hanomp en deus graet bep tro m'en deus bet gellet. Me zo test gant va mamm...

AR C'HIGER

Da vamm mous kagal ! Petra a veze da vamm oc'h ober gant ur Boch ?

YOUENN

Hi da vihanañ n'eo ket bet savet pinvidik diwar ar marc'had-du... Hi n'eo ket bet aet da labourat da Vro-Alamagn... Hi n'he deus ket bet gwerzhet hec'h amezeien d'ar "Boched"... Hi n'eo ket bet aet e-barzh ar Milis !

AR C'HIGER

Ober a ri peoc'h gaster bihan.

Reiñ a ra ur jotad dezhañ hag e vuk e fuzuilh war-zu Karl.

AR C'HIGER

Ha te pak an dra-mañ.

Tennañ a ra. Kouezhañ a ra Karl.

Lodenn 3

Erruout a ra un toullad tud, bet e Brest o kas an Alamaned. Bez'emañ Gan ha Maria en o zouez.

MARIA

o tont d'ar red da benndaoulinañ dirak korf Karl

Karl !

Sevel a ra a-benn ur pennad, dour en he daoulagad. Mut ha sabatuet eo an holl gant an darvoud zo c'hoarvezet.

MARIA

Lazhet ho peus an hini nemetañ en doa klasket sikour ac'hanomp. Daoust d'e zilhad, daoust d'e vro e oa en em lakaet eus tu ar frankiz a-enep ar waskerien.

AR C'HOLONIAL

N'eo ket ni zo kaoz. Ar brezel a oa. Hon enebourien e oant. Desket ez eus bet deomp kaout kaz ouzh hon enebourien.

MARIA

N'eo ket me zo kaoz eme ar soudard. Na me kennebeut eme an ofiser, ar politiker, an trafiker. Ar brezel a oa. Sentiñ ouzh an urzhioù hon eus graet. Piv a zo kaoz neuze ?

GAN

Ni a zo erru en dro eus Brest, bet en desped deomp o kas an Alamaned di, dezho d'en em zifenn ouzh an Amerikaned. Un dro hir hon eus ranket ober, dre Plouvian, Gwipavaz, Pengereg e Goueznou, Plougonvelen... E-touez ar boultrenn, ar gwad o ruilh, ar c'hirri-nij hag an obuzioù o sutal... Kaout a rae din oa echu gant ar gasoni. Kollet eo ho penn ganeoc'h ta, mont betek lazhañ un den ha n'oa ket gouest d'en em zifenn. Un den ha n'en deus graet tamm droug ebet deoc'h.

MARIA

o sellet pizh ouzh pep den bodet war al leur-gêr

Ha kaout a ra deoc'h e vefe un den c'hoazh, an hini a vez o poaniañ e-kreiz ar pri war an hent ha n'en devez tamm diskuizh nag en noz nag en deiz, tamm bara da zebriñ ha bazhadoù e-leizh... Ha kaout a ra deoc'h e vefe ur vaouez c'hoazh an hini zo bet touzet dezhi he blev, goloet a lastez, dinerzhet-krenn hag aet divemor, dianav, o vont evel ur follez gant he selloù goullo ? Arabat disoñjal ez eus bet amañ ivez eus an dra-se. Arabat

disoñjal ez eus bet amañ ivez eus an dud-se. Garanit ar gerioù-se donnañ ma c'hellit en ho kalon, ha deskit anezho d'ho pugale.

Echuiñ a ra ar c'hoarigan gant sonerezh fromus ha leun a c'hoanag.

Da glozañ

Echu eo ar c'hoarigan. Sioul e chom pep tra dirak ar porzh hag ar mor sklêrijennet gant al loar en he c'hann. Neuze e sav ar sellerien da strakal kreñv en o daouarn. Fromet-bras int. Ar sonerien hag ar c'hoarierien a zeu da saludiñ, asambles gant ar Sonaozour.

SONAOZOUR

Amañ e gwir eo bet tremenet al lodenn vrasañ eus va istor. C'hoant em eus bet ivez da lakaat ennañ darvoudoù all bet tremenet e lec'h all. Na pa ve ken evit diskouez n'oa hor buhez nemet ur rann vihan eus un drama kalz brasoc'h. Abaoe ez eus deut kemm er vuhez hag er bed. Hon div bobl zo deut da vezañ mignonezed bras. Amañ end-eeun e vez klevet, war an deiz, tud o komz alamaneg e-bourzh ar bagoù dre lien. Bez emañ ar peoc'h o ren, nemet bresk eo c'hoazh... Da glozañ e karfen degas da soñj deoc'h eus komzoù va c'henderv Tomaz, d'an distro eus Bro-Alamagn er bloavezh 1945. "Emaon o tont en dro eus Kamp Buchenwald. Eno bremañ eo goloet ar vro, ar geunioù, ar rivinoù, gant dour-sac'h. Dour yen ha teñval heñvel ouzh hor memor, an tu fall eus hon eñvor. A-raok Hitler oa Buchenwald ur gêriadennig, koantik ha sioulik, gant tud laouen ha dibreder o vevañ enni, evel amañ e Plougadvan. Gwelit petra eo deut da vezañ goude-se ! Forzh peseurt hent-karr a c'hell bezañ er penn anezhañ un ti-fourn da zeviñ tud, war forzh peseurt park e c'hell bezañ savet ur c'hamp-ar-marv."...

ECHU

NOTENNOÙ

Niverennoù kozh da brenañ

Setu roll an niverennoù a zo e gwerzh : 7, 146 betek 149, 151 betek 189, 191 betek 326. 20Lur/3.05 € eo priz an niverenn voutin.

30 lur / 4.57 € e koust ar re devoc'h meneget da heul : 151(Youenn Drezen), 162, 163, 166-167, 180, 210 (Añjela Duval), 229 (Suomi), 264, 266, 278-279, 284-285, 296-297, 299 (Maodez Glanndour), 307, 308-309 (Vefa de Bellaing), 310 311, 312, 313, 314 (Avañturioù Jean Konan), 315, 316, 317 (Youenn Drezen), 318, 319, 320, 321 (Bro-Skos), 322, 323, 324, 325, 326.

Bloavezhioù klok a c'haller prenañ (100Lur/15.24 €). Adal ar bloavezh 73 (156-161) betek ar bloavezh 2000 (318-323). Peurwerzhet eo ar bloavezh 78.

Grit ho tibab ha kasit ho koulenn da :
Bêr ar Bihan. -16, straed ar Fornioù Raz – 35400 Sant-Maloù.

Profoù

• Miz Mae : Maryvonne CUDENNEC 70L ; Marsel KERAVEG 20L ; Jean-Yves LE DEAN 120L ; Paul LE Meur 20L ; Andrev ROPARZ 20L ; Jean-Alain THOMAS 70L ; Yann-Varc'h COCHET 80L ; David ha Natacha AR GALL 20L ; Erwan DENEZ ha Muriel MORVAN 70L ; Marie-France DUPUY 50L ; Gilbert MONROY 20L ; Alan ROUAUD 20L .

— War un dro 580L / 88,42 €.

• Miz Mezheven : Tudual AUDIC ha Laurence ROGER 20L ; Paul AUFFRET 20L ; Jean-Charles CAUDAL 50L ; Marcelle CORRE 70L ; Jozian GUILLEMOT ha Gwenael MORIO 20L ; Béatrice JOLLE 20L ; Mathieu LE BAU 120L ; Anne LE BRAS 50L ; Mari Soaz LESTIC 120L ; Gilles MARECHAL 120L ; Roland MOGN 120L ; Roger MORIDE 50L ; Jean MORVAN 420L ; J.Paul QUELVENNEC 30L ; Maksen RIO 20L ; Yanna SEUBIL-GKERNAUDOUR 20L ; Ao hag Itr. Gérard SEUBIL-GKERNAUDOUR 20L ; Itron Yann THOMAS 20L.

— War un dro 1 310L / 199,71 €.

Mil trugarez a lavaromp d'hor skoazellerien feal.

• Digant Roland Mogn eus An Naoned : «Setu, a-benn ar fin, va zamm follenn-adkoumanantiñ da *Al Liamm*, hag ar chekenn stag outi. Biskoazh n'em bije soñjet e oa aet an amzer e-biou ken buan all ha n'em boa ket kavet amzer, en ur mizvezh, da gas va lizher-adkoumanantiñ deoc'h. Ingal ar blijadur da gavout *Al Liamm* em boest-lizheroù. Ingal ivez avat ar blijadur da embann ez eus ur gelaouenn lennegel vrezhonek da ziskouez d'ar re a glask atav disprizañ hor yezh.

Ma ! Startijenn a chom gant al lennerien, da nebeutañ pa lenner al lizheroù en notennoù !»

Trugarez evit barnadennoù plijadurus hor c'houmananter. Profitañ reomp eus penn kentañ e lizher evit adlavarout pegen pouezus eo evit Al Liamm e kasfe hol lennerien o adkoumanant e koulz !

• Digant Kaou Sanson eus Plozeved : «D'am zro ec'h adkoumanantan d'*Al Liamm*. Nag a blijadur a zo bet e-doug ar bloaz o resev ar gelaouenn : kas a ran deoc'h eta peadra da gaout plijadur e-pad ur bloavezh all !

Fellout a ra din ho trugarekaat da vezañ profet ur c'houmanant-bloaz da dermenidi Diwan bet paket o A.D.E.D. ganto. Spi 'm eus ho pezo kavet en hon-touez koumananterien nevez !

Ansav a rankan ne vez ket amzer da lenn an niverenn en he fezh a-wechoù. Laerezh a ra ar Skol-Veur re a amzer diganeomp alies siwazh. Met nevern : atav e vez kavet pennad pe bennad plijus, mat da sikour sioulaat a-raok en em reiñ da gousket...

Hag al lizheroù a embannit a blij din ivez. Souezhet e vezan bep tro ma lennan un niverenn : sell 'ta ! hennezh (pe honnezh) a lenn *Al Liamm* ivez, kea ! Kalonekaüs eo. Abalamour d'an dra-se e teuer da gompren eo niverus ar vrezhonegerien e Breizh hag er Bed, hag e chom spi da gaout e-leizh c'hoazh.

Bennozh deoc'h eta.»

Frealzus eo resev seurt lizheroù. Ken n'eus tra all da lâret ouzhpenn.

• Digant Gwenael Morio a Sine : « Kalon vat deoc'h, *Al Liamm !* Traoù zo a gavan didalvoud... N'on ket evit kavout plijadur o lenn testennoù liv ar faltazi warno ; tud arall a gav o flijadur ganto moarvat : da bep unan e lunedoù... Istor a blij din, pennadoù pe burutelladennoù a bep seurt, war ar yezh ivez, abeg aze da wellaat hor yezh. Dre vras eo kempouez-mat danvez *Al Liamm*. Hag an notennoù evel ur bern e krogan ganto. Dalc'hit mat !»

Ne zleer ket bezañ war un hent fall met ezhomm hon eus sikour evit delc'her da chom liesseurt, bec'h d'ho pluennoù eta, danvez skrivagnerien !

• Digant PATRICK DREAN a vBrec'h : « Frealzus eo gouarn koumananterien, dreist-holl pa ouzer perak... Kement ha gwellaat ho kelaouenn e vin laouen o reiñ abegoù ma adkoumanantiñ.»

☑ Deuet eo soñj din da adkoumanantiñ.
☐ Klask a ran traoù da lenn evit abuziñ ma amzer.

☑ Ur bern traoù a vez embannet e brezhoneg, ha choazet 'm eus unan.

☑ Ar c'houmanant n'eok ket ken ker-se.
☐ Uhel a-walc'h eo din live ar skridoù.

☐ Izel a-walc'h eo din live ar skridoù.

☐ Tost eo yezh ar skridoù diouzh ar yezh a gomzan-me.

☐ A-dalvoudegezh eo ar skridoù.

☐ Danvez ar skridoù a blij din ingal.

☐ Stumm e-kreiz e amzer zo gant ar gelaouenn.

Abegoù all :

☑ Gortoz a ran gellout lenn skridoù ma mignoned din e-barzh !

☑ Ur sell a ro din àr al lennegezh e brezhoneg hiriv-an-deiz.

Petra a blij din neuze ?

☐ Ar barzhonegoù ☑ An danevelloù

☐ Ar studiadennoù ☑ An notennoù

• Digant RAFAEL URIEN eus Champigny-sur-Marne : «[...] Plijus eo *Al Liamm* d'am meno, ha gwelloc'h eo ganin lavarout ar pezh a lennan da gentañ : an notennoù hag ar studiadennoù (re Fañch Kerrain ha re Reun ar C'halan dreist-holl). Ne lennan ket ar barzhonegoù, ha nebeut-tre an danevelloù, ha ne genglotont ket gant va zañvaoù. Ne lavarfen ket e vije "re" a varzhonegoù pe "re" a zanevelloù 'vat : ne gredan ket e vez savet *Al Liamm* evidon va-unan hepken. Ur c'hempouez zo ret evit plijadur ha tañvaoù pep hini.

Un tamm evezhiadenn diwar lenn *Al Liamm* diwezhañ. Plijet a-walc'h on bet gant ho respontoù da rebechoù tagnous ul lenner, ha dreist-holl p'ho peus flatret an harz faltazius a fell da dud zo lakaat etre ar stourm politikel hag ar stourm sevenadurel. Evel-just ez int stummoù disheñvel, war dachennoù disheñvel, eus un hevelep stourm evit an hevelebiezh vreizhat ha dieubidigezh hor bro. Tud zo, en ur welet an dihun, sevenadurel-strizh evit ar poent, a ziorro e Breizh, un dihun a welont mat-tre ne c'hellint ket harzañ outañ, a glask neuze, en ur asantiñ, dre heg, al lusk sevenadurel a-vremañ a

fell dezho kontrolliñ 'vat, da droc'hañ anezhañ eus pep astenn politikel a c'hellfe reiñ dezhañ ur fetisted bennak.

Brezhonegerien jentil, diliv a vije ret kaout, tud a rafe war-dro, evit abuziñ o amzer, elfennoù folklorel ar vro – nann, ar "rannvro", digarezit ac'hanon ! –, evel an dañsoù a ziskouezer d'an douristed e-pad an hañv, pe ar brezhoneg, "yezh wechall", "yezh hon tadoù kozh", e komzer diwar he fenn, gant louaderezh, an daeraouenn en daoulagad... Brezhonegerien jentil a sent ouzh *"le respect des valeurs républicaines"* pe c'hoazh *"notre pays la France"* gant he *"brillante civilisation et sa magnifique langue"*... Na emfizius ha dichek omp... Soñjit 'ta : goulenn bezañ ur bobl digabestr !

Goude ar meuleudioù, un tamm rebechoù 'vat. Ar gwir zo ganeoc'h d'en em zifenn diouzh an argadoù a resevit evel-just. Siwazh, tremen a ra an Emsav dre vras gant respont tal-ha-taol hepken, pa'z eo argadet gant un doare re sklaer, en ur lezel enebourien ar stourm evit Breizh hag ar brezhoneg derc'hel lec'hiadurioù en e douez, [...]

Hep din c'hoari an anterinour e kredan ez eo ret kompren n'eo ket trawalc'h evit lavarout bezañ "Breton" pe sevel obererezhioù "breizhat" bezañ ganet e Breizh eus orin vreizhat penn-kil-ha troad, pe reiñ un anv brezhonek da dalbenn un aozadur pe ur gelaouenn, a zo holl an danvez diabarzh gallek ha savet hervez patromoù gall pe estren dre vras. Arallekaet eo bet ar bobl e Breizh, ha lodenn vrasañ hec'h izili a breder hiziv-an-deiz evel Gallaoued. Ret eo d'an Emsav adsevel ur patrom breizhat gwir, brezhoneger evel-just, met ivez aozet tro-dro gwirvoud Breizh. An dra-se ne dalvez ket kement ha nac'hañ bezañ digor ouzh amprestadennoù digant an diavaez. En ur lakaat an elfennoù amprested tro-dro an hevelebiezh vreizhat ez eo ret henn ober 'vat, pas en ur reiñ ul "liv lec'hel" dister bennak, diouzh ar c'hiz, da graoñelloù a zo, int, estren penn-kil-ha troad. Re wan eo an Emsav da herzel ouzh an diavaez. Diaes e vo hep mar ebet, poent eo dezhañ en em zieubiñ dioutañ, a-raok mennout dieubiñ Breizh a-bezh diouzh Bro-C'hall...»

Hir-tre e oa lizher hol lenner. Ne embannomp nemet ar penn kentañ hag ar pennad klozañ. Trugarez d'hor c'houmananter daoust ma vije tu da dabutal gantañ diwar-benn e sell war an "diabarzh" hag an "diavaez", ar pezh a zo "estren" hag ar pezh eo "gwirvoud Breizh"... Un doare all hon eus da welet an traoù, digoroc'h d'ar re all ha da red an istor. N'eo ket kement "adsevel ur patrom breizhat" un tamm kevrinus eo a fell deomp met reiñ tro da bobl Vreizh da c'hoari he rol e emdroadur ar bed, e-kichen a re all hag asambles ganto.

• Digant MARK KERRAIN eus Roazhon : «Lennet ganin hiziv *Ouest-Frañs* ha kavet e-barzh kement-mañ, dindan pluenn Daniel Morvan, en e bennad diwar-benn manifestadeg an adunvanidigezh dec'h e Naoned : " *Tud yaouank "alternatifs" en kilt, en abeg d'un dreistgwir roet d'ar Vretoned gant Mary Stuart goude emgann Culloden..."*

Biskoazh kement a gonirioù en ur frazenn !

N'eo ket trawalc'h skrivañ se evit ma vefe gwir, pa ouzer e oa bet dibennet rouanez Bro-Skos er 16vet kantved ha lazhadeget Skosiz e Culloden en 18vet.

Arabat krediñ kement tra a lenner, dibaot ar wirionez, gwall stank ar gevier, a lavare ar re gozh.

N'eo ket trawalc'h da *Al Liamm* (niverenn erruet du-mañ hiziv) eta adlavarout war-lerc'h *Bremañ* e oa 30 vloaz *Skol an Emsav* e 2001 evit ma vije gwir bater ivez.

Evel ma voe savet *Al Liamm* e 1946 ha n'eo ket daou vloaz war-lerc'h, e oa bet savet *Skol an Emsav* e 1969, ha n'eo ket e 1971. Dre-se eo n'eo ket 30 eo ar bloaz-mañ, pa'z eo 32 vloaz.

Nebeud a dra marteze d'ar pep brasañ, met d'ar re a oa oc'h ober al labour da neuze, hag a oar ez eo pe ur fazi, pe ur gaou a zo bet skrivet e *Bremañ*, n'eo ket dister.

Goulennet em boa e vije reizhet ar fazi. N'eo ket bet graet e-barzh *Bremañ*. Evit ar wirionez istorel eta e vo ret mont d'he c'hlask da lec'h all. Ken ar wech all. »

Ofis ar Brezhoneg hag ar Genrouedad

A-benn merdeiñ war *Internet* e c'haller implijout *Explorer* pe *Netscape* evel-just. Bez' e c'haller ivez ober gant *Opera*, ur merdeer bet prientet e Bro-Norvegia ha troet e peder yezh keltiek diwar atiz an lwerzhoniz.

Ofis ar brezhoneg en deus labourat start a-benn treiñ *Opera* e brezhoneg. Digoust eo *Opera* hag e bellgargañ a c'hallit ober : *http:/www.opera.com/download/language32.html*

Che Guevara

Ur Breizhad ganet e Ploumanac'h e-kichen Perroz, Mikael R. e anv, hag eñ dimezet gant ur plac'h a Guba, en deus diguzhet ar poltred-mañ eus Che Guevara en solier e vamm-gaer e Havana. Klask a oa war ar poltred gant tud ar Strollad Komunour eno abalamour n'o doa skouerenn ebet anezhañ, ha dre ma oa gwelloc'h he mab-kaer da homañ eget ar re all e profas ar skeudenn dezhañ. Hemañ zo deuet d'e vro gozh e-kerzh ar goañv-mañ da welout e dud. D'e vreur eo e roas ar skeudenn hag aotreet e voen da embann anezhi e stumm un daolenn-boster.

En tu dehoù eus an daolenn ez eus ur varzhoneg bet savet gant an Che e-unan e stumm ur ganaouenn en enor d'e vignon kozh Fidel, moarvat a-raok ma trenkas ar soubenn etrezo. Ar pezh a gavis dedennus er skeudenn-mañ a oa gwelout pegement a joa a oa en den en deiz ma voe luc'hskeudennet, ur c'hoarzh skedus war e c'henoù, rak ral a wech ma vez gwelet anezhañ ken laouen.

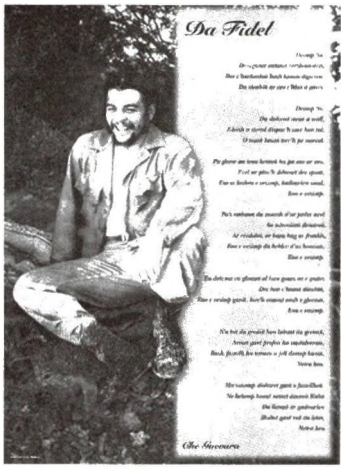

Ma 'z oc'h troet da brenañ an daolenn-boster-mañ, ken divoas e vez embannet ar seurt traoù-se e brezhoneg, e c'hellit he frenañ diganin :

Gireg Konan, 55 hent Dour-Mat, 22700 Perroz-Gireg. Koustañ a ray deoc'h 40 lur-gall, post hag all.

Kollok Kallag

Setu amañ ar Programm (d'ar sadorn 29 a viz Gwengolo 2001 e-pad an deiz).

Kadoriad : FAÑCH ROUDAUT (rener ar C.R.B.C.).

09.00 degemer (F.F. - R 2 - & F. Roudaut - C.R.B.C.) [& F. Favereau (c'hoariva a-gozh kreiz Breizh)...]

09.30 G. an Duk (Buhez kuzh ar c'hoariva etre ar Grennamzer hag an XIX^{vet} kantved).

10.00 A. Botrel (Hirderioù disheñvel ar gwerzennoù hag an tudennoù e Buhez santez Nonn).

Dihan

Kadoriad : GWENDAL DENEZ (rener an dept Brezhoneg ha Keltieg, R 2).

11.00 P. Combot (J. Conan : eus ar c'hoariva diavaez d'ar c'hoariva diabarzh).

11.30 H. Abalain (Buhez Santez Helena, istor un drajedienn).

12.00 D. Giraudon (Prologoù ar c'hoariva ha kanaouennoù war follennoù distag e Breizh-Izel en XIX^{vet} kantved).

12.30 P. Tabuteau (an dastum troioù-lavar.e-barzh pezhioù-c'hoari Treger ha Goelo en XIX^{vet}).

Lein.

Kadoriad : LUKIAN KERGOAT (rener an S.U.E.D.).

14.00 J. Rio (c'hoariva Job er Bayon).

14.30 D. Doujet (pezhioù-c'hoari an Arboulet).

15.00 V. Kervella (c'hoariva Y.V. Perrot).

15.30 G. Denez (c'hoariva Abeozen).

Dihan.

Kadoriad : RONAN KALVEZ (C.R.B.C.).

16.00 H. Bihan (*Roperzh Emmet* , Roparz Hemon).

16.30 L. Kergoat (Al liveoù yezh e c'hoariva P.J. Helias).

17.00 Y.B. Piriou (*Beilhadegoù Treger* - pe *Strollad ar Vro Bagan*).

17.30 S. Moal (advouezhiañ filmoù e brezhoneg).

18.00 diviz war amzer da zont ar c'hoariva e brezhoneg renet gant Y.B. Piriou gant tud eus *Strollad ar Vro Bagan*, *Teatr Penn-ar-Bed, Strollad Kallag, Strollad Plougin, Gaia Teatr* ha re all... (enrollet e vo an diviz ha diskrivet goude a-benn an embann) .

Degemer en ti-kêr (gant an aotroù maer ha depute Felix Leyzour).

Koan (Bufed).

20.30 Abadenn c'hoariva e brezhoneg : pezhioù berr gant *Strollad Kallag* ha *Teatr Penn ar Bed (Termaji)* ha, gant *Strollad ar Vro Bagan* : *Meurlarjez* Roparz Hemon ha daou bezh gant P.-J. Helias, *Un den disoñj* & *Un dilhad marc'had mad*.

(Devezh-studi digor d'an holl, digoust nemet paeañ o fred lein da greisteiz hini ha hini ha gwerzh an abadenn da noz - 30 lur evit Strollad Kallag, pa vo difrejet ar c'hoarierien all a vicher ; kentañ gwech eo sevel ur c'hollok skol-veur e brezhoneg, a-unan gant C.R.B.C. Brest ha hiniennoù eus U.B.S an Oriant).

Kentañ pleustrad kelaouennerezh divyezhek e IUT Lannuon —

E-kerzh miz Mezheven ez eus bet aozet ur sizhunvez pleustrad da zizoleiñ micherioù ar gelaouennerien divyezhek. Rann kelaouennerezh kevrenn *Info-Com IUT Lannuon* en deus degemeret ar pevarzek stajiad, studierien war ar brezhoneg evit ul lodenn vras anezho.

Penaos e vez savet ar c'heleier, ha penaos gouzout int bet savet mat pe fall : setu echu an devezh kentañ. War-lerc'h e vo ret dezho sevel o-unan sujedoù berr en ur vont war an dachenn gant binviji an IUT. Daou zevezh evit gwelet petra eo ar radio, ar memestra evit ar skinwel. Hag e brezhoneg mar plij. Sikouret int bet evel-just gant

alioù fur tud a-vicher eus *France 3 Iroise, France Bleu Breiz-Izel ha TV Breizh.*

Evit aozerien pennañ ar staj (Bernez Rouz, Mikael Baudu ha Denis Ruellan, rener kevrenn *Info-Com Lannuon*), "ar pal kentañ zo reiñ ur mennozh disheñvel d'ar vrezhonegerien yaouank. " Evit kalz anezho labourat e brezhoneg zo dre ret kelenn ar yezh." Peadra da gaout un tañva. N'eo ket ur stummadur evit gwir. Ar micherioù-se a c'houlenn muioc'h-mui a vrezhonegerien met dreist-holl, tud stummet mat." Peadra ivez da heñtañ anezho goude-se war zu skolioù micherel ar c'helaouiñ da skouer, met ivez lakaat anezho war-eeun e darempred gant ar mediaoù.

Hervez Jean-Jacques Monnier, kelenner en IUT hag e karg eus an enskrivadurioù, div wech muioc'h a c'houlennoù a zo bet eget a blasoù kinniget. Koulskoude e oa ar pleustrad kentañ a seurt-se ha goulennet e oa bet digant ar re a gemere perzh paeañ ur skodenn 250 lur. Klasket e vo neuze gant an IUT bezañ sikouret gant ar Rannvro evit ma vije digoust ar staj ar bloaz a zeu. Raktresoù all zo ivez, evel kinnig sizhunvezhioù ouzhpenn evit ar studierien a fellfe dezho mont pelloc'h war ur media resis pe ober un dibab dre al live yezh.

Priz danevelloù

Aozet ez eus ur genstrivadeg danevelloù berr e brezhoneg evit an deskarded. Kas ar skridoù a-benn an 30 a viz Du 2001 da :

Sav-Heol , 19 straed Brest 35000 Roazhon.

Tri friz a vo roet (Priz kentañ : 500L, eil priz : 300L, trede priz : 200 L.) Embannet e vo an danevelloù prizet.

Stal-labour Amzer Nevez

Dar sadorn 6 ha d'ar sul 7 a viz Here 2001, e vo kinniget ur stal-labour war ar skritur evit ar vrezhonegerien a fell dezho deskiñ skrivañ en hor yezh, e kreizenn sevenadurel Plañvour.

An tem diazez a vo "Penaos skrivañ ur romant".

Fulup Oillo, Yann Gerven, skrivagnerien brezhonek ha Michel Renouard, skrivagner hag a skriv e galleg, a gaso en-dro ar stal-labour-mañ.

Priz ar staj : 38.17€ / 250 Lur + 7.62 € / 50 Lur ememzelañ.
Kreizenn Sevenadurel Breizhek, Soe - 56270 Plañvour
Postel : amzernevez@wanadoo.fr

Désiré Lucas e Maner Kerazan

Un diskouezhadeg engravadurioù a vo aozet eus ar 26 a viz

Even betek an 31 a viz Eost e Maner Kerazan e Loktudi en-dro da engravadurioù al livour Louis-Marie Désiré-Lucas. (1869-1949). Ganet e voe er Martinik e 1869, e dad a oa breizhad hag e vamm kreol. Diwar levezon ar livourien flandrezad e oa kroget da livañ diabarzh an tiez ha buhez ar gouerien e Breizh.

Diwezhatoc'h e oa kroget da daolenniñ ar marc'hadoù, ar porzhioù. Cézanne a blije kaer dezhañ hag eveltañ e soñje ne oa ket dreveziñ an natur a ranked ober met ezteurel ar santadurioù, an trivliadoù a gresk el livour dirak an natur. Implij a rae alies ar benveg-skeudenniñ a-benn tapout ar munudoù resis ha prim a wele dirazañ. Meur a wech e oa deuet al livour betek maner Kerazan.

Bagoù e Douarnenez, 1905 © kevredigezh Désiré-Lucas

TV Breizh

Kaset ez eus bet deomp un teuliad (e galleg evel-just !) gant *TV Breizh* ; ennañ e tispleger deomp penaos emañ kont gant ar chadenn nav miz goude ma voe krouet. Tapet e vez gant 2.8 vilion a diegezhioù e Bro-C'hall a-bezh.

Pevar film brudet a vez kinniget bep sizhun (*Braveheart, the quiet man, Moby Dick...*). Kalz sonerezh a vez skignet bep sizhun ivez. Kenlabourat a ra *TV Breizh* gant ar broioù keltiek all a-benn skignañ abadennoù aozet ganto (meur a abadenn a voe skignet da vare deiz-ha-bloaz Bobby Sands e 1981 da skouer). Prizioù ur bern zo bet roet ivez da filmoù bet skoazell gant *TV Breizh* (*Les filles du douze, Une femme dans la rue, Petra 'larez?*)

E doug an hañv e vo aozet abadennoù ispisial kaset en-dro gant Yvon Etienne. Skignet e vo meur a abadenn sonerezh, dañs, festival a bep seurt (Festival an Oriant, hini ar sinema e Douarnenez, La Saint-Loup e Gwengamp...). *Football* ha *Surf* a vo ivez.

En teuliad-se n'eus ket an disterañ ger diwar-benn ar brezhoneg ! Gwir eo ne vez ket klevet kalz a vrezhoneg war ar chadenn-se. Ha reizh eo chom mut diwar-benn ar skeudennoù-bev a vez skignet bemdez e brezhoneg evit ar vugale ? Lod diouto hag a zo boazet da glevet brezhoneg er gêr a c'houlenn ma vije dibabet ar yezh evito da sellet an abadennoù e brezhoneg. Brezhoneg a glever a bep eil pa vez kinniget ar filmoù pe an abadennoù sonerezh hag un diviz a vez e brezhoneg gant Lionel Buannic ur wech dre vare. Souezhus eo ne vije meneget ebet eus ar perzh dibar-se ! Mat

e vije kelaouiñ an div blac'h a ra war-dro ar brudañ ez eus un disterig brezhoneg war *TV Breizh*.

Stumdi

Stumdi a ginnig ur sizhunvezh brezhoneg bemdez eus an 30 a viz Gouhere d'an 3 a viz Eost en Oriant *(institut Consulaire)*. Pevar live a vo kinniget : deraouidi, fals-deraouidi (1 ha 2) ha tud ampart a-walc'h. Evit ar gwenedeg e vo daou live (deraouidi ha tud ampart a-walc'h).

Ur stummadur war ar micherioù diwezhek gallek brezhoneg a vo aozet en Oriant hag e Brest (840 eurvezh). Kregiñ a raio d'ar c'hentañ a viz Here.

*titouroù : **Stumdi** bourk Sant-Kadou*
BP 2 29450 Sizun
Pgz : 02 98 24 10 17

Kemennadenn verr

Ingal e tegemeromp follennoù-brudañ a-berzh kevredigezhioù, tiez-embann, radioioù-bro, kelaouennoù, aozadurioù stummañ oadourien war ar brezhoneg ha kement zo. Siwazh, e galleg e vezont kaset deomp alies a-walc'h. Mat e vije d'an dud a bled gant ar sekretourva hag ar c'helaouiñ kavout ur brezhoneger ampart da lakaat kement tra a vez kaset d'ar c'helaouennoù brezhonek (da vihanañ) e brezhoneg. Dichek un tamm eo kas follennoù-brudañ e galleg deomp ha labour ouzhpenn eo evidomp ivez.

Oferenn vrezhonek e Roazhon

Lidet 'z eus bet un oferenn e brezhoneg hepken evit ar wezh kentañ abaoe ur pemzek vloaz bennak e Roazhon e chapel an dominikaned, 3 straed Brizeug da geñver gouel an Dreinded, d'an 9 a viz Ewen 2001. Aozet brav eo bet al lid. War-dro kant a dud, en o-zouez studierien, o deus kemeret perzh.

E soñj emañ ar strollad bihan bodet en-dro d'an tad Olivier Riaudel oazañ un oferenn all e miz Here hag unan da geñver gouel Nedeleg.

Ha cheñch rafe emzalc'h an Iliz e keñver ar yezh ?

Evit ar re a fellfe dezho gouzout hiroc'h setu chomlec'h an tad Riaudel : *3 straed Brizeug 35000 Roazhon, Pgz : 02 23 20 04 47, e-chomlec'h : olivier.riaudel@wanadoo.fr*

Strollad ar Vro Bagan

Emañ *Strollad ar Vro Bagan* o paouez kempenn un abadenn

veur en-dro da vojenn **Tristan hag Iseult**. Diwar testennoù kozh an XII^{vet} ha XII^{vet} kantved (skridoù kozh Berou, Thomas...) eo bet savet ar pezh-c'hoari.

Emañ Iseult o vont da adkavout he fried da zont, ar Roue Marc'h. Emañ Tristan ganti war vourzh ar vag. Un died hud a vo evet ganto ha liammet e vint gant ar garantez e-pad tri bloaz. Netra ne vo trec'h d'ar garantez foll-se o liammo betek ar marv. E galleg penn-da-benn eo bet aozet an arvest-mañ war-bouez un nebeud pozioù e brezhoneg.

Gant Christian Desbordes eo bet savet ar sonerezh, kanet gant *L'ensemble choral du bout du Monde*, Laz-kanañ Penn-ar-Bed.

Meur a abadenn a vo kinniget e-doug an hañv. Goude *Kann al Loar* e Landerne e vo c'hoariet ar pezh-se e Plougerne d'an 3, 4, 5 a viz Eost hag e Gwerliskin d'a 17 a viz Eost.

Ar c'helaouennoù

• War golo **Bremañ** niv. 237 emañ J. Lang hag A. Lincoln e-touez skolidi Diwan Roazhon goude ma oa bet sinet ganto an emglev. "Ur sinadur istorel" eo an titl.

Er pennad da heul eo skrivet sklaer e ranker chom war evezh ha setu perak ez eus bet un toullad tud o sevel *Strollegezh diwall dazont Diwan*. Meur a zachenn a ranker pleustriñ warno : penaos e vezo lakaet e pleustr an emglev sinet ? Penaos delc'her bev perzhioù heverk *Diwan* ; ar soubidigezh dre ar yezh, da skouer ? Ha gouest e vo *Diwan* da grouiñ skolioù pe klasoù nevez ? Penaos e vo stummet ar vistri nevez ? Pet vo anezho ? Petra dalv ar frazenn-mañ ivez : *Le breton est la langue principale, mais non exclusive, d'enseignement*. Brezhoneg yezh ar c'helenn nemetken ha yezh ar skol, pehini vo ?

En ur pennad all e lavarer e soñj d'an Euskariz ha d'an Okitaniz ne vo ket dalc'het da bromesaoù J. Lang pa vo bet lakaet ur maodiern all en e blas. Ul lezenn a ranker kaout, anat.

Olier ar Mogn en deus savet ur rentañ-kont eus an emvodoù bet aozet er Prefeti rannvro. Kaoz a zo bet eus an ezhommoù pennañ evit diorren ar yezh (stummañ brezhonegerien, diorren plas ar brezhoneg er media, dastum pinvidigezh ar brezhoneg komzet, krouiñ gerioù nevez, kaout brezhoneg war an holl panelloù-hent, diorren ar brezhoneg er 5 departamant). N'eus ket bet kalz kaoz eus arc'hant avat, eme Olier ar Mogn. Ha kouslkoude ne vo graet seurt ebet hep arc'hant.

Ur pennad-kaoz a zo ivez gant Idir, ar c'haner kabil. War gudenn ar yezh e lavar eo ret lakaat ar yezh tamazight da yezh ofisiel. N'eus diskoulm all ebet, emezañ.

Plijus eo gwelet e-barzh ar gelaouenn pennadoù savet gant tud yaouank hag a zo o teskiñ ar "vicher" kelaouenner : Milio Latimier (pennad-kaoz gant maer nevez Karaez pe diwar-benn pezh-c'hoari P.J. Helias, *Ar Mevel bras*) hag Ivona Konan hag he deus savet, e-touez traoù all, un diverañ eus levr J. Martray ha Jean Ollivro, *La Bretagne au coeur du monde Nouveau*.

Stank ha puilh eo ar pennadoù a gaver e niverenn doubl an hañv (238/239). Bez' ez eus ur pennad kaoz gant Samuel Vitalis ezel eus c'hCUAB. Evitañ eo politikel-rik an diviz adunvaniñ Breizh. N'eo ket trawalc'h embann eo tra kaer ha talvoudus. Daou Vreton zo aet war doenn Europa. Un dra vat eo brudañ Breizh en diavaez. Strivañ ur pennad en ur embregiñ ur sport a blij d'an dud hag aesoc'h a-se komz gant an dud goude-se.

Daou bennad a vo kavet ivez diwar-benn feur-emglev Statud publik Diwan. Penaos e vo krouet an niver a bostoù ret da genstrivadeg an IUFM ma ne vez ket kresket ar budjed ? eme J.D. Robin. Pell emañ Yann diouzh e gazeg keit ha ma n'he do ket Bro-C'hall kadarnaet Karta Europa ar yezhoù minorelaet ha savet ul lezenn da heul, emezañ c'hoazh. Kaoz a zo ivez eus al Ladined, Roumania, ar Vollahed en Iran, difenn ar galleg er C'hebeg.

M. Kerrain en deus lakaet e brezhoneg un nebeud pennadoù skrijus ha gwirion siwazh tennet eus levr an istorour P. Vidal *"Les crimes de l'armée française"*.

E rann an Endro ez eus kont eus ar re Varonnet, hag int emren penn-da-benn evit a sell ouzh an tredan, an dommerezh hag an dour glan. Sevel rouedadoù strolladoù bihan tost d'an dud a ranker ober. Ober labour pleustrek war an tach ha soñjal memestra er bed a-bezh a zo ret. Emaint o klask diorren ar fornioù heol en Amerika ar Su gant ar gevredigezh *Bolivia Inti*.

Bremañ - *8 ru Hoche 3500 Roazhon*
Koumanant : 250Lur /38.11€

• **Rouzig** niv.0 (32p.). Setu aze ur gelaouenn nevez evit ar vugale adalek tri bloaz. E liv penn-da-benn eo ar gelaouenn hag aozet eo bet gant Bretoned nemetken evit ar c'houlz. Daou istor a zo bet savet en dro-mañ : *Ur gaouenn mennet mat* gant Marivon Berr ha Gildas Chasseboeuf. Kaer-eston eo al livadurioù hag aes eo da gompren. Ur kwiz zo bet savet diwar-benn an istor-se ivez. *Majan* eo anv an istor all ha savet eo bet gant David Jambon. Owen Poho a ginnig c'hoarioù : a bik da bik, ar seizh diforc'h hag un dresadenn da livañ. Serge Monfort, treser brudet, a ginnig troioù-kaer Rouzig war ar bajenn ziwezhañ. Da grediñ zo e raio berzh seurt kelaouenn e-touez

ar re yaouank rak kaer eo ar c'hinnig ha bev-buhezek an danvez.

Digoust eo an niverenn gentañ ha ma fell deoc'h kaout un tañva e c'hellit skrivañ da g-***Keit Vimp Bev*** hag e vo kaset deoc'h :

Rouzig *- Laz 29520 - Koumanant bloaz : 320Lur /48.78 €*

• **Aber**, ar gelaouenn nevesañ e brezhoneg zo degouezhet gant an niverenn 3 hag ur skrivagnerez nevez zo ivez. War-lerc'h teir varzhoneg heson gant o c'hlotennoù diabarzh diwar zorn ab Emer e c'heller lenn ur pennad gant Piala Coic. Betek München ha Praha e oa-hi bet gant ar soñj luc'hskeudenniñ ar vro. Doaniet eo bet avat pa ne yae ket e benveg-luc'hskeudenniñ en-dro. Prederiet eo gant he eñvorennoù kollet e Praha.

Kenlabourerien *Aber* zo holl izili eus SADED hag oberour ar pezh-c'hoari *Noz ha Deiz* Y.B. An Noalleg zo unan anezhe ivez. Souezhus a-walc'h eo ar pezh-c'hoari pa'z eo an tudennoù logod, ur c'hazh, korriganed, bugale, an avel. Savet eo bet an tresadennoù gant Steven Maze. Echuiñ a ra an niverenn gant ur varnadenn savet gant Emili Olier diwar-benn film Michael Haneke *Code Inconnu*.

Aber, *Koumanant 220 Lur /33.54 € ; 115 Kergareg 29870 Landeda*

• War pajennoù kentañ **Keleier Ofis ar Brezhoneg** Niv. 44 e c'haller lenn petra eo an Emglev *Ya d'ar brezhoneg*. Diorren ar brezhoneg a ranker ober ha broudañ ar gevredigezh en he fezh a-benn kemer perzh er striv da reiñ ul lusk nevez d'ar brezhoneg e-doug an trede miled, rak ur yezh en arvar eo (emañ e levr ruz ar Yezhoù en arvar embannet gant an UNESCO). Pal stourmadeg *Ya d'ar brezhoneg* zo lakaat ar muiañ posubl a dud da sinañ ur c'hevrad evit diorren ar yezh.

Kavet e vo evel kustum kalzig pennadoù a denn da sevenadur hor bro hag a zo bet embannet er c'helaouennoù evel *Le Télégramme, Ouest-France, Ar Men, Breizh-Info, Combat Breton, la gazette du centre Morbihan, Le Trégor, La Setmana, Libération...*

E rann ar media ez eus ur pennad hag a oa bet embannet e-barzh ar gelaouenn *Le Monde* ma tispleger e kinnig ar gevredigezh american *Altavista* (arbennikourien war ar c'hefluskerioù enklask war Internet) servichoù nevez e yezhoù bihan : euskareg, galizeg ha katalaneg. J.L. Benjamin rener *Altavista* e Bro-C'hall en deus lakaet en e soñj kinnig enklaskoù e brezhoneg war Altavista ivez.

Koumanant : 150Lur/ 22.87€ (evit 5 niverenn)
Ofis ar Brezhoneg *10 str. Naonediz (rue Nantaise)*
35000 Roazhon
Postel : ofisr.bzh@wanadoo.fr

• **Kannadig Diwan** (Mezheven) Diwan II an Distro ! Setu aze an titl a c'haller lenn war ar golo hag a-dreñv emañ skeudenn J. Lang, Alan Stivell ha skolidi Diwan Roazhon.

Prezegenn glok Andrew Lincoln, Prezidant Diwan, zo embannet amañ hag ivez lizher Daniel Kernalegenn da izili ar C'huzul-merañ ma tispleg perak ne oa ket evit sinañ an Emglev gant an Deskadurezh-Stad rak kalz poentoù zo diglok ha dispizh.

Eliane Kerjoant, renerez pedagogel ar c'hentañ derez, a zispleg pehini eo bet labour Rann ar c'helenn e Diwan. Ul lec'hienn zo ivez gant Diwan bremañ : *www.diwanbreizh.org*

• Niverenn 69 **Minihi Levenez** zo gouestlet d'an Tad Maner ha d'ar Werc'hez e arz relijiel Penn-ar-Bed. Anvet eo al lodenn-se *Les pietà du Finistère* (Itron Varia a druez). Ur bern skeudennoù zo eus ar Werc'hez, o terc'hel he mab war he barlenn. Ar pennadoù e galleg gant Fañch Morvannoù ha Y.P. Castel a zo bet lakaet e brezhoneg gant Job, Herve Danielou hag Anna Vari. En e bennad diwar-benn an Tad Maner e tamall F. Morvannoù ur pennad a oa bet embannet e *Le courrrier du Kreiz Breizh*. Gwariet eo bet ar wirionez ha tres ur flemmskeudenn zo gant ar skrid-se. Divyezhek eo ar gelaouenn.

***Minihi Levenez**, Koumanant : 200 Lur/30.49 €*
29800 Trelevenez.

• **Deiziataer Ti ar Vro Kemper**. Niv. 10. Embannet ez eus bet war eizh follenn deiziadoù holl gouelioù, abadennoù sonerezh ha kement zo da c'hoarvezout e Breizh e-doug miz Gouhere hag Eost. Divyezhek eo an deiziataer evel-just.

Postel : tiarvro-kemper@wanadoo.fr
Lec'hienn : www.tiarvro.org

• **Le Peuple Breton** Niv. 450 (miz Mezheven). En niverenn-mañ e c'haller lenn ur pennad diwar-benn brezel Aljeria. Lakaat e vez ar garez war ar jeneral Aussaresses, bourevier Aljerianiz met ret eo gouzout e oa asantet gant ar gouarnamant. Boureviañ ha jahinañ an dud a oa lod eus ar sistem. Kiriek eo ar Stad C'hall ha klasket ez eus bet kuzhat an darvoudoù euzhus-se.

Un troc'h-kaoz zo ivez gant Fañch Elegoet *(Bretagne 20ème Siècle)*. N'eo ket aet armerzh Breizh war-raok e-kerzh an tregont vloaz tremenet. Kalz tud yaouank zo aet kuit da glask labour da lec'h all ha gwall-izel eo ar feur-genel. Distreiñ a ra ar Vretoned d'o bro p'emaint war o leve. Da Baris ha d'an Ile-de-France e ya ar pep brasañ eus an arc'hant p'eo kreizennet ha morailhet ar galloud.

0,2% eus budget ar Stad zo evit Breizh.

E-touez ar pennadoù e brezhoneg e kaver danevell Fañch Treger *Eus an aod vev d'ar c'hoad don*, ur pennad gant Paol ar Meur diwar benn an tresadennoù divent a gaver e Nazca (Bro Perou). Evit echuiñ ez eus un diviz gant Rolland Becker.

***Le peuple Breton**, 9 straed Pinot-Duclos - 2200 Sant-Brieg Koumanant 200 Lur/30.49 €*

• E-barzh **Combat breton** niv 185 (miz Even) e kaver ur bern keleier politikel (krouidigezh *Le Parti Breton* en Naoned, arc'hant Europa evit ar rannvroioù meret fall gant ar stad c'hall, karavanenn ar C'hcarb, reuz ar strollad Adsav e Kemperle).

Arnaud Vannier en toullbac'h e Pariz, en deus kaset ul lizher ivez pa oa bet heuget gant mennozhioù gouennelour ar strollad-se. Ne oa ket bet gouest Kristian Hamon da ginnig e levr *Nationaliste breton sous l'occupation* (Embann. An Here) e Kemperle abalamour d'ar gourdrouzoù kaset gant un toullad izili eus ar strollad-se.

Evel e meur a gelaouenn all ez eus pennadoù hir war dazont ar C'habili hag ar reuz savet e bro-Aljeria war an diwezhadoù.

***Combat Breton** - Emgann BP 702156*
22202 Gwengamp Cedex
Koumanant : 150Lur / 22.87 €.

• **Armor** Niv.377. E pennad-stur Yann Poilvet eo meneget levr Jean Ollivro (mab Edouard Ollivro) ha Joseph Martray : *La Bretagne au coeur du monde nouveau* embannet gant *Les Portes du Large* (ti-embann nevez Bernez an Nail hag e wreg). Ali emañ ganto pa lavaront emañ an digor bras evit ar Vretoned deus tu ar mor. War an tu-se e ranker mont a-benn kaout chañsoù da vevañ e bed an teknologiezh nevez, e bed an dazont.

Pennadoù liesseurt a gaver. Ur pennad gant L. Chenevière diwar-benn Diwan hag an deskadurezh-stad. Ha lonket e vo gant ar ramz ? Teuliad ar miz zo bet aozet en-dro da Gemper hag e drowardroioù.

M. Texier a zalc'h da studiañ an diaspora. En 1885 war 100 micherour breizhad e Pariz, un tregont diouto hepken a dape tizhout 40 vloaz ken start e oa o labour. E 1886 e oa 22 60945 breizhad e Pariz ha tro-war-dro. E Dunkerque, An Aour-Nevez, La Rochelle, Arcachon, Toulon, en Anjou (Maengleuzioù Trelaze), e Longwy, e Clermond-Ferrand (labouradeg Michelin) e oa ivez kalz Bretoned harluet.

Emañ *Armor* o paouez embann, evel ma ra bep bloaz, un niverenn ispisial evit an hañv : *Le guide de l'été 2001*. Kinnig a raer

war ur c'hant pajennad bennak an holl gouelioù pennañ a vo aozet e Breizh e doug an hañv. Keloù a roer deomp ivez eus troiadoù an arzourien, an diskouezadegoù kinniget er vro hag ar mirdioù da weladenniñ. En niverenn doubl-mañ ez eus un teuliad diwar-benn Pont-Aven ha keleier e-leizh (kenemglev etre Breizh ha Bro China, statud ar rannvroioù, ar vretoned divroet...) 30 Lur e koust an niverenn-mañ.

Armor Magazine *BP 419 - 2244 Lambal Cedex*
Postel : armormagazine@wanadoo.fr

• **Musique Bretonne** niv 167 (Gouhere- Eost).War 12 pajenn e kaver roll an arvestoù meur aozet e-doug an hañv (Kann al Loar, Emgavioù etrevroadel an delenn e Dinan, Festival ar marvailh e Baden, an Erer kozh, festival an delenn keltiek er Releg...)

Anv zo eus lec'hienn Per Kentel war ar genrouedad : *Son ha Ton http//perso.wanadoo.fr/per.kentel/* Kavet e vez war e lec'hienn ouzhpenn 400 kanaouenn hengounel eus Breizh Izel. Ar sonerezh a c'haller tapout ivez evel-just.

Un teuliad zo bet savet diwar-benn Rémy Chauvet (Myrdhin) pa 'z eus tregont vloaz bremañ e vez klevet o seniñ dre ar bed a-bezh. Raktresoù nevez zo gantañ : labourat gant Pol Huelloù (soner shakuhachi), sevel sonerezh nevez gant *Ars Celtica* en Alamagn hag Italia ha kenderc'hel da labourat gant *Afrocelt*. Emañ o zrede albom o tont er-maez *(Further in Time)* ha pedet eo bet Peter Gabriel ha Robert Plant en dro-mañ.

Bernard Lasbleiz a zalc'h da furchal e-touez kanaouennoù kozh Breizh. E-touez dornskridoù Alexandre Ledan (skrivet etre 1815 ha 1855) e kaver kanaouennoù skoemp diwar e zorn. *Ar banerig aozilh gwenn* zo unan dioute. Troidigezh ur ganaouenn anavezet e Bro C'hall er 17vet kantved *Le Petit panier blanc* eo e gwirionez.

Ur pennad zo ivez gant René Abjean *: Musique et Bretagne.* "Lusk diabarzh ar frazenn hag ar pouez-mouezh eo a ro lusk d'ar sonerezh ha n'eo ket ar c'hontrol " emezañ.

Musique Bretonne *Dastum 16 ru ar yec'hed 3500 Roazhon*
Postel : dastum@ wanadoo.fr

Al levrioù

• **Tiriadoù ar gwalarn,** gant Jef Gedez. E penn kentañ al levr e kont an daneveller buhez e familh ha dreist-holl hini e vreur yaouankañ, Mik. Pitik eo hemañ gant romantoù ha troioù-kaer Fenimore Cooper ha James Oliver Curwood e Norzh Amerika.

A-benn ar fin e tiviz Mik mont kuit d'ar Stadoù Unanet. Ur miz war-lerc'h eo tistro hag e kont e veaj e traoñienn ar stêr Hudson, bro

an Irokiz, ar menezioù Adirondack, al lenn Ontario, bro ar romantoù en doa bet tro da lenn.

Bloaz goude ez a da welet penaos emañ kont er C'hanada. Adalek neuze ez eo lizheroù hir Mik a ra danvez al levr. Kontañ a ra e veaj e tiriadoù ar gwalarn : Ontario, Manitoba, Huronia, park Algonkin. Derc'hel a ra da vont gant e hent e deltenn gantañ war e gein, ha beajiñ a ra war droad, gant an tren pe gant ar vag, e-unan-penn peurvuiañ. Dedennet bras eo gant gant an natur ha taolenniñ a ra ar c'hoadoù divent hag al lennoù niverus tro-dro da Vancouver. Kejañ a ra gant Indianed er Saskatchewan. Trellet eo gant kened ar vro hag e tiviz tremen ar goañvez en un toull-roc'h er Menezioù Roc'hellek gant e levrioù.

Ul levr aes ha plijus da lenn. Emsavoc'h e vije bet moarvat kaout ur gartenn resis eus e veaj evit heuliañ beajoù Mik er C'hanada.

Tiriadoù ar Gwalarn , *Jef Gedez - 156p. - 80Lur / 12.20 €*
Embannadurioù Hor Yezh.

• Emañ *TES*, ti-embann ar skolioù brezhonek, o paouez embann ul levr **Istor-geografiezh** evit ar **6vet klas**. Program ofisiel an deskadurezh Stad eo a vo kavet amañ evel-just (embannet e galleg e ti Hatier ha troet e brezhoneg gant Per Drezen). N'eus ket anv eus istor Breizh. Meneget eo ar peulvannoù har ar c'hromlec'hioù a gaver en hor bro. Mod all e vo kaoz eus Bro Ejipt hag ar Faraoned, an Hebreed, Deroù ar bed henc'hresian, an Impalaerezh roman.

E rann ar geografiezh pa 'z eus anv da brederiañ war ur bennegêr en Europa e vo dibabet Pariz hag evit un tolpadur kerioù europat e vo hini Pariz ivez. Dre eurvad e c'hello ar c'helenner ober dave da Vreizh ha d'he istor en ur gemer harp war an displegadennoù hag ar poelladennoù a gaver el levr.

Ur gasedig video a zo bet embannet ganto nevez zo ivez. ***Burzhud ar vuhez.*** Displeget e vez d'ar vugale petra eo ar garantez, ar skeselezh e korf daou-ugent abadennig. Lakaet eo bet e brezhoneg diwar an heuliad tele *Le Bonheur de la vie*, aozet gant Jacques-Rémy Girerd.

TES *30 ru Brizeug 22015 Sant-Brieg Cedex*
Lec'hienn : www.ac-rennes.fr/tes

• **Hopala ! setu Nanarzh**. Nanarzh zo un arzhig koantik, siwazh ne zeu ket ar c'housked dezhañ. Treiñ ha distreiñ a ra ken ma kouezh eus e wele. Hag eñ d'e wele en-dro, da zont er-maez adarre da vont d'ar sal-dour, da ziskenn d'ar gegin da evañ ur banne laezh. E keit-se e klev e dud a bep seurt trouzioù iskis hag int spontet evel-just.

Setu un istor plijus, aes da gompren ha da lenn hag a blijo d'ar vugale vihan (3 bloaz war-dro). Tresadennoù kaer hag e liv anat.

***Hopala ! Setu Nanarzh**, Tony Kenyon.*
Embannet gant An Here - Kergleuz -29480 Ar Releg-Kerhuon
65Lur / 9.91 €

• **Bravigoù ar Gastafiorenn**. Troioù kaer Tintin troet e brezhoneg gant Divi gKervella. Setu aze an 18vet albom lakaet e brezhoneg evit brasañ dudi an "Tintin-garourien". Ul lod kaer ac'hanomp o doa bet tro da lenn ha da adlenn ar bennoberenn-se e galleg ha setu m'hon eus ar blijadur d'he lenn e brezhoneg flour ha da adkavout Tintin ha Milou, ar c'habiten, Visant, Irma, ar Gastafiorenn, ar c'helenner Klaskato, Ar Braz hag ar Bras hag an termaji war ar marc'had ! Un dudi ! Un distan ! Da vout lennet goude un devezh labour start.

***Bravigoù ar Gastafiorenn,** embannet gant An Here*
56Lur / 8.54 €

• **Beaj Eneour**. El levr kaer-mañ e vo kavet levr-bourzh Eneour Puilh-Stephan, ur c'hrennard 13 bloaz (skoliad e skolaj Diwan d'ar poent-se) hag a zo bet e-pad ur bloavezh skol o treizhañ ar Meurvor Atlantel war vourzh ar vag *La fleur de Lampaul*, ur gobar hag a oa bet moret e 1948.

Ul levr buhezek, leun a virvilh hag a ro tro d'al lenner da veajiñ betek bro an Indianed Wayana hag Alapaï e koadeg veur Amazonia, e park broadel an Exumas e-kreiz ar Bahamas. Tro en devo Eneour da gejañ gant morviled e Silver Bank, da neuial gant delfined, sellet ouzh an igwaned.

Ar vuhez war vourzh n'eo ket atav aezet : paket eo Eneour gant an droug-mor a-dal ar penn-kentañ. Kentelioù merdeiñ a vez roet dezho ivez ha deskiñ a reont reizhlec'hiañ.

Kalz pajennoù zo gouestlet da Indianed Antecume-Pata (er merven da gCayenne). E-kerz miz Du e tistroio ar grennarded d'ar gêr hag e miz Genver e krogo eil lodenn o beaj. Gant ar c'harr-nij ez int betek Gwiana ha war du ar Martinik ha meur a lec'h burzhudus all.

War pep pajenn ez eus ur foto e liv pe un dourlivadur graet gant Eneour e-unan, hag eñ un treser hag arzour ampart.

Setu aze ul levr eus ar re gaerañ a zedenno ar grennarded hag ar re all. Aes-tre eo da lenn p'eo berr ha liesseurt ar pennadoù.

***Beaj Eneour,** 136 p -Embannadurioù An Here*
120Lur / 18.29 €

• **Breizh [Karregadoù ha maenadoù kaer]**, gant Yann Lukas ha Joël Rolet. Gant B.Y. Leglatin eo bet graet ar skeudennoù. Lakaet eo bet e brezhoneg gant Divi gKervella.

Piv ac'hanomp n'eo ket bet, un dro bennak, o tastum mein lufrus strinket war an aodoù gant ar mor ? Trellet ma vezer gant kened yen ar vein; testoù eus kridiennoù pe wall-reuzioù hon flanedenn.

Gant skiantourien, douarourien a-vicher eo bet skrivet al levr-mañ hag el lodenn gentañ e tispleger deomp frammadurioù torosad Arvorig. Un istor a sav da zaou viliard a vloavezhioù !

Gouestlet eo eil lodenn al levr d'ar maenadoù : andalouzit, disten, sillimanit, kasiterit, pirit, aour ha kement maenad a gaver e Breizh.

En trede lodenn e kaver ar c'harregadegoù (kenstrolladoù maenadoù) : ar greunit, gneis, mikaskilt, pegmatitoù ha skiltoù.

Dibaot eo gwelet ul levr ken kaer e brezhoneg. Brav-eston eo skeudennoù e-liv B.Y. Leglatin ha kalz a c'haller deskiñ diwar lenn displegadurioù an douarourien ampart-se.

Breizh [Karregadoù ha maenadoù kaer], *128p.*
Embannadurioù An Here - 195Lur / 29.73 €

• **Diou zousenn hag unan ouspenn,** gant Soazig Noblet. Kinnig a ra an delennourez un torkad kanaouennoù e brezhoneg hag e galleg kanet gant an Tregeriz hag o mignoned. Dek diouto zo e brezhoneg ha15 e galleg. Ur CD a zo ivez.

Priz al levr :40Lur / 6.10 €; ar gasedig : 45 Lur / 6.86 € hag ar CD 120Lur / 18.29 €.
Embannet gant Ar skol Vrezoneg / Emglev Breiz.

• **Lod all a varv,** gant Pierre Trepos, 48p. El levrig-mañ e kaver an danevell nemeti bet skrivet gant P. Trepos (e 1950). Embannet e oa bet div wech c'hoazh gant *Brud* ha *Brud Nevez*. E skoaz ar skrid brezhonek e vo kavet an droidigezh e galleg a oa bet graet gant P.J Helias. Gant Yves Le Berre eo bet savet ar pennad-digeriñ.

Dodenn pennañ an danevell eo an amzer oc'h ober he zro, an eñvor o vont da get a-nebeudoù ha darvoudoù ar vuhez o tispartiañ an dud.

Nouel, goude ma oa echu ar brezel, a c'hoanta mont da welet intanvez e gamalad bras Pêr, bet lazhet war an talbenn. Poltred Annaig a oa bet plijet dezhañ. Goude eñvoriñ e vignon aet da Anaon e teu Nouel da gompren eo bet hogos disoñjet e gamalad Pêr tri bloaz war-lerc'h. Ha gwashoc'h zo, dimezet eo Annaig a-nevez.

Un danevell verr, aes da lenn, skrivet mat e yezh bro c'henidik Per Trepos. Souezhet omp bet memestra o welet e oa bet skrivet

taolioù fuzul (p. 32) gant Pêr Trepos pa ranker skrivañ *tennoù* fuzuilh. Tapet vez un taol-botez, un taol-dorn met diskaret e vezer gant un tenn-fuzuilh. Ur fuzuilh daou denn a lavarer ivez.

Lod all a varv, P. Trepos - *Editions Armorica 40Lur / 6.10 €*
29200 Brest

• *Emgleo Breiz* en deus embannet ur geriadur gwenedek : **Dictionnaire Breton / Français (Vannetais),** gant Meriadeg Herrieu. 232p. 70Lur/10.67 €

• **Kalon rannet**, gant Hyacinthe Kernilis. Ganet e oa e 1879 e Pont-'n-Abad. Embannet e voe e oberennoù e *Kroaz ar Vretoned, Ar Bobl, Ar Vro, er C'hourrier*. Evel en e romant kentañ e kaver un istor karantez etre ur plac'h pinvidik hag ur paotr paour. En amzer brezel 1870 e c'hoarvez an istor. Merket don eo gant mennozhioù an tu dehoù hag ar relijion, mennozhioù an darn vuiañ eus an dud e Breizh-Izel d'ar mare-se (1908).

***Kalon rannet**, H.Kernilis,132 b. - 60 Lur / 9.15 €*
Ar skol Vrezoneg/ Emglev Breiz

Notennoù bet savet gant
Ronan Huon, Tudual Huon,
Herve ha Milio Latimier,
gant skoazell Herve Huon evit ar frammañ.

Moullet gant *Keltia Graphic*
B. P. 4 – Kerangwenn
29540 SPEZED
•
Eost 2001 – Disklêriet hervez lezenn
C.P.P.A.P. 71403
•
Rener : R. HUON – Merour : H. LATIMIER
ISSN 0024-1733

EMBANNADURIOÙ AN HERE
Al LIAMM

Loeiz Bihannig

Gant avel ar vuhez

157 pajenn. Priz : 80 lur/12.20 €

Yeun ar Gow

KONTADENNOÙ KERNEV

Levrenn 2, 9 kontadenn
198 pajenn. Priz 80 lur/12.20 €

Roparz Hemon - Ronan Huon

DICTIONNAIRE
Breton -Français
Français -Breton

Golo plastik -1370 pajenn.
Priz : 145 lur /22.11€

Kasit ho chekenn da :
An Here : kergleuz - 29480 Ar Releg-Kerhuon

AL LIAMM - Tír na nÓg

Dastumadenn sevenadurel daouviziek

Koumanant-bloaz, Breizh ha Bro-C'hall..... 27.44€/ 180 L
Koumanant-bloaz, broioù all..... 30.48€/ 200 L
Studierien, tud dilabour..... 15.24€/ 100 L
Koumanant kaset dre garr-nij..... 38.11€/ 250 L

Kasit 1.52€ / 10 L evit kemmañ chomlec'h

Al Liamm c/o Herve LATIMIER
27, bali Laenneg - 35000 ROAZHON

Renerien

Ronan HUON
2, banell Poullbrikenn - 29200 BREST

Tudual HUON
7, Bel Air - 29460 Dirinonn

Sekretour

Herve LATIMIER
27, bali Laenneg - 35000 ROAZHON

Kuzul-ren

Ronan Huon, Tudual Huon, Herve Huon, Pêr ar Bihan,
Erwan Tranvouez, Herve Latimier

I. S. S. N.

0024-1733

Ti-moullañ

Keltia Graphic - Speied